

ສຸມບຳຄີພິພບຸຣ໌

ຄຸນະວັກຜຸຣຸດສຳສຸດຣ໌
ສຸພິາລອກຣຸດມທາວິທຍາສັຍ

ພິມພ໌ເປັນອຸສຸຣນີໃນວາຍພຣະຣາຊທານເພສິງສ໌ພ
ຣຳສຸດຣາຊາຣຍ໌ ມ.ຣ.ງ. ສຸມບຳຄີ ສັສັດິກຸລ
ຄ.ມ. ຈ.ສ. ກ.ປ.ຣ. ຕ

ພ ເມຣຸວັດເທພສີຣິບທຣາວາສ໌

໓໑ ພຸຸຸຸຸຸຸຸຸ ພຸຸຸຸຸຸຸຸ ພຸຸຸຸຸຸຸຸ ພຸຸຸຸຸຸຸຸ

คำนำ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดพิมพ์หนังสือ “สุนนชาตินิพนธ์” ขึ้น โดยได้รวบรวมงานบางเรื่องที่ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิ์สกุล ได้ค้นคว้าและเขียนไว้ เพื่อแจกในงานพระราชทานเพลิงศพของท่าน ในฐานะที่ท่านได้อุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่คณะอักษรศาสตร์นานาประการมาเป็นเวลากว่ายี่สิบปี

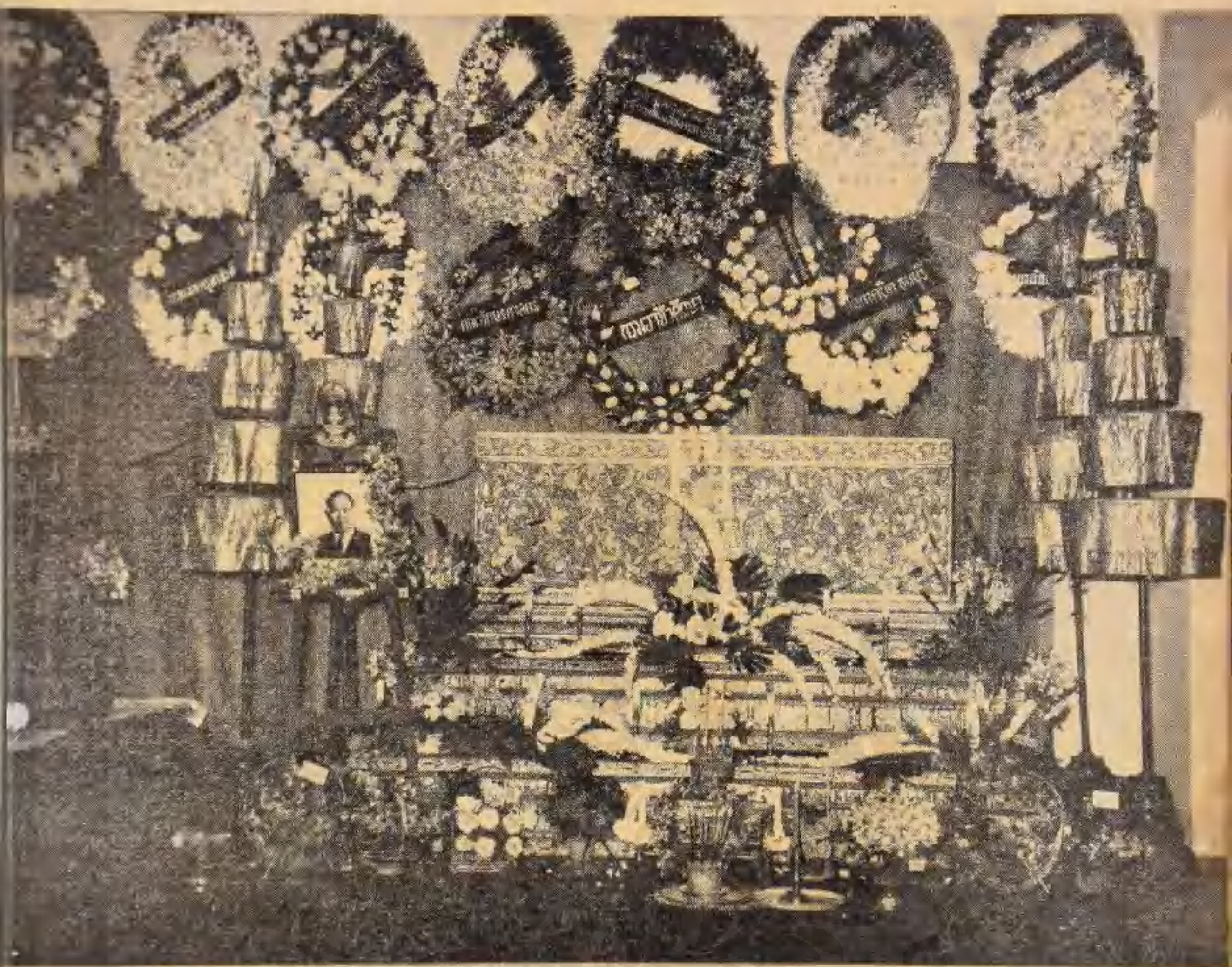
การจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปอย่างดี ด้วยความร่วมมือมือของคุณจรัส วันทนทวี แห่งโรงพิมพ์ “ศิวิล” และผู้ร่วมงานของศาสตราจารย์ ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิ์สกุล กุศลซึ่งเกิดจากวิทยาทานจากหนังสือเล่มนี้ ขออุทิศให้ท่านผู้ล่วงลับได้ไปสู่สุคติ.

คณะอักษรศาสตร์

๒๘ พฤษภาคม ๒๕๐๗

ชาติะ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๓
มรณะ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๐๗

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานหีบทองลายสลัก
ฉัตรเบญจาประดับศพหนึ่งสำหรับ

หมายรับสั่งที่ ๓๕๖๔

สำนักพระราชวัง

๒๘ พฤษภาคม ๒๕๐๗ .

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรม
ราชานุเคราะห์ในการบำเพ็ญกุศล ๗ วัน และพระราช
ทานเพลิงศพ หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิ์ทิกุล ต.ม.
ที่เมรุสุสานหลวง วัดเทพศิรินทราวาส

วันเสาร์ ที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๐๗ เวลา ๑๖.๓๐ น.

พระราชทานพวงมาลาของหลวง และของสมเด็จพระ
นางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ วางที่หีบศพ แล้ว
พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์ และมีพระพิธีธรรม
สวดพระอภิธรรม

วันอาทิตย์ ที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๐๗ เวลา ๑๐.๓๐ น.

ถวายภัตตาหารพระสงฆ์ที่สวดพระพุทธมนต์แต่ก่อน

เวลา ๑๔.๐๐ น. มีพระธรรมเทศนาถ้อยคำ ๑ พระ
๔ รูปสวดธรรมคาถา แล้วพระสงฆ์อีก ๑๐ รูปบังสุกุล

เวลา ๑๕.๐๐ น. เชิญศพเวียนเมรุ

เวลา ๑๗.๐๐ น. รับพระราชทานเพลิง.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

และ

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

ใต้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณแก่ ม.ร.ว. สุนนชาติ
สวัสดิกุล ผู้วางลับไปแล้วอย่างสิ้นเกล้าฯ หากเปรียบ
มิได้ ตลอดเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่และล้มป่วยลงจนต้องรับ
การผ่าตัด ณ โรงพยาบาลศิริราชในครั้งนั้น ก็ได้รับ
พระราชทาน กระจ่างดอกไม้ ผลไม้ และอาหาร
ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ครั้นถึงแก่
กรรมลง ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
น้ำอาบศพ พระราชทานเลื่อนชั้นเกียรติยศศพ หีบทอง
ลายสลัก ฉัตรเบญจา ขกกรองขนะประโคน และมี
พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม กับพระราชทานพระ
บรมราชานุเคราะห์ตลอดงาน เมื่อถึงวันพระราชทาน
เพลิงก็ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเสด็จพระราชดำเนิน
นับเป็นเกียรติอันสูงสุดแก่วงศ์สกุล ม.ร.ว. สุนนชาติ
และครอบครัว

ข้าพระพุทธเจ้า ภรรยา บุตร ธิดา และญาติ
พี่น้องของ ม.ร.ว. สุนนชาติ สำนักในพระมหา
กรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้.

สารบัญ

หน้า

คำไว้อาลัยแก่ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิ์ทิกุล	๑
พบพี่ที่โรงพยาบาลศิริราช	๖
อาลัยอาจารย์	๑๐
ประวัติ	๑๓
เรื่อง “สยาม” หมายความว่าอะไร ?	๓๔
บุคคลสำคัญใน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕	๑๐๕
ในพระโกศ	๑๒๓
วินิจฉัยเรื่อง “ศรีปราชญ์”	๑๔๔
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ ในฐานะทรงเป็นนักประวัติศาสตร์	๑๕๘

คำไว้อาลัยแด่

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิ์ติกุล

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิ์ติกุล ได้รู้จัก
คุ้นเคยและชอบพอกับข้าพเจ้า ทั้งในทางราชการและ
ส่วนตัวมาเป็นเวลาช้านานถึงสามสิบปี ในทางราชการ
ข้าพเจ้าเริ่มรู้จักท่านเมื่อท่านได้มาศึกษาต่อเพื่อรับ
ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต ซึ่งคณะอักษรศาสตร์และ
คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เปิดสอน
เป็นครั้งแรกเมื่อตอนต้นปี พ.ศ. ๒๔๗๘ และในปีนั้นเอง
ข้าพเจ้าก็ได้รับรู้จักเป็นญาติกับท่านเป็นการส่วนตัวทาง
ภรรยาของข้าพเจ้า ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. สุนนชาติ
สวัสดิ์ติกุล ได้แสดงว่าเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางภาษาไทยและ
ประวัติศาสตร์

ต่อมาศาสตราจารย์ ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิ์ติกุล ได้
มาร่วมทำงานกับข้าพเจ้าที่คณะอักษรศาสตร์ เริ่มด้วย
เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย แล้วได้

โอนมาเป็นอาจารย์ประจำแผนกวิชาภูมิศาสตร์และ
ประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุที่ท่านมีความรู้ทางประวัติศาสตร์
ไทย และภาษาไทย ข้าพเจ้าได้จัดให้ท่านสอนวิชาประวัติ
ศาสตร์ไทย และครั้นข้าพเจ้ามีภาระทางราชการเพิ่มขึ้น
มาก ข้าพเจ้าก็มอบให้เป็นผู้ช่วยสอน
วิชาประวัติศาสตร์ไทย ท่านสนใจอย่างมากในวิชาประวัติ
ศาสตร์ไทยและภาษาไทยตั้งปรากฏว่าท่านได้ทำการวิจัย
ในวิชาดังกล่าวอย่างกว้างขวางและเขียนเรื่องหรือบทความ
ลงในวารสารสยามสมาคม หนังสือวงวรรณคดีและ
หนังสืออักษรานุกรมซึ่งนิตยคณะอักษรศาสตร์ ได้จัด
พิมพ์เป็นประจำทุกปี เป็นต้น

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. สุนันทาติ สวัสดิ์กุล ได้อุทิศ
ตนเพื่อการสอนของคณะอักษรศาสตร์ และของจุฬาล
งกรณ์มหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง มาทำงานแต่เช้าและ
กลับบ้านจนกระทั่งเย็น คำทำงานที่ได้รับมอบหมายโดย
ไม่เห็นแก่ความยากลำบากเหน็ดเหนื่อย แม้ว่ามีสุขภาพ
ไม่ใคร่สมบูรณ์ในระยะหลังนักตาม นอกจากการสอนซึ่ง
เป็นงานประจำอยู่แล้ว ท่านยังได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการ

และเลขานุการคณะกรรมการประจำคณะอักษรศาสตร์
ประธานคณะกรรมการฝ่ายปกครองของคณะอักษรศาสตร์
ในเวลาเดียวกัน ท่านยังช่วยเหลือข้าพเจ้าสอดส่องดูแล
กิจการต่าง ๆ ของคณะอักษรศาสตร์อยู่เป็นเนืองนิจ ถ้า
มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดยังไม่เหมาะสมหรือขาดตกบกพร่อง ท่าน
ก็มาบอกข้าพเจ้าอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งข้าพเจ้าขอชมเชย
ไว้ ณ ที่นี้ แล้วข้าพเจ้าก็พิจารณาแก้ไขให้เป็นไปด้วย
ดี นับว่าเป็นผู้ที่ข้าพเจ้าให้ความไว้วางใจอย่างเต็มที่ ครั้น
หนึ่งข้าพเจ้าต้องไปราชการ ณ ต่างประเทศเพื่อเข้าร่วม
การประชุมประวัติศาสตร์ ข้าพเจ้าได้ขอให้ท่านเป็นผู้
รักษาการแทนคณบดีคณะอักษรศาสตร์ ท่านก็ปฏิบัติ
หน้าที่ด้วยความเต็มใจและกิจการของคณะอักษรศาสตร์
ก็ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ท่านได้มีโอกาสไปทำงาน
ในยุโรป สหรัฐอเมริกาหลายครั้ง และไปร่วมการประชุม
ประวัติศาสตร์ ณ ประเทศฟิลิปปินส์ครั้งหนึ่ง ทงน้อยม
เป็นประโยชน์เพิ่มพูนความรู้ของท่านไปพร้อมกันและให้
ผลดีแก่การสอนของคณะอักษรศาสตร์ด้วย

ท่านพร้อมอยู่เสมอที่รับช่วยเหลือกิจการส่วนรวม
ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่น ท่านได้รับแต่งตั้งให้
เป็นกรรมการฝ่ายปกครอง กรรมการจัดงานพระราชทาน
ปริญญาบัตร เป็นต้น นอกจากนี้ ท่านได้ปฏิบัติงานพิเศษ
อีกหลายอย่าง เช่น เป็นผู้ก่อตั้งชุมนุมภาษาไทยของคณะ
อักษรศาสตร์ และได้ดำเนินกิจการของชุมนุมนี้มาอย่าง
คึกคักตลอดมา เป็นผู้อำนวยการอบรมมัคคุเทศก์ของ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรรมการตรวจคัดเลือกเรียง
ความชิงรางวัล “เงินทุนภูมิพล” และเป็นผู้เขียนคำ
อธิบายบางคำสั่งในหนังสือสารานุกรมของราชบัณฑิตย-
สถาน

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. สุนันทชาติ สวัสดิ์สกุล ได้ทำ
ความดีความชอบในราชการไว้เป็นอันมาก จึงทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์
วิชาประวัติศาสตร์ ไทยและหัวหน้าแผนกวิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คุณวุฒิของ
ท่านยังเป็นครูจกกันทั่วไป เนื่องจากท่านได้รับแต่งตั้ง
เป็นกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๒ กรม

การสอบไล่วิชาภาษาไทยและประวัติศาสตร์ ของ ก.พ.
และครูสภาหลายครั้ง กรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย
กรรมการพิมพ์และบูรณะจังหวัดสุโขทัย และกรรมการ
สยามสมาคม

บัดนี้ ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิ์ทิกุล
ได้จากพวกเราชาวอักษรศาสตร์ ไปโดยไม่มีวันที่จะกลับ
มา ชาวอักษรศาสตร์รู้สึกเศร้าสลดอย่างยิ่งที่สูญเสีย
อาจารย์ชั้นเยี่ยมคนหนึ่ง และคุณความดีของท่านก็ยัง
ตรึงตราอยู่ในความจำของพวกเราชาวอักษรศาสตร์ ใน
นามของชาวอักษรศาสตร์รวมทั้งอาจารย์และนิสิตทั้ง
หลาย ข้าพเจ้าจึงขอตั้งจิตอธิษฐานเชิญอนุภาพแห่ง
คุณพระศรีรัตนตรัย จงดลบันดาลให้ท่านไปสู่สุคติใน
สัมปรายภพเทอญ.

รอง ศยามานนท์

คณบดีคณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พบพี่ที่โรงพยาบาลศิริราช

กริ่งโทรศัพท์ที่บ้านตั้งชนประมาณ ๒๑.๐๐ น. ของ
วันที่ ๒๗ เมษายน ๐๗ น้องרבפง ได้ยินเสียงที่พูดมา
ตามสายว่า “ ฟรุ้งน้เที่ยง พบพี่ศิริราช ที่ตึกประยงค์ ฯ
ชั้น ๓ ห้องหมายเลข ๑ ” ถึงวันนัด น้องก็ได้พบพี่
พี่ดีใจที่ได้พบน้อง น้องก็ยินดีที่ได้พบพี่ พี่ไม่รอให้
เวลาเสียไป พี่เริ่มต้นชนว่า “ พี่จะต้องรับการผ่าตัดตาม
ที่หมอนัดไว้ จะลงมือในวันจันทร์ที่ ๔ เดือนนี้ (พ.ค.)
คราวนี้กายพี่พร้อม แต่ใจพี่ยังไม่พร้อม กำลังพี่อาจไป
ไม่ไหว ตั้งแต่พ่อแม่จากเราไป พี่รับการระบับฟงสุขทุกข์
พี่หญิงปกครองดูแลน้อง ๆ แทนมานานแล้ว พี่รู้สึกตัว
ดีว่า พี่ได้เดินใกล้เข้าสู่ประตูมรณะเสียแล้ว พี่คิดว่า
ครึ่งพี่คงไม่มีโอกาสเหมือนครึ่งก่อน ๆ ความหวังน้อย
มาก ” นี่เป็นคำเริ่มต้นของพี่ น้องได้ฟังแล้วใจไม่ดีเลย
รู้สึกกระอักกระอ่วนใจพิกล เพราะไม่คิดว่าน้องจะได้ฟัง

คำเช่นนี้จากพี่ แล้วพี่ก็เริ่มเรื่องใหม่ว่า “รับเป็นเจ้าภาพ
แต่งงานหลานปานใจ กับ รำไพ ไว้ในวันที่ ๑ พ.ค. ๐๗
ที่หอประชุมจุฬาฯ น้องช่วยไปรับแขกแทนด้วยนะ” พี่
หยุดคิดม่นา น้องรู้สึกว่่า พี่คงเหนื่อยใจ มากกว่าคอยแ่่ง
หรือกระหายน่า ที่สุดพี่ก็ว่กเขาเร่องที่เริ่มต้นไว้เติมต่อไป
อีกว่่า “เผื่อพี่ต้องม่อนเป็นพลาตพล่งไปให้น้องรับภาระ
เกี่ยวกับพี่หญิงและน้อง ๆ ของเร่า ทางบ้านพี่ฝาก
สมโรจน์ และหลานด้วย ส่วนศพพี่น้องไม่ต้องเป็นกังวล
เพราะพี่เตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว หากพี่ตาย ให้ส่งข่าว
ไปยังเจ้าคุณอนุรักษราชมณเฑียร หรือคุณแก้วขวัญ
วัชโรทัยให้ทราบด้วย สำหรับกระดูกพี่ให้ไปไว้วัดมกุฏฯ
ใกล้กับของพ่อและแม่” ต่อจากนั้น พี่ก็เ้าพร่าส่งเสีย
พร้อมทั้งชแจงอบรมต่าง ๆ นานาประมาณ ๑ ชั่วโมงเศษ
แล้วน้องก็ลากลับไปทำงาน พี่ก็เ้าพักผ่อน

ครนต่อมา หลังจากพี่ได้รับการผ่าตัด ๒ ครั้งแล้ว
(๔ พ.ค. และ ๑๐ พ.ค.) น้องได้พบพี่เวลา ๑๕.๐๐ น.

ของวันพฤหัสบดีที่ ๒๑ พ.ค. ๐๗ ขณะนั้น น้องรู้สึกว่ามี
อาการของไข้หวัดน้อย นอนอยู่ที่ห้อง ๆ ที่พักกลางคืน
การให้ออกซิเจนอยู่นั้น พอพี่มองเห็นน้อง ก็เรียกให้
เข้าไปหาใกล้ ๆ ปรบส่งมือขวามาให้จับ แล้วพูดว่า "ที่
ส่งไว้ก่อนอย่าลืมนะ ให้ทำตามทีพี่ส่งด้วย ชอบใจที่
มาให้เห็นหน้า ขอให้อยู่ก็มีความสุข พี่เห็นจะต้องลาแน่แล้ว"
แล้วพี่ก็ปลอยมือน้อง น้องก็ค่อย ๆ วางมือพี่ลง แล้ว
น้องก็ลากลับด้วยความหวงและอาลัย วันรุ่งขึ้น น้อง
ไม่ได้พบพี่ เพราะแพทย์นำลงไปไว้ในห้องฉุกเฉินชั้น
ล่างแล้ว เข้าพบไม่ได้ ครั้นคืนวันเสาร์ที่ ๒๓ พ.ค. ๐๗
น้องไปเยี่ยมพี่ตอนเช้าประมาณ ๐๙.๐๐ น. น้องพร้อม
ด้วยคุณแก้วขวัญ วิชโรทัย ได้แอบไปมองดูพี่ ใกล้เตียง
เจ็บ แต่อยู่ภายนอกห้อง ได้เห็นพี่นอนหายใจระรวยอยู่
เป็นที่นาวิกโยธิน เยี่ยมดูอยู่สักครู่ แล้วน้องกับคุณแก้วขวัญ
ก็กลับ และในระยะเวลาไม่นานจากนั้น พี่ของน้องก็ได้
จากไป

ในที่สุด พี่ก็พบกับความตายตามที่พี่พูดไว้ และ
จากนั้นไปโดยไม่มีวันจะกลับมาพบกันอีกเลย แม้น้อง
จะเศร้าโศกอย่างไร พี่ก็ต้องไปตามทางของพี่ และทุก
ชีวิตก็ต้องเป็นเช่นนั้น ไม่มีใครจะสามารถหลีกเลี่ยงได้
ด้วยอำนาจกุศลกรรมที่พี่ ได้บำเพ็ญไว้ จงเป็นบัจจย
อันนวยอิฐสุขให้ดวงวิญญาณของพี่ตามควรแก่คติวิสัย
ในสัมปรายภพตลอดนิรันดร์.

พันเอก กาจกำยำ สวัสดิกุล

สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

๓๑ พ.ค. ๐๗

อาลัยอาจารย์

ไม่มีใครสักคนที่จะเชื่อว่าอาจารย์ของเราได้ถึงแก่กรรมไปแล้วจริง ๆ กระทั่งบัดนี้ความจริงที่ว่าอาจารย์จากพวกเราทุกคนไปแล้วก็ดูเหมือนกับความฝัน ใจของเรายังเศร้าสะเทือนและก้องอยู่ แท้จริงที่ว่า ไม่จริง..... ไม่จริง เป็นไปไม่ได้..... กราบนำตากก็ยังดูเหมือนไม่ลบเลือนจากดวงตาของเรา พวกเรา..... ศิษย์ทุกคนของอาจารย์..... คงรู้สึกเช่นนี้ไปอีกนานเท่าไรก็ตามที่เราจำได้ว่า อาจารย์มีพระคุณสูงส่งต่อบรรดาศิษย์ทุกคนเพียงใด

อาจารย์เป็นที่รักและเคารพอย่างยิ่งของพวกเราทุกคน เราชรักอาจารย์ไม่ใช่เพราะว่าท่านเป็นอาจารย์ผู้ให้ความรู้เท่านั้น หากแต่อาจารย์ยังมีน้ำใจดี โอบอ้อมอารีมีความเข้าใจและเป็นกันเองกับศิษย์ทุกคน เวลาสอนหนังสือ อาจารย์สอนได้สนุกและแปลกกว่าอาจารย์อื่น ๆ ทั้งนี้เพราะอาจารย์มีรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ

มาแล้วให้ศิษย์ฟังอยู่ตลอดเวลา ฟังแล้วพวกเราที่ชื่นชอบใจ
ไม่่ง่วงและรู้สึกเพลิดเพลินถึงจนไม่เบื่อที่จะจดเล็กเชอร์
ครนนอกเวลาเรียนอาจารย์ไม่เคยว่างเว้นที่จะเดินไปมา
ในห้องกลาง ลักษณะการเดินของอาจารย์ยังติดตาอยู่
ทุกวันนี้ เป็นลักษณะที่ทำให้พวกเราเกิดความรู้สึก
อบอุ่นใจเหมือนกันว่าอาจารย์เป็นญาติผู้ใหญ่ที่คอย
คุ้มครองดูแลพวกเราอยู่ตลอดเวลา ถึงคราวประกาศ
ผลการสอบประจำปี พวกเราก็คงได้ใกล้ชิดกับอาจารย์อีก
อาจารย์เป็นผู้ประกาศข่าวดีหรือข่าวร้าย ของศิษย์ทุกคน
ด้วยตนเองใครสอบได้อาจารย์ก็ดีใจด้วย แต่ถ้าใคร
เคราะห์ร้ายอาจารย์ก็ปลอบใจให้แก้ตัวใหม่ แต่ต่อไป
ไม่มีอีกแล้ว ไม่มีรางวัลของอาจารย์ให้เราได้เห็นได้พุดคุย
ด้วยอีกต่อไป.....ไม่มีจริง ๆ

ความดีและความสามารถอันเพียบพร้อมของ
อาจารย์มีมากมายยิ่งนักสุดที่จักพรรณนาได้จบสิ้น การ
สูญเสียอาจารย์จึงนำความวิปโยคโศกสลดอย่างมากมาย

มาสู่ศิษย์ทุกคน ขอให้บุญกุศลที่จะพึงมีจงเป็นเครื่อง
หนุนส่งให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของอาจารย์ได้ไปสถิต
อยู่ ณ สัมปรายิกภพที่ตั้งงาม ได้รับความสุข สวรรายด้วย
อำนาจแห่งผลบุญและหากชาติหน้ามีจริง ศิษย์ทั้งหลาย
ขอน้อมใจอธิษฐานแต่บัดนี้ ขอให้เมื่อบุญพอได้เกิดเป็น
ศิษย์ของอาจารย์อีกทุก ๆ ชาติ.

นิสิตคณะอักษรศาสตร์

ประวัติ

ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์ สุนนชาติ สวัสดิ์กุล
ศ.ม.จ.ช. เป็นบุตรหม่อมเจ้า มงคลประวัติ สวัสดิ์กุล
กับ หม่อมราชวงศ์ บัว สนิทวงศ์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๕
พฤศจิกายน ๒๔๕๓ ในวังกรมพระสมมตอมรินทร์ ได้รับ
พระราชทานชื่อจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า
อยู่หัว ศาสตราจารย์หม่อมราชวงศ์ สุนนชาติ มีพี่น้อง
ร่วมบิดามารดา ๖ คน คือ

๑. หม่อมราชวงศ์ หญิง สดถีสรี
๒. หม่อมราชวงศ์ ชาย ทว้มงคล
(ถึงแก่กรรม)
๓. ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์ ชาย
สุนนชาติ
๔. พันเอก หม่อมราชวงศ์ กาจกำยำ
๕. หม่อมราชวงศ์ หญิง นิลุบล

๖. หม่อมราชวงศ์ ชาย รัชโยธิน
(ถึงแก่กรรม)

๗. หม่อมราชวงศ์ ชาย บุณยจิตต์

เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๙ พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล ได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ พระราชทานสมรสกับคุณสมโรจน์ ผลชีวิต
ธิดาพระพิทักษ์พิทยากร และ ม.ล. สมบุญ ณ มุข
กระสันต์ท่านตะวันออก ของพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
มีบุตรและธิดา ๒ คน คือ

๑. หม่อมหลวง สุรกันย์

๒. หม่อมหลวง หญิง คาร์ตัน พ.บ.

เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ได้อุปสมบท
ณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม โดยมีสมเด็จพระ
สังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์เป็นพระอุปัชฌาย์.

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๔๓๑ จบชั้นมัธยมปีที่ ๘ โรงเรียนอัสสัมชัญ

พ.ศ. ๒๔๓๒ จบชั้นมัธยมปีที่ ๘ โรงเรียนมัธยมวัด

เทพศิรินทร์ ได้รับประกาศนียบัตรประโยคมัธยม

บริบูรณ์ (ชาย) ของกระทรวงศึกษาธิการ เข้า

ศึกษาต่อในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้ประกาศนียบัตรครุมัธยม (ป.ม.) ทาง

อักษรศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๓๗ กลับเข้าศึกษาต่อในคณะอักษรศาสตร์

และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อ

รับปริญญา

พ.ศ. ๒๔๓๘ ได้รับปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิต จาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตำแหน่งหน้าที่ในราชการ

เริ่มเข้ารับราชการชั้นตรี ตำแหน่งครู กรมสามัญ
ศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๗๖

พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นครูในกรมศึกษาธิการ สอนอยู่ในชั้น
มัธยมปีที่ ๔ ถึงชั้นมัธยมปีที่ ๘ โรงเรียนมัธยม
วัดเบญจมบพิตร

พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นครูแผนกวิชาสามัญ กรมยุทธศึกษา
ทหารบก สอนโรงเรียนนายร้อย และโรงเรียน
เทคนิคทหารบก

พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๕ เป็นครูสอนวิชาครู วิชาภูมิ
ศาสตร์และประวัติศาสตร์ในโรงเรียนนายทหาร
ในกระทรวงกลาโหม

พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นอาจารย์แผนกวิชาสามัญ กรมยุทธ
ศึกษาทหารบก สอนโรงเรียนนายร้อย และโรง
เรียนเทคนิคทหารบก โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
และโรงเรียนเตรียมทหารบก

พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นอาจารย์พิเศษในคณะอักษรศาสตร์
และวิทยาศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน
วิชาภาษาไทยและประวัติศาสตร์

พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นอาจารย์สอนวิชาภาษาไทยและประวัติ
ศาสตร์ในคณะแพทยศาสตร์และการบัญชี

พ.ศ. ๒๔๙๑ เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาภาษาไทยใน
คณะรัฐศาสตร์ที่ตงซันใหม่

พ.ศ. ๒๔๙๒ เป็นอาจารย์สอนภาษาไทยในแผนกวิชา
การหนังสือพิมพ์

พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาภูมิศาสตร์และ
โรงเรียนสอบสวนสืบสวน กรมตำรวจ

พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นอาจารย์เอกในแผนกวิชาภูมิศาสตร์และ
ประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๐๒-๓ เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ในแผนกวิชา
ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์

ตามคำสั่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ ๒๑/๒๕๐๒
ลง ๑๒ มีนาคม ๒๕๐๒

พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษานิติตชั้นปริญญามหา
บัณฑิตในวิชาภาษาไทย และประวัติศาสตร์ไทย
คณะอักษรศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะอักษรศาสตร์
เป็นข้าราชการชั้นพิเศษ

พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นหัวหน้าแผนกวิชาภาษาไทย

พ.ศ. ๒๕๐๖ ศาสตราจารย์ในคณะอักษรศาสตร์

การปฏิบัติงานและดูงานในต่างประเทศ

พ.ศ. ๒๔๙๒ ดูงานหนังสือพิมพ์ในประเทศสวิต ฝรั่งเศส
เศส อังกฤษ และอิตาลี ตามคำสั่งของรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. ๒๔๙๓ ดูงานเกี่ยวกับการศึกษาในโรงเรียนและ
มหาวิทยาลัยในประเทศสวิต ฝรั่งเศส และอังกฤษ
และงานพิพิธภัณฑ์ในประเทศฝรั่งเศส และ

อังกฤษ ตามคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการ

พ.ศ. ๒๔๕๔ ตูงานมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา
อเมริกา ฟิลิปปีนส์ และฮ่องกง

พ.ศ. ๒๔๕๖ ปฏิบัติราชการในตำแหน่งประศาสน์สัมพันธ์ งาน
หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับประเทศไทย และทำงาน
ในตำแหน่งเลขานุการโท ประจำสถานเอกอัคร
ราชทูตไทย ประจำกรุงวอชิงตันสหรัฐอเมริกา
ตูงานมหาวิทยาลัยในรัฐต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา
ปฏิบัติงานในหอสมุดแห่งชาติ Library of Congress
และที่หน่วยเก็บเอกสารของชาติอเมริกัน Na-
tional Archives

ราชการพิเศษ

พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้ปฏิบัติราชการพิเศษ ในขณะเกิดขบถ
เมื่อพ.ศ. ๒๔๗๖ ได้รับพระราชทานเหรียญ
พิทักษ์รัฐธรรมนูญ

พ.ศ. ๒๔๕๑ ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐ
ธรรมนูญ เป็นเลขานุการกรรมาธิการฟังความ
เห็นประชาชนในสภาร่างรัฐธรรมนูญ

พ.ศ. ๒๔๕๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกไป
ประจำอยู่ ณ พระตำหนัก นครโลซาน ประเทศ
สวิส ได้ปฏิบัติราชการพิเศษในด้านการถวาย
พระอักษรภาษาไทย ถวายรายงานพระราชกิจ
เกี่ยวกับพระราชพิธีต่าง ๆ ที่จะต้องทรงปฏิบัติ
เมื่อเสด็จนิวัตสู่พระมหานคร มังงานพระบรมศพ
รัชกาลที่ ๕ งานอภิเษกสมรส และงานพระราช
พิธีบรมราชาภิเษกเป็นต้น กับทำหน้าที่ราชเลขา
นุกรส่วนพระองค์ในการเสด็จพระราชดำเนิน
ประพาสสถานที่และประเทศต่าง ๆ ขณะประทับ
อยู่ ณ นครโลซาน มีประเทศฝรั่งเศสเป็นต้น

พ.ศ. ๒๔๕๓ โดยเสด็จพระราชดำเนินกลับทางชลมารค
สู่มหานคร

พ.ศ. ๒๔๕๔ หลังจากเกิดขบถเมื่อเดือนมิถุนายน พณฯ
นายกรัฐมนตรีได้มีบัญชาให้ไปเฝ้าทูลละอองธุลี
พระบาท ฦ นครโลซาน ประเทศสวิสเพื่อกราบ
บังคมทูลถวายรายงานเกี่ยวกับการขบถที่เกิดขึ้น
เมื่อ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๕๔ ได้รับคำสั่งให้ทำ
หน้าที่เลขานุการอธิบดีกรมตำรวจ ไปปฏิบัติ
ราชการในประเทศฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ อังกฤษ
อเมริกา และฟิลิปปินส์ และได้ดำเนินงานเกี่ยวกับ
มหาวิทยาลัยในประเทศนั้น ๆ ด้วย

พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้รับคำสั่งจากมหาวิทยาลัยให้ไปร่วม
ปฏิบัติราชการพิเศษนอกเวลาราชการกับอธิบดี
กรมตำรวจเพื่อติดต่อกับผู้เชียวชาญของสหรัฐ
อเมริกาที่มาปฏิบัติราชการลับ เพื่อเตรียมงานใน
ด้านสงครามจิตวิทยาและงานในกรมประมวล
ราชการแผ่นดิน กับได้รับคำสั่งให้ร่วมมือกับ
ราชการตำรวจรักษาความสงบเรียบร้อยในกรณี
เกี่ยวกับการแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ในมหาวิทยาลัย
ได้รับคำสั่งพิเศษให้ไปร่วมปฏิบัติราชการ ณ กอง

บัญชาการวังสวนกุหลาบเมื่อคราวประกาศเหตุ
ฉุกเฉิน นำรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน
พ.ศ. ๒๔๗๕ กลับมาใช้

ได้รับคำสั่งจากนายกรัฐมนตรีให้ออกไปรับเสด็จ
นิวัตสู่พระมหากษัตริย์ร่วมกับผู้บัญชาการทหารเรือ
กับถวายรายงานละเอียดเกี่ยวกับความจำเป็นที่
ต้องนำรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๕ กลับมาใช้
โดยเดินทางไปกับเรือรบหลวงแม่กลอง

พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้รับคำสั่งจากมหาวิทยาลัยให้ไปร่วม
ปฏิบัติราชการพิเศษกับกรมประมวลราชการ
แผ่นดิน ในตำแหน่งประชาสัมพันธ์ งานหนังสือ
พิมพ์ และแสดงปาฐกถาเกี่ยวกับเมืองไทยประจำ
อยู่ ณ นครนิวยอร์ก และกรุงวอชิงตัน สหรัฐ
อเมริกา กับได้ปฏิบัติราชการพิเศษในหน้าที่เลขา
นุการไทประจำสถานเอกอัครราชทูตไทยในกรุง
วอชิงตันอีกตำแหน่งหนึ่ง

พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๖ ได้รับแต่งตั้งจากมหาวิทยาลัยให้
ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสอนและอบรมมัคคุ
เทศก์ ตามความต้องการขององค์การส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

นอกจากราชการพิเศษที่ได้กล่าวมาแล้วยัง ได้
ปฏิบัติราชการในหน้าที่กรรมการของวงงาน
ราชการในมหาวิทยาลัยและส่วนราชการอื่น ๆ
อันเป็นประโยชน์ในด้านวิชาการอีกคือ

๑. กรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย ตามคำสั่ง
นายกรัฐมนตรี
๒. กรรมการพิจารณาแบบเรียนวิชาประวัติ
ศาสตร์ ของกระทรวงศึกษาธิการ
๓. กรรมการตรวจแบบเรียนวิชาภาษาไทยและ
ประวัติศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ
๔. กรรมการบูรณะและฟื้นฟูกรุงสุโขทัย
๕. กรรมการสอบไล่นักเรียนไปศึกษาวิชา ณ ต่าง
ประเทศของ ก.พ. ในวิชาภาษาไทย และ
ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์

๖. กรรมการสอบไล่นักเรียนไปศึกษาวิชาต่าง
ประเทศของครูสภา
๗. กรรมการสอบไล่นักเรียนไปศึกษาวิชาต่าง
ประเทศของธนาคารแห่งประเทศไทย
๘. กรรมการสำนักวัฒนธรรมวรรณกรรม สภา
วัฒนธรรมแห่งชาติ
๙. กรรมการฝ่ายวัฒนธรรมขององค์การศึกษา
วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมของสหประชา
ชาติ
๑๐. กรรมการบริหารวิทยุศึกษาตั้งแต่เริ่มตั้งจน
พ.ศ. ๒๕๐๑
๑๑. ประธานกรรมการดำเนินงานชุมนุมภาษาไทย
ไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
๑๒. ประธานกรรมการดำเนินงานปรับปรุงระเบียบ
สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๓. ประธานกรรมการจัดการท่องเที่ยวของสยาม
สมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์

๑๔. กรรมการบริหารสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์
๑๕. กรรมการเขียนสารานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน
๑๖. กรรมการการเงินของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๗. กรรมการมูลนิธิอานันทมหิดล

งานวิจัย

ได้ทำการค้นคว้าเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย วิชาครู ภาษาไทย และพระพุทธศาสนา หนังสือที่แต่งและพิมพ์ขึ้นแล้วคือ

๑. แนวสอนวิชาครูในโรงเรียนนายร้อยทหารบก
โรงพิมพ์กรมยุทธศึกษาทหารบก
๒. แนวสอนวิชาภูมิศาสตร์ไทย โรงเรียนนายร้อยทหารบก
โรงพิมพ์กรมยุทธศึกษาทหารบก
๓. เรื่อง "สยามหมายความว่าอะไร" พิมพ์
ในวารสารของสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์

๔. เรื่อง “กามนิตสืบเนื่องมาแต่ในพระสูตร
โหมน” พิมพ์ในวารสารของสยามสมาคมใน
พระบรมราชูปถัมภ์

๕. เรื่อง “สอบสวนเรื่องการแต่งลิลิตพระลอ”
พิมพ์ในวารสารของสยามสมาคมในพระบรม
ราชูปถัมภ์

๖. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น
(ฉบับร่าง) ของกรมศิลปากร

นอกจากนี้ยังมีปาฐกถาต่าง ๆ ที่ได้ทำ
การวิจัย ได้แสดง ณ สยามสมาคม แสดง
ณ สหรัฐอเมริกา เป็นภาษาอังกฤษอีกหลาย
เรื่อง เช่น

๗. เรื่องพระพุทธศาสนาและคนไทยนับถือพระ
พุทธศาสนาอย่างไร แสดง ณ คริสตสมาคม
แห่งกรุงวอชิงตัน

๘. เรื่องความเชื่อถือในเรื่องศาสนาของชาวไทย
แสดง ณ คริสตสมาคมแห่งกรุงวอชิงตัน

๙. เรื่องราชอาณาจักรศรีสัตนาแลย กรุงสุโขทัย
แสดง ณ สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์
๑๐. เรื่องราชอาณาจักรร้อยูทยา แสดง ณ สยาม
สมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์
๑๑. เรื่องพระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหา
ราช แสดง ณ สยามสมาคมในพระบรม
ราชูปถัมภ์
๑๒. เรื่องมหาวิทยาลัยในประเทศไทย แสดง ณ
ที่ประชุมองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และ
วัฒนธรรมของสหประชาชาติ แห่งชาติ
อเมริกัน ณ นครซินซินนาติ ประเทศ
สหรัฐอเมริกา

กับยังได้ทำการวิจัยเรื่องราวต่าง ๆ ใน
วรรณคดีไทยและประวัติศาสตร์ไทยอยู่อีก
หลายเรื่อง โดยเฉพาะตำราวิชาประวัติ-
ศาสตร์ไทย สำหรับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย ตั้งแต่สมัยเริ่มต้นจนปัจจุบันกำลัง
อยู่ในระหว่างค้นคว้าและเขียนอยู่

การประชุมในต่างประเทศ

พ.ศ. ๒๔๙๖ ไปร่วมประชุมองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์
และวัฒนธรรมสหประชาชาติ แห่งชาติอเมริกัน
ณ นครซินซินนาติ สหรัฐอเมริกา ในฐานะ
ผู้แทนเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน

พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นผู้แทนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไป
ร่วมประชุมการริเริ่มจัดทำตำราประวัติศาสตร์ของ
ชาติต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ณ เมือง
บี๊นัง ในประเทศมลายู

พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นผู้แทนมหาวิทยาลัยไปร่วมประชุม
สมาคมนักประวัติศาสตร์แห่งเอเชีย ณ กรุงมนิลา
ประเทศฟิลิปปินส์

พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นผู้แทนมหาวิทยาลัยไปร่วมประชุม
สมาคมนักประวัติศาสตร์แห่งเอเชีย ณ กรุงไทเป
สาธารณรัฐจีน

งานในปัจจุบัน

๑. แสดงปาฐกถาวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทยแก่นิสิตในคณะอักษรศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ ปีที่ ๒ ปีที่ ๓ และปีที่ ๔
๒. แสดงปาฐกถาวิชาวรรณคดีไทยเปรียบเทียบกับวรรณคดีต่างประเทศ และวิธีการวิจารณ์วรรณคดีแก่นิสิตในคณะอักษรศาสตร์ชั้นปีที่ ๔
๓. ควบคุมและเป็นที่ศึกษาของนิสิตชั้นปริญญาอักษรศาสตร์ มหาบัณฑิตที่เขื่อนวิทยานิพนธ์ในวิชาภาษาไทย
๔. ควบคุมและเป็นที่ปรึกษาของนิสิตชั้นปริญญาอักษรศาสตร์ มหาบัณฑิตที่เขื่อนวิทยานิพนธ์ในวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย
๕. ทำหน้าที่เป็นกรรมการประจำคณะอักษรศาสตร์ ซึ่งทำหน้าที่ อ.ก.พ. กรมมาจนประกาศกฤษฎีกาให้โอนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาขึ้นกับสำนักนายกรัฐมนตรี ขณะนี้ยังดำรง

ตำแหน่งกรรมการประจำคณะอักษรศาสตร์
ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาของคหบดีคณะ
อักษรศาสตร์อยู่

๖. เป็นประธานกรรมการดำเนินงานปรับปรุง
สโมสรนิสิต ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๗. เป็นกรรมการการเงินของคณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทาน

๑. เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ
๒. เหรียญช่วยราชการเขตภายใน
๓. เหรียญบรมราชาภิเษกรัชกาลที่ ๙
๔. จ.ม.
๕. จ.ช.
๖. ต.ม.
๗. เหรียญรัตนาภรณ์ ร. ๙ ชั้นที่ ๓.

ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์ สุขุมชาติ สวัสดิ์กุล
ได้รับการผ่าตัดมาหลายครั้ง ทั้งที่โรงพยาบาลศิริราช
โรงพยาบาลตำรวจ และเข้ารับการตรวจที่โรงพยาบาล
จุฬาฯ ด้วย ในครั้งหลังป่วยเป็นโรคเกี่ยวกับกระเพาะ
ปัสสาวะและไต เข้าโรงพยาบาลเมื่อ ๒๘ เมษายน ๐๗
ผ่าตัดครั้งแรกเมื่อ ๔ พฤษภาคม ๐๗ ครั้งที่สองเมื่อ
วันที่ ๑๐ เดือนเดียวกัน การผ่าตัดได้ผลเรียบร้อยสำหรับ
โรคที่เป็นอยู่จนต้องรับการผ่าตัดครั้งนี้ แต่ในระยะหลัง
จากวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๐๗ มาแล้ว มีโรคแทรกคือ
ไข้ปอดอักเสบ และวันที่ ๒๒ พฤษภาคม กระเพาะ
อาหารอักเสบโดยปัจจุบัน เป็นเหตุให้โลหิตตกใน
กระเพาะไม่หยุด จึงถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ ๒๓
พฤษภาคม ๒๕๐๗ เวลา ๑๐.๓๐ นาฬิกา

ตลอดเวลาที่ป่วยอยู่ ณ โรงพยาบาลศิริราชนี้ พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ
ในรัชกาลปัจจุบันทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระ
ราชทานกระเช้าดอกไม้ กระเช้าผลไม้ และชูป้ามามีไม้ขีด

พระยาอนุรักษรัชมณฑลเทียร และคุณแก้วขวัญ วัชโรทัย
มีความเป็นห่วงใย ได้กรุณามาเยี่ยมเกือบทุกวัน และนำ
อาการไข้ช่นกราบบังคมทูลให้ทรงทราบอยู่เสมอ

เมื่อต้นเกล้าทรงทราบข่าวการตายของ ศาสตรา
จารย์ หม่อมราชวงศ์ สุนนชาติ สวัสดิ์ทิกุล จึงทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าเป็นพิเศษ ให้รับศพไว้ในพระบรมราชา
นุเคราะห์ และให้ตั้งศพบำเพ็ญกุศล ณ วัดเทพศิรินทรา
วาส โดยพระราชทาน หีบทองลายสลัก ฉัตรเบญจา
ประดับศพหนึ่งสำหรับ ปีกลองชนะประโคมเวลารับ
พระราชทานนำอาบศพ ให้มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิ
ธรรม ๗ คืน

ในการบำเพ็ญกุศล ๗ วัน และพระราชทานเพลิง
ศพ สำนักพระราชวังได้ออกหมายรับสั่งให้ผู้เกี่ยวข้อง
ดำเนินการต่อไปดังนี้

วันเสาร์ที่ ๓๐ พ.ค. ๐๗

เวลา ๑๖.๐๐ น. พระราชทานพวงมาลาของหลวงและ
ของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ วาง

ที่หีบศพ พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์
แล้วมีพระพิธีกรรมสวดพระอภิธรรม

วันอาทิตย์ที่ ๓๑ พ.ค. ๑๗

เวลา ๑๐.๓๐ น. ถวายภัตตาหารพระสงฆ์ที่สวดพระพุทธ
มนต์แต่เช้าก่อน

เวลา ๑๔.๐๐ น. มีพระธรรมเทศนาภคินท์ ๑ พระ ๔ รูป
สวดธรรมคาถา แล้วพระสงฆ์อีก ๑๐ รูป บังสุกุล

เวลา ๑๕.๐๐ น. เชิญศพเวียนเมรุ ขณะเวียนเมรุมีฉัตร
ให้ ๑ สำรับ กับปักกลองชนะประโคม

เวลา ๑๗.๐๐ น. รับพระราชทานเพลิง เมื่อบกลองชนะ
ประโคม

วันจันทร์ที่ ๑ มิ.ย. ๑๗

เวลา ๗.๐๐ น. เก็บอัฐิ พระราชทานภัตตาหาร ๓ หาบ

เรื่อง “สยาม” หมายความว่าอะไร ?

เรื่อง “สยาม” หมายความว่าอะไรนี้เป็นเรื่องของ
การค้นคว้าที่มา คำแปลและความหมายของศัพท์
“สยาม” เป็นการสันนิษฐานโดยอาศัยหลักที่มีอยู่ใน
ธรรมชาติ ในทางนิรุกติศาสตร์ ทางประวัติศาสตร์
และวรรณคดีอันเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาวิทยา-
การทางอักษรศาสตร์ของชาติ ความจริงศัพท์ “สยาม”
นี้หากพิจารณาจนเพียงเฉิน ๆ ก็ดูไม่เป็นที่น่าสนใจมากนัก
เพราะเป็นเสมือนคำธรรมดาสามัญที่เคยพบเคยเห็นกัน
มาจนชินตาแล้ว ประกอบด้วยเป็นชื่อของประเทศและสัญ-
ชาติของประชาชนชาวไทยมาแต่โบราณกาล จึงทำให้
ไม่เห็นข้ออันควรจะพิศวง แต่เมื่อมาพิจารณาดูให้ถ่อง
แท้แล้วจะเห็นได้ว่า การหาคำแปลและความหมาย
ตลอดจนที่มาของศัพท์ “สยาม” ให้ได้ผลใกล้เคียงกับความ
เป็นจริงนั้นย่อมกระทำได้ด้วยความลำบากยากยิ่ง ทั้ง
ความหมายเดิมจะมีอยู่ว่าอะไรก็หาได้มีผู้ใดกล่าวไว้ให้

เห็นชัดไม่ มีแต่สันนิษฐานกันไปตามความคิดเห็นซึ่ง
ไม่มีมติที่แน่นอน ทำให้ผู้ศึกษาในชั้นหลังไม่สามารถจะ
ทราบได้แน่ชัดโดยเหตุและผลว่า “สยาม” มาจากไหน?
แปลว่าอะไร? และมีความหมายว่าอะไร? เนื่องจาก
ไม่มีผู้ให้คำจำกัดความหรือความหมายที่แน่นอนของศัพท์
“สยาม” ใต้นั้นเอง จึงเป็นเหตุให้ชนต่างชาติกล่าวได้ว่า
“คนไทยเองก็ไม่รู้ว่าสยามมาจากไหน” และบางคน
ก็กล่าวว่า การที่ประเทศไทยได้ชื่อว่า “สยาม” นั้น
เป็นเพราะฝรั่งไปรุดเกิดเป็นผู้ตั้งชื่อให้

การที่ผู้กล่าวเช่นนั้นฟังดูก็เป็นข้อที่น่าคิดและน่า
เอาใจใส่อยู่บ้าง ยิ่งสำหรับคนไทยผู้เป็นเจ้าของประเทศ
สยาม เอกราชแห่งเดียวในคาบสมุทรมอินโดจีนด้วยแล้ว
เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องรู้ความหมายและที่มาของ
ชื่อประเทศตน ความจริงผู้ตั้งชื่อประเทศ ให้ชื่อประ
เทศนั้นว่า “สยาม” นั้น น่าจะเป็นเพราะศัพท์ “สยาม”
มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับภูมิภาคหรือประชาชนชาว
ไทยในครั้งกระโน้นอยู่บ้างไม่มากนัก และน่าจะมี
ความสำคัญเท่ากันกับคำว่า “ไทย” ซึ่งมีอยู่กับชนชาว

ไทยในปัจจุบันนี้หรือยิ่งไปกว่านี้อาจเป็นได้ทั้งสองสถาน
แต่ความหมายของศัพท์ "สยาม" นั้นอาจเปลี่ยน และคง
ค่อย ๆ กลายไป ๆ ทีละน้อย ๆ จนผิดเพี้ยนไปจากความ
หมายเดิมยังจนทุกที กระทั่งยากที่จะสืบเสาะค้นหาความ
หมายอันแท้จริงได้ ท่านเองเคยวาทกับคำโบราณอื่น ๆ
ที่ยังความยุ่งยากให้แก่ผู้ศึกษานិรุกติศาสตร์ในสมัยนี้
ความหมายของศัพท์ "สยาม" จะถูกทอดทิ้งมาเป็นเวลา
นานเท่าไร ยากที่จะกำหนดลงไปให้แน่คนในขณะนี้ได้
ยิ่งนานวันเข้า ที่มา คำแปล และความหมายของศัพท์
"สยาม" ก็จะสูญไปสิ้นไป จนอยู่นอกข่ายของความ
เอาใจใส่ของปวงชน ผู้ใฝ่ใจและสนใจกระตือรือร้นที่จะรู้
เรื่องราวของศัพท์ "สยาม" ในปัจจุบันนี้คงจะไม่มีใคร
อื่นนอกจากผู้มึนใจรักในภาษาศาสตร์ทางนิรุกติศาสตร์ ประ
วัตศาสตร์ และวรรณคดีของชาติเท่านั้น เพราะบุคคล
จำพวกนี้มีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องสืบสวนค้นคว้าและบัน
ทึกผลอันเกิดแต่ความอุตสาหะนั้นไว้เพื่อประโยชน์แห่ง
การศึกษามิทางอักษรศาสตร์ อันเป็นวัฒนธรรมประจำ
ชาติสืบไป

การค้นคว้าหาความหมายของศัพท์ "สยาม" นี้
มิใช่ว่าจะเพิ่มมณเฑรมคคคคคเฉพาะในขณะเมื่อไทยเปลี่ยน
ชื่อประเทศจาก "สยาม" ไปเป็น "ไทย" ความจริง
โตมิผูกเพียรค้นคว้ามานานนักหนาแล้ว แม้พระสาร
สาสน์พลขันธ์^๓ ข้าราชการไทยชาวอิตาลีเคยได้เคย
อธิบายไว้ในหนังสือ ASIATIC QUARTERLY ได้ความ
เพียงว่า "ปโตเลมีนักปราชญ์กรีกได้กล่าวถึง สยามรัฐ
ว่าเป็นชื่อภูมิภาคไกลทางออก" แต่ก็หาได้ความ
ชัดเจนไม่ว่า "สยาม" หมายความว่าอะไร?

ความจริงชื่อประเทศว่า "สยาม" นี้ไทยน่าจะไ้
รชมานานแล้ว และน่าจะนานถึงสมัยเมื่อไทยยังมีถิ่นฐาน
บ้านเรือนอยู่ในประเทศจีนขัณฑ์ เพราะตามประวัติศาสตร์
ก็ปรากฏหลักฐานยืนยันว่า ไทยเดิมอยู่ในประเทศจีน
และอพยพลงมาจากเมืองจีน ตามนิรุกติศาสตร์ภาษาก็
บ่งชี้ชัดอยู่ว่ามีความละม้ายคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ ตาม
ทางศีลธรรมและวัฒนธรรมไทยกับจีนกันขัณฑ์มีความเป็น
ชยใกล้เคียงกันหาไม่^๔ ทั้งปรากฏตามหลักฐาน
หลายแห่งว่า จีนเคยเรียกไทยด้วยชื่อยก้าสำเนียงคล้าย

“สยาม” ว่า “เซียม” บ้าง “เสียม” บ้าง “เสียม
ก๊ก” บ้าง เขียนได้บ้าง และบางคราวก็ว่า “เสียม
หลอ” หรือ “เสียมล่อก๊ก” ฯลฯ ในหนังสือของโยราณ
คคัสโมสตรเรื่อง “พระราชไมตรีในระหว่างกรุงสยามกับ
กรุงจีน”^๕ ซึ่งแปลจากหนังสือในภาษาจีนชื่อคิมเคียชก
ทงจี่ หวงเฉียวบันเหียนทงเค้า และยงยบสซอ ปรากฏ
ว่าแต่โยราณมาจีนเรียกพระเจ้าแผ่นดินไทยว่า “เสียม
หลอ ก๊ก ออง” ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วจนถึงอาจสัน
นิษฐานได้ว่า “สยาม” เป็นชื่อเก่าแก่ใช้เรียกไทยมา
แต่โยราณกาลเมื่ออยู่ในประเทศจีน และเป็นชื่อที่ติดมา
กับชนชาติไทยในเมืองไทยเดิม ไทยใช้เรียกนามประเทศ
และสัญชาติของประชาชนมาโดยลำดับมาบ้างน้อยบ้าง
ตามสมัยนิยม จนถึงวันชาติใน พ.ศ. ๒๔๘๒ ไทยจึงได้
ประกาศเป็นรัฐนิยมเลิกใช้ชื่อ “สยาม” เสีย เปลี่ยน
ชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติของประชาชนเป็น
ประเทศไทย ชาวไทย และชาติไทยโดยลำดับ ทั้งนี้
เพื่อให้ไทยได้เป็น “ไท” ไทยสมบูรณ์ คือ “เป็นไท
แก่เทศ เป็นไทแก่ไท และเป็นไทแก่ไทย” และให้

เพื่อนไทยด้วยกันรู้งถึงความเป็นไทยของชาติว่า “ไทย”
ในท่ามกลางแห่งค้ายสมทรอินโตจีนนั้นเป็นชาติไทยโดย
แท้ เป็นไทยที่สมบูรณ์ด้วยเอกราชเจดีย์ที่ไทยบูชา^๗

ในเรื่องความหมายของคำว่า “ไทย” นั้น ได้มีผู้
ค้นคว้าไว้ไต่มาาก ทนขว่าสำคัญควรจะหยิบยกขึ้นพิจารณา
ณากคือความเห็นของพระยาประชาภิจักรจักร (แฉ่ม
ขุนนาค) ซึ่งมีอยู่ดังต่อไปนี้

“คำว่าไทยแปลว่าสว่างว่าขาว ในสันสกฤตใช้
เรียกดวงอาทิตย์และพวกอารยว่าไทยด้วย เช่นคำว่า
อุไทยคืออาทิตย์ชน พระนามพระเจ้าสมันตราชคือปโร
ราชะในปฐมสมโพธินั้นก็มีความว่าทิศไทย สว่างสียเท่า
นามดาวพฤหัสบดีในภาษาอังกฤษเรียกว่ายวีเตอร์นนมา
แต่คำว่า ไทโยบีตา บิดาของความสว่าง คำว่าไทยที่มา
ในภาษาจีนนั้นนอกจากอักษรคำว่าเทียน คือ ไฟ ตรง
ข้ามกับคำว่าท คือ ดิน จีนใช้คำว่าไทยแปลว่าเป็น
ใหญ่ตรงกับคำอังกฤษว่าแกรนด์หรือเอกเซลเลนต์ ใช้
ในคำนำนามผู้เป็นใหญ่เช่น ชองคี ชองไทยค ชองเฮ้า
ชองไทยเฮ้า ไทยโจ ไทยเจียง และอื่น ๆ บางที่ใช้

เป็นสรรพนามแทนพระนามเจ้าแผ่นดินต่างประเทศ เช่น
คำว่า ไทยอังกฤษ เจ้าแผ่นดินอังกฤษ ไทยพม่าก๊ก ประ
ธานาธิบดีฝรั่งเศส ไทยเม็กซิโก ประธานาธิบดีอเมริกา
ไทยโงโหลซก๊ก พระเจ้าแผ่นดินรัสเซีย ตั้งนเป็นต้น

ในภาษาไทยก็ใช้เรียกเทวดาและกษัตริย์ว่า เทพ
ไทย ท้าวไทย เรียกพระสงฆ์ว่า เจ้าไทย เรียกหญิง
งามว่า อ่อนไทย อรไทย เรียกผู้พ้นยากจากหนว่าเข็น
ไทย เรียกผู้มีอิสรภาพแก่ตัวว่าเป็นไทยแก่ตัว ใจความ
ก็เป็นอย่างเดียวกัน แต่ในภาษาลาวนั้นคำว่าไทยใช้เพื่อ
จนเป็นคำใช้แทนคำว่าคน เช่นคนในเรือนว่าไทยเรือน
คนมาแปลกว่าไทยแขก คนเราคนเขาว่าไทยคนไทย
เพื่อน ไพร่บ้านไทยเมือง ในมหาชาติคำหลวงกัณฑ์
ทานกัณฑ์ที่ชื่อว่า ข้าเคียดไทยใจแตกยชัยพระแพศ-
ยันคร ไทยใจแตกยคือว่าคนใจยกยหรือผหรือทมิฬ เช่น
นั้นเป็นต้น เหตุที่ลาวใช้คำว่าไทยแทนคำว่าคนนั้นเนื่อง
มาจากการถือชาติว่าเป็นตระกูลเถื่อนหรือเถียนในภาษา
จีนแปลว่าป่า คนที่มาจากตระกูลเถื่อนเรียกว่าไทย คือ
พวกฟ้าหรือพวกสว่างพวกชาวทงสัน "

คำแปล ความหมาย และที่มาของคำว่า “ไทย”
ที่ไทยคัมมาเสตคังไวข้างคั่นนเฉพาะคำแปลที่ว่า สว่าง
ว่าขาว และว่ามาจากศัพท์สันสกฤตนั้นเห็นความเห็นที่
ควรจะไ้กับความสนับสนุน เพราะคำว่า “สว่าง” นี้ไป
ตรงกับพระนามของกษัตริย์องค์สำคัญของไทย และนาม
ราชวงศ์ของพระองค์ซึ่งมีอยู่ว่า “พระร่วง” และ
“ราชวงศ์พระร่วง” โดยลำดับ ตามพระบรมราชาธิบาย
ของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มหาจักรราชเจ้า ซึ่งมีอยู่ใน
เบื้องต้นแห่งพระราชนิพนธ์ “พระร่วง” ของพระองค์ก็มี
อยู่ว่า “พระร่วงเจ้าองค์เป็นปฐม คือชนครีอินทราทิตย์
ที่ปรากฏพระนามในจารึกศิลาหลักอักษรไทยที่เมือง
สุโขทัย” และในคำอธิบายพงศาวดารฉบับพระราช
หัตถเลขา ก็ว่า “...คำว่าร่วงในทนแปลความว่ารุ่งเรือง
มีไช้หล่นลงมา เมื่อผูกพระนามเป็นภาษาสันสกฤตใช้
ในราชการจึงใช้ว่า อินทราทิตย์ ซึ่งแปลตามคติ
พราหมณ์ว่า เป็นเจ้าของความสว่าง.....” เมื่อคำว่า
“ไทย” แปลว่า สว่าง และอินทราทิตย์ซึ่งผูกชนจาก

คำว่า “ รุ่ง ” แปลว่าเจ้าของแสงสว่าง ดังนั้นความหมาย
ของคำว่า “ ไทย ” ก็ไม่น่าจะเป็นอย่างอื่นไปได้ นอกจาก
จะว่าเป็นเมืองของพระร่วงเจ้า หรือ “ เมืองพระร่วง ”
ดังที่สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าเคยทรงเรียกอาณาจักร
สุโขทัยเก่าแก่ ส่วนคำว่า “ อินทราทิตย์ ” อันเป็นพระนาม
ของปฐมกษัตริย์แห่งอาณาจักรสุโขทัยก็น่าจะหมายถึง
ถึง “ เจ้าของเมืองไทย ” หรือ “ เจ้าของประเทศไทย ”
มากกว่าที่จะหมายถึงเจ้าของแสงสว่างตามคติพราหมณ์
เสียอีก

ตามนัยดังกล่าวมาแล้วนี้ หากคำว่า ไทย แปลว่า
สว่าง หรือ รุ่งเรือง เมืองไทย หมายถึง เมืองพระร่วง
และพระร่วง คือ เจ้าของเมืองไทย แล้ว ก็น่าจะให้คำ
สันนิษฐานได้อย่างแน่ชัดว่า ไทยเรียกชื่อประเทศนี้ว่า
เมืองไทย เรียกชื่อพลเมืองว่าคนไทยมาแต่ยุคกรุง
สุโขทัยเป็นราชธานีเองไทยเป็นศัพท์สันสกฤต^๑ ซึ่งเป็น
ภาษาที่มีใช้ชุกแล้วในครั้งกระโน้น ชื่อความในศิลาจารึก
ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชหลายคำ ที่เป็นศัพท์สันสกฤต
เช่นคำว่า ศรีอินทราทิตย์ อันเป็นคำสำคัญเป็นต้น คำว่า

ลูกโซทัยเองบางครั้งก็เขียนเป็น ลูกโซไทยซึ่งน่าจะแปล
ได้ว่า เมืองอันแสนสุขของพระร่วง สวมถึงชื่อความใน
ศิลาจากฤๅกทิมว่า "มีเขาในนา มีปลาในน้ำ" หรืออาจ
หมายถึงเมืองทรวงเรือ และเริ่มจะมีศรัทธาสมบรมเพิก
อาจเป็นได้ ชนงเมือพิจารณาพระนางพระมหากษัตริย์
ที่ทรงราชย์ในอาณาจักรลูกโซไทยทุกพระองค์ จะเห็นได้ว่า
พระนามเหล่านั้นมีความหมายอันชี้ให้เห็นชัดว่าสืบมา
แต่สมเด็จพระร่วงเจ้าพระองค์แรกทั้งสิ้น คือมีความ
หมายไปข้างสว่างหรือรุ่งเรือง หรือ ไทย ทุกพระองค์
ในชั้นกาลมาลียุคนี้" อับรนาในสมัยพระชัยราชา
ธิราช แห่งกรุงศรีอยุธยาตอนต้นกล่าวถึงตำนานพระพุทธรูป
สี่หิ้งคกมีพระนามของพระร่วงเจ้าพระองค์แรกหลายแห่ง
แต่เรียกว่า โจรนราชาย่าง รทราราชาย่าง โจรนราชา
นั้นคงจะเอาคำรุ่งเรืองไปผูกเป็นภาษามคธ พระร่วงเจ้า
องค์ที่สองทรงพระนามว่าชนขานเมือ คือผู้ให้ความ
รุ่งเรืองแก่เมือง หรือทำให้เมืองมีแต่ความเบิกบาน
พระร่วงเจ้าองค์ที่สามทรงพระนามว่า ชนรามคำแหง
"ราม" ตามศัพท์สันสกฤตและมคธที่ Macdonell และ

Childers ได้ให้ความหมายอย่างเดียวกันว่า delightful
หรือเบิกบานแต่รามคำแหงน่าจะหมายถึงเชื้อสายพระ
ร่วงที่เก่งกล้ามากกว่าอย่างอื่นเพราะในศิลาจารึกยกยอไว้
ว่า “ชอกช้อพระรามคำแหง เพือกฟุ้งข้างขุนสามชน...”
ส่วนพระร่วงเจ้าของเขมร ๆ มีพระเจ้าเลอไทยลัทธิไทย และ
ไล่ลัทธิไทยนั้น ในพระนามของพระองค์ก็มีคำว่าไทยประจำ
อยู่เป็นการแสดงว่าสืบเชื้อสายมาจากสมเด็จพระร่วงเจ้า
พระองค์แรกอยู่แล้ว ฉะนั้นการที่กล่าวคำว่า “ไทย” เป็น
คำในภาษาสันสกฤต แปลว่า “สว่าง” หรือ “รุ่งเรือง”
และหมายความถึง “พระร่วง” จึงเป็นข้อควรคิด การที่
ไทยเรียกเมืองของไทยในครั้งก่อนกันว่า “เมืองไทย”
นั้นก็น่าจะไม่ได้มีความหมายเป็นอย่างอื่นนอกจาก
“เมืองพระร่วง” แม้อาณาจักรสุโขทัยเองก็น่าจะหมายถึง
ถึงอาณาจักรอื่นเพื่อยกพร้อมไปด้วยความสุขสมบูรณ์ภายใต้
ไศขารมีของสมเด็จพระร่วงเจ้า พระผู้สร้างประเทศไทย
และผู้ประสิทธิ์ฐานความเย็นไทยไว้ให้ ไทยนั่นเอง แต่ศัพท์
“ไทย” ดังที่ไทยเข้าใจอยู่ทุกวันนี้หาได้หมายถึง
“พระร่วง” ดังให้คำสันนิษฐานไว้ไม่ เพราะความ

หมายของคำตามหลักนิรุกติศาสตร์ยังมีอายุยาวนานเข้า
ย้อมเปลี่ยนไปแปรไปจน “ไทย” กลายเป็นหมายถึง
“อิสระ” คือความไม่เป็นทาสของผู้ใด และผูกเงิน
ข้างภาษาจีนกว่า “ไทย” มาจาก “ไต” ซึ่งแปลความ
ได้ว่า “มหาารัฐ”

การที่จีนเรียกไทยในเมืองเดิมว่า “ไต” และ
กล่าวกันว่าเพี้ยนมาเป็น “ไทย” แปลว่า “เขินใหญ่”
หรือ “มหาารัฐ” นั้น หากฟังแค่ผิวเผิน ๆ ก็น่าจะเป็นไต
แต่เมื่อรำลึกลงเรื่องราวอันมอญ ในประวัติศาสตร์เกี่ยวของ
ระหว่างจีนกับไทย และใช้หลักจิตวิทยาเข้าช่วยวินิจฉัย
แล้ว จะเห็นได้ว่าชนชาติทมิฬและรุ่งเรือง มีนิสัย
เช่นจีนนั้นจะเรียกไทยชาติศัตรูที่ตนเกลียดชังว่า “เขิน
ใหญ่” หรือ “มหาารัฐ” นั่นจะเป็นการผิดวิสัยจนอยู่
อนึ่งการที่ชนชาติศัตรูจะยกย่องปฏิบัติกับตนเช่นนั้น
ย่อมหาได้ยาก พวกอริยกะเกลียดชังพวกทวารวดีเรียก
พวกทวารวดีว่า “ทมิฬ” ชาวยุโรปขลุ้พวกมองโกลไม่ได้
ให้ชื่อใหม่ว่าพวก “ตาด” หรือ “ตารตาร” หมายถึง
คนขี้ ไทยถูกพม่าทำให้เข้าใจเมื่อจะเรียกพม่ามักเรียก

ช่วยถ้อยคำอันสื่อให้เห็นความเกลียดชังหรือเหยียดหยาม
ในเพลงยาวของกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เมื่อ
กล่าวถึงพม่ามักใช้สรรพนามว่า "มัน" และตอนหนึ่ง
ก็ว่า ".....ข้ายศาคพม่ามเอาธรรม์"....." แม้จีนเอง
โดยปกติก็มักจะเรียกชนชาติอื่นว่า "ฮวน" คือชาติที่
ป่าเถื่อน ไทยในเรื่อง "สามก๊ก" จึงมักเรียกว่า "ฮวน"
ฝรั่งศึกษาโบราณคดีทางเมืองจีนก็นับความชอบ
อยู่^{๑๓} ตามข้อพิสูจน์ที่น่ามากล่าวน่าจะชี้ให้เห็นได้ว่าไม่
มีความจำเป็นอันใดเลยที่จีนจะเรียกไทยว่า "ไท"
อันหมายถึงความเป็นใหญ่ถึงมีผู้เคยเข้าใจ จีนน่าจะเรียก
ไทยในทำนองอื่นก็น่าจะเป็นได้ ในหนังสือ "History of
China" ของ Firth มีคำ ๆ หนึ่งเขียนว่า "Ti" ว่าเป็น
ชื่อของชนชาติหนึ่งซึ่งมีถิ่นฐานอยู่ในเมืองจีนแต่ไม่ประสงค์
ว่าเป็นชนชาติใด "Ti" นี้จะอ่านว่าอะไรก็ไม่ทราบชัด
แต่ถ้าจะอ่านว่า "ไท" ก็น่าจะได้ แต่ความหมายของ
คำนี้ ในหนังสือที่กล่าวมาแล้วให้ไว้ว่า ชาติชงโมย
และชาติที่ตระกูลตระกูลราม เมื่อพิจารณามาถึงเพียงนั้น
ให้เกิดความนึกเห็นว่าน่าจะมขอเรนสยขอย่างใดอย่างหนึ่ง

แฝงอยู่ในคำว่า "ไทย" กับ "Ti" ก็อาจเป็นได้ ทั้งได้
กล่าวมาแล้วว่าจีนไม่เคยยกย่องผู้ใด ฉะนั้นการที่กล่าว
ว่าจีนเรียกไทว่า "ไต" นั้นน่าจะยกพระองค์อยู่เพราะ
"ไต" หมายถึงความยิ่งใหญ่ แต่ถ้าจะกล่าวว่า จีน
เรียกไทว่า "Ti" ซึ่งอ่านออกเสียงพ้องกับไตแล้วก็เป็น
คำกล่าวที่พอจะฟังได้ขางในการพิสูจน์ตามหลักจิต
วิทยา ไทน่าจะไ้รับสมญาว่า "Ti" มาจากจีนและ
ไทยคงจะมารู้สึกตัวต่อภายหลังว่า เป็นนามที่อับมงคล
เพื่อเป็นการแก้ลา ไทยจึงใช้คำของจีนซึ่งมีสำเนียงพ้อง
กับคำว่า "Ti" คือ "ไต" เรียกชื่อของไทยใหม่ว่า
"ผู้ยิ่งใหญ่" หรือ "มหารัฐ" ก็น่าจะเป็นได้ และไทย
จึงแปลคำว่า "ไทย" ว่าเป็นผู้ใหญ่มารายเท่าทุกวันนี้
ตามคติจีนที่ว่าออกจากอักษรเทียนทีแปลว่าฟ้าถึงคำของ
พระยาประชาภกรจักรทนามาอธิบายไว้ข้างต้นนั้น แต่
การที่จะให้รู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่ตามมาแต่ครั้งใด ย่อม
เป็นการยาก แต่ถ้าจะให้ลงความเห็นก็น่าจะสันนิษฐานว่า
คงไม่ก่อนสมัยสักไซไทยคงได้ให้ชื่อสันนิษฐานไว้ข้างต้น
นั้นแล้ว แต่มีข้อที่น่าประหลาดใจอยู่คือ คำว่า "ไทย"

ที่แปลทางจีนว่า “ผู้ยิ่งใหญ่” นั้นยังเจริญมาเป็นมงคล
นาม คือมาตรงกบ “ไทย” อันเป็นศัพท์ภาษาสันสกฤต
ที่แปลว่าสว่าง หรือรุ่งเรือง อันเป็นพระนามของสมเด็จพระ
พระร่วงเจ้าพระองค์แรกผู้ประดิษฐานความเป็นไทให้แก่
ไทยในคาบสมุทรมอินโดจีนนี้ และประเทศไทยจึงได้ชื่อว่า
“ไทย” อันเป็นมหามงคลสืบมา ประกอบด้วยในสมัย
แห่งพ่อขุนรามคำแหง อันเป็นสมัยรุ่งเรืองที่สุดของยุค
สุโขทัย ไทยแผ่อาณาเขตออกไปได้กว้างใหญ่ไพศาล
คงจะเป็นที่เลื่องลือกันมากในหมู่ไทยที่อพยพลงมาจาก
แดนเดียนวอจึงทำให้ประเทศเหล่านั้นเรียกชื่อประเทศ
ของตนว่าไทยกันโดยแพร่หลายเป็น ไทยใหญ่ ไทยไท
ไทยอาหม ไทยซำดี ฯลฯ และไทยสุโขทัยเองซึ่งเดิม
น่าจะเรียกว่าสยามมาก่อนก็คงเรียกชื่อว่า “ไทยสยาม”
ตั้งปรากฏต่อมาในภายหลัง

ส่วนคำว่า “สยาม” นั้นเดิมผู้ให้ความหมายกัน
ไว้หลายสถาน ศาสตราจารย์ริสเควิตส์ ผู้เชี่ยวชาญ
ทางภาษามาตแห่ง Royal Asiatic Society. ได้ให้ความ
หมายไว้ว่า “yellow of a golden colour, beautiful”

ซึ่งอาจารย์ประวัติศาสตร์ไทยแห่งจุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย^{๑๔} ก็เคยให้ไว้ว่า “สยาม” อาจหมายถึงทั้งสอง
สถาน สถานที่หนึ่งหมายว่า “สกลาม” คือประเทศอัน
เป็นที่อยู่ของชนชาติทมิฬสกลาม สถานที่สองหมายว่า
“ทองคำ” คือประเทศทมิฬทองคำหรือประเทศทอคม
สมบูรณ์ คือมีความสมบูรณ์พูนสุขเหมือนมีทองคำอยู่ใน
มือ หรือจะว่าถึงสฬวของคนดังที่ไคกล่าวไว้ในประการ
แรกท่านก็ว่า “ประเทศอันเป็นที่อยู่ของชนชาติทมิฬ
ทองคำ” สฬวทองคำในที่นี้ท่านหมายถึงสฬวของคนไทย
ในภาคเหนือว่าเหลือลงละม้ายคล้ายสฬวทองคำ

หากคำ “สยาม” หมายถึงทองคำได้จริงทั้งคำ
อธิบายข้างต้น ชื่อประเทศที่ว่า “สยาม” ก็น่าจะเข้ากัน
กับ “สุวรรณภูมิ”^{๑๕} อันเป็นถิ่นประเทศที่พระเถรสอง
องค์ คือพระโสณเถรและพระอุตตรเถรมาประดิษฐาน
พระบรรพตศาสดาไว้เป็นแห่งแรกในคาบสมุทรมันตั้งแต่
รัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช และตรงกับแคว้น
กิมหลินหรือกิมตง^{๑๖} อาณาเขตทองในจดหมายเหตุของ
จีน ตรงกับไครส หรือไครเส^{๑๗} เมืองทอง ตามจดหมายเหตุ

เหตุของชาวโรมัน และโครเส หรือโครเสเซอร์โลเน
โลส เมืองทอง หรือเมืองทองเซอร์โลนิส^{๑๘} จากจดหมาย
เหตุของชาวกรีก^{๑๙} อนึ่งเมื่อมาพิจารณาถึงประเทศไทย
ในเรื่องข้อทองคำก็ปรากฏว่ามีแหล่งแร่ทองคำอยู่หลาย
แห่ง^{๒๐} เช่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ลพบุรี สระบุรี นรา
ธิวาส เลย เชียงราย ลำปาง กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์
เชียงใหม่ ลำพูน ปราจีนบุรี และอุตรดิตถ์ เป็นต้น ข้อ
จังหวัด ข้าเถอ คำบล และหมู่บ้านที่เกี่ยวกัยคำว่าทองคำ
มีอยู่ไม่น้อย ทั้ง “คงจะเป็นเพราะพ่อค้าชาวอินเดียได้มา
เห็นฐานะประชาชนและบ้านเมืองทางประเทศแถบนี้ผิด
จากที่ตนคุ้นเคย คือมาพบประชาชนที่บริบูรณ์พลสุข
ทั้งหญิงชายนุ่งห่มด้วยแพรพรรณอันสวยงาม มีฉววรรณ
ผดผ่องกว่าผิวของชาวอินเดียเองและเป็นคนร่ำรวยล้ำวล
ว่าอยู่โดยปกติ คนขาวเมื่อก่อนก็เกี่ยวข้องกันร่ำมสค
สายตากองเขาแผ่นทองคำมาทาบที่ขมพนักนิ้ว สิ้นค่าทางน
ส่งไปขายเมืองจีนยอมจะได้ทองคำกลับมา เจตยักหมหรือ
ทาทอง วัตวาอารามประดับประดากวี่ยทอง ยิ่งกว่านั้น
พระภิกษุที่อยู่ในวัดยังนุ่งห่มผ้าสีเหลืองถึงทอง^{๒๑} อีกด้วย

ปราสาทราชมณเฑียร กุขข้างทรงและเรือพระที่นั่งเกล้า
รุจีเลขคิ้วลายทอง เครื่องราชูปโภคหรือเครื่องยศของ
ขุนนางกลิ่นแต่ทอง อะไร ๆ ก็ทองทั้งนั้น แม่เมือชาย
เรียกขานหญิงผู้ขอลาใจก็เรียกว่าแม่รูปทอง ๆ ล ๆ คง
จะเป็นเพราะภาคพื้นปริมณฑล สิ่งก่อสร้าง เครื่องใช้
สอย ความมั่งคั่งมั่งคั่งการตาแห่งราชสำนัก การแต่ง
แง่แม่คนของประชาชน ความบริบูรณ์ในโภคทรัพย์ ซึ่ง
ล้วนเป็นทองหรือเครื่องประดับประดาด้วยทอง หรือพอจะ
อุปมาเทียบเคียงกับทองได้เหล่านั้นเอง ทำให้พ่อค้าชาว
จีนเคยเกิดมโนภาพแล้วเรียกขานเมืองแถบนี้ว่าสุวรรณ
ภูมิ "les les" ด้วยเหตุผลดังนามากกล่าวแล้วในหากศัพท์
"สยาม" หมายถึงทองคำใต้จริงก็ออกจะเป็นการเหมาะ
อยู่ห้าน้อยไม่

การเรียกชื่อประเทศ "ไทย" ว่า "สยาม" นั้น
จากหลักฐานของการค้นคว้าหลายแห่งปรากฏว่า ส่วน
ใหญ่ชนต่างชาติใช้เรียกไทยมากกว่าที่ไทยเรียกตนเอง
แต่การเรียกนั้นความจริงหาได้เรียกว่า "สยาม" ตรง ๆ
ไม่ ต่างชาติต่างก็เรียกผิดเพี้ยนกันไปตามภาษาและ

ความนิยมของตน เป็นต้นว่า จีนเรียก เซียม เสียม
 เสียมหลอ และ เสียนโต เขมรเรียก เสียม มอญเรียก
 เส็ม มลายูเรียก ซัม อังกฤษเรียก ซาแอม และ
 บางคราวก็มีผลกล่าวว่ “สยาม” เช่นคำ ๆ เดียวกันกับ
 “ฉาน” หรือ “ชาน” ที่ชนชาติอื่นไซ้เรียกพวกไทย
 ใหญ่หรือพวกเงี้ยว บางท่านกล่าวว่า “สยาม” ตรงกับ
 คำว่า “อาหม” ซึ่งเพี้ยนมาจาก “อาสาม” หรือ
 “อาสยาม” อันเป็นชื่อของไทยสาขาหนึ่ง ส่วนตัวไทย
 เองโดยปกติค้นหาได้ปรากฏว่านิยมเรียกชื่อประเทศว่า
 “สยาม” นี้ก็ไม่ได้กลับไปนิยมเรียกชื่อประเทศตาม
 ชื่อนครหลวงว่า “กรุงสุโขทัย” *๑ บ้าง “กรุงศรี
 อโยธยา” *๒ “กรุงธนบุรี” บ้างและ “กรุงรัตนโกสินทร์”
 หรือ “กรุงเทพ” บ้าง ดังนั้น การเรียกชื่อประเทศตาม
 ชื่อนครหลวงนั้นเมื่อมาพิเคราะห์ก็เห็นได้ว่า น่า
 จะมีประเพณีนิยมอันใดสักอย่างหนึ่งเป็นแน่แท้ที่ทำให้
 ประเทศต่าง ๆ ไม่เพียงแต่ไทย นิยมเรียกชื่อประเทศตาม

* ๑. ศีลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง

* ๒. ประกาศแข่งน้ำโคลงห้า “...ผู้ดับชื่อ ชื่อใจจด ขบถแก่
 เจ้า ผู้ผ่านเกล้าอยุธยา...”

นามนครหลวงของตน เป็นต้นว่า พม่านิยมเรียกว่า กรุง
อังวะ หรือ พกาม มอญว่า หงสาวดี เขมรว่า กัมพูชา
ล้านช้างว่า เวียงจันทน์ ล้านนาว่า เชียงใหม่ และจีน
ว่า ชักกิ่ง ฯลฯ และคงจะเป็นเพราะความนิยมนี้เองทำ
ให้คำ “สยาม” อันเป็นชื่อประเทศไม่ค่อยมีที่ใช้มากนัก
ทำให้ผู้ไม่เข้าใจในประเด็นสำคัญผิดไปว่า ไทยเลิกใช้
คำว่า “สยาม” เรียกชื่อประเทศเสียแล้วก็เป็นได้ อย่าง
ไรก็ตามหลักฐานและเหตุผลที่จะนำมากล่าวต่อไปนี้
อาจช่วยให้เห็นได้บ้างว่า คำ “สยาม” นี้ไทยใช้เรียกชื่อ
ประเทศมาแต่โบราณกาล ก่อนสมัยสุโขทัยและใช้
มาเป็นลำดับ มากอย่างน้อยอย่างตามสมัยนิยมจนถึง พ.ศ.
๒๔๘๒

ในจารึกเก่า ๆ มีจารึกนครวัด^๓ และจารึกจัมปามี
คำว่า “สยาม” ในคำจารึกอันมีอยู่ในหีบศพของ Pope
Innocent ก็มีอยู่ว่า “ท่านประคองลทธิให้รูปซึ่งปรากฏ
ในทิศสยาม และโตงถึงผู้หมอบกราบอยู่แทบบาทของ
ท่าน และเชิญลัทธินั้นให้เลื่อมใส”^{๓๓} คำว่า “สยาม”

^๓ นี้อักษรจารึกไว้ที่รูปภาพในนครวัดว่า “รูปชาวสยาม”

ในต้นนั้นเขียนไว้ว่า “SIAM” ในจารึกของพ่อขุนราม
คำแหงหลักฐานอันแรกที่เขียนเป็นภาษาไทยนั้น ไม่
ปรากฏว่ามีคำ “สยาม” ใดสอยค้นในหนังสือวรรณคดี
ที่กล่าวกันว่าแต่งแต่สมัยสมเด็จพระร่วงเจ้า มีหนังสือ
ไตรภูมิพระร่วงเป็นต้น ไม่พบว่ามีคำ “สยาม” ใดสอย
ในหนังสือเรื่อง “นางนพมาศ” หรือ “คำรบทำวศร
จุฬาลักษณ์” ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นหนังสือโบราณแต่งแต่
สมัยสุโขทัย^{๒๔} พบคำ “สยาม” หลายแห่ง เช่น
“ภาษาสยาม”^{๒๕} และ “สยามประเทศ”^{๒๖} เป็นต้น
แต่หนังสือเรื่องนางนพมาศหรือคำรบทำวศรจุฬาลักษณ์
นี้จะยกถือเป็นหลักฐานว่าแต่งแต่สมัยสุโขทัยแน่นอนนัก
ก็ยาก เพราะปรากฏว่าน่าจะมีพระราชชนพนธ์ของพระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแทรกอยู่บ้าง^{๒๗} ฉะนั้นการ
ค้นหาคำ “สยาม” ในยุคสุโขทัยจึงยังไม่เป็นที่พึงพอใจ
นัก แต่ทงนมโคหมายความว่าไทยไม่เคยเรียกชื่อประเทศ
ว่า “สยาม” มาก่อนยุคสุโขทัย หรือมาเลิกใช้คำ
“สยาม” ในยุคนี้ คงจะเป็นเพียงไม่นิยมใช้และใช้กัน
ไม่แพร่หลายก็ได้

ได้พิจารณาวรรณคดีและหนังสือรุ่นกรุงศรีอยุธยา
ต่อมา พบคำ “สยาม” ในหนังสือ “รัตนพิมุวิสัปรกร
ณวณฺณนาถา”^{๒๘} ซึ่งพระภิกษุช่อพรหมขัณฺญาแต่ง
แต่รัชกาลพระบรมราชาธิราชที่ ๒ แห่งกรุงศรีอยุธยา
เป็นภาษามคธ ที่เกี่ยวกับคำ “สยาม” นั้นได้คัดตอน
สำคัญมาสองตอน ๆ ดังนี้ว่า

“ปรมฺปรากต์ ตสฺส ทสฺเสตฺถุ ปุพฺพจาริตฺ
นยวิทุหิ วิณฺญุหิ สามภาสาย การิตฺ”

แปลความเป็นภาษาไทยได้ว่า “การเสด็จบุพพจาริตของ
พระแก้วมรกตที่ ไยราณกษัตริย์นำสืบ ๆ กันมา นี้ก็
ปราศผู้ทั้งหลายผู้รณยไต่ทำไว้ โดยสยามภาษา”

คำว่า “สามภาสาย” หมายถึง “สยามภาษา”

ในภาษามคธ แปลตาม Childers ว่า “คำ” Childers
อธิบายไว้ว่า “สาม” นอกจากคำภาษาสันสกฤตว่า
“สยาม”

อีกตอนหนึ่งว่า

“ กมฺโพชวํเส จ มลानํวํเส
 สยามวํเสติ อยมฺปิ พิมฺโพ
 ตีเสว วํเสสุ วิชิตฺมานิ
 โลเก ธรนฺโตวฺย พุทฺธเสฏฺโฐจตี ”

แปลความเป็นภาษาไทยได้ว่า “ พระพิมพ์แม่พิมพ์เรื่อง
 วิเศษอยู่ในวงษ์ทั้งหลายสามนันทะยว คือในกัมโพชวงษ์
 ทวฺย มลानวงษ์ทวฺย ในสยามวงษ์ทวฺย ประหนึ่งว่าองค์
 สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ยังทรงพระชนม์
 อยู่ในโลก ” ๒๕

หนังสือ “ โคตงยวนพ่าย ” หรือ “ ยอพระเกียรติ
 พระเจ้าช้างเผือกกรุงเก่า ” ที่ขนานกันอยู่ว่าแต่ตั้งแต่
 สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ กรุงศรีอยุธยา กัมคา
 “ สยาม ” อยู่สองแห่งคือ

“ สารสยามพากย์พร้อม ”	กลกานท์ ฟ้า
คือคู่มาลาสวรรค	ช่อช้อย
บัญญัติพิศาลแสดง	เต็มเกียรติ พระญา
คือคู่มือเสริมสร้อย	กึ่งกลาง ”

และในโคลงสุดท้ายมีว่า

“สยามกวนพวยพ่ายแพ้ว	คักคยา
ธิดาชอติสสรสร	เพ็ชรเจ้า
กรุงศรีอยุธยา	มรรคมิ่ง เมืองแอ
จบบทหมดต้นเค้า	เท่านั้น เฮย”

ในหนังสือ “จินกาลมาลีปกรณ์” ซึ่งแต่งประ
มาณสมัยพระชัยราชาธิราชแห่งกรุงศรีอยุธยาเป็นภาษา
มคธ ตอนหนึ่งกล่าวถึงคำ “สยาม” ไว้ถึงข้อความที่
ได้คัดมาแสดงดังต่อไปนี้ “...ตโต ปริ ปน สมมา
สมพุทฺธสฺส ปรีนิพฺพานโต อฏฺฐานรสนฺนํ อฏฺฐาร
สาธิเก สตฺตสฺตสกราเช ตทา ชมฺพุทฺธิเป ปุพฺพทกฺ
ขินทิสนฺตฺราเพ สยามเทเส เอโก โรจนราชานาม
สุโขทยปุเร รชชํ กारेสิ..”^{๓๐} “สยามเทเส” หมายถึง
ถึงในสยามประเทศ

หนังสือ “จินตามณ” ซึ่งมีอยู่ว่า “จินตามณนี้
พระโหราธิบดีเดิมอยู่กรุงศรีโขไทยแต่ตั้งถวายเป็นแต่ครั้งสมเด็จพระ
พระนารายณ์เป็นเจ้าลพบุรี”^{๓๑} ก็นำคำ “สยาม” อยู่ใน
ตอนอธิบายถึงการแต่งโคลงมีอยู่ดังนี้ “.....ให้รูปากษ์

คือกลุ่มพุกพากย์ กำพูชพากย์ และสยามพากย์..” ใน
ศักราชรัตนโกสินทร์ ไทยมีไปถึงรัตนโกสินทร์
บดินทร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๕๕ เกี่ยวกับการประดิษฐาน
พระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาทวีปก็มีคำ “สยาม” ปรากฏ
ได้ชัดทั้งข้อความและคำแปลมาแสดงไว้ดังต่อไปนี้

“โส ราชา สามินุทาทิปติมหาราช ธรรมม
เสฏโฐ นานาประเทศ ปุชิต สพพญจราชูปถัมภ์
ปฏิทานโกวิท ราชโปรสิ อริยมุนี ทูตานุทูตมจเจ
ปุจณาเปติ”

“สมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม พระเจ้าทรงธรรมมหา
ราชูปถัมภ์ พระองค์เป็นเจ้านานาประเทศบูชาแล้ว
พระองค์เป็นเจ้าที่พระราชาในแว่นแคว้นทั้งปวงปรารถนา
รักใคร่ ทรงฉลาดในปฏิทานการตอบแทน จึงดำรัสให้
ตามราชบุรุษ พระอริยมุนี ทูตานุทูตเข้ามาตยทั้งหลาย”

ในสมัยกรุงธนบุรียังไม่พบคำ “สยาม” มีที่ใช้ใน
วรรณคดีหรือหนังสือใด มีแต่หนังสือเรื่อง “สยามปฐม
ปทวัต” ซึ่งพระเถรชอลิทธารณ พุทธรักขิต วัคขุบผา

ราม เมืองศรีวิชัยบุรี ลังกาทวีปแต่งไว้เป็นภาษาสิงห์
เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๘ กล่าวด้วยเรื่องสาสนวงศ์ในลังกาทวีป
ซึ่งเป็นมาแต่เดิมอย่างไรและเสื่อมทรามลงอย่างไร จน
ศูนย์สิ้นสมณวงศ์ แล้วจึงได้มาขอพระสังฆมณฑล
ออกไปให้อุปสมบทพระภิกษุสงฆ์ให้กลับมามีชนใน
ลังกาทวีป

ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ในปรารภประมวลกฎ-
หมายรัชกาลที่ ๑ มีคำว่า "สยามเทศ" หมายถึงสยาม
ประเทศ ในหนังสืออื่น ๆ ที่แต่งก่อนสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีคำว่า "สยาม" อยู่มากแห่ง
หนังสือลิลิตตะเลงพ่าย วรรณคดีไทยชั้นเยี่ยมที่สมเด็จพระ
พระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสทรงรจนา
ในรัชกาลที่ ๓ ก็มีคำว่า "สยาม" อยู่เหลือที่จะคณา
นับ จะได้ยกตัวอย่างมาประกอบหลักฐานดังต่อไปนี้

หน้า ๒^{๓๒} "บุญเจ้าจอมภพพัน แผ่นสยาม"

หน้า ๓ "เฉลิมพระเกียรติผ่านเฝ้า เจ้าจักร-
พรรดิแผ่นสยาม"

หน้า ๓ “ผดุงภูแผ่นดินสยาม”

หน้า ๕๒ “ชาวสยามคร่ำเคือกสน ทั้งของ
นายและไพร่ไยป้อง รบร้า”

หน้า ๕๓ “สอคนแถมจักจับถ้อย ไถ่ความ
ญาขี้ไต้ชาวสยาม สักผู้”

หน้า ๖๖ “จอมสยามคร่ำคึกไล่ ไยมี”

หน้า ๑๗๐ “ขึ้นสยามรามฤทธิมั่น เสมอเศษ
ท่านญา”

และในตอนสำคัญที่สุดของเรื่องราวในหนังสือนี้ คือตอน
กระทำยุทธหัตถีถกกันว่า

“เบื้องนั้นนฤนาทผู้ สยามินทร์
เบี่ยงพระมาลาผิน ท่อนพ้อง
ศัสตราวุธอรินทร์ ฤาถูก องค์เอย
เพราะพระหัตถ์หากบ้อง บัดด้วยขอทรง”

อนึ่งในท้ายหนังสือสมุทรโฆษ คำฉันท์ในตอนอัน
เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าพุทธวงนิพนธ์
ลิลิตตะเลงพ่ายก็มีอยู่ว่า

“โดยมุนานะเหตุทัย
กวีญาแล่งแหล่งสยาม”^{๓๓} อคตศคกษย์
บุษ

เท่าที่ไตร่ตรองนำมาพิจารณานี้ แม้จะไม่ปรากฏชัด
ว่าไทยใช้คำ “สยาม” เรียกชื่อประเทศมาแต่เมื่อไรก็
แต่พอจะรู้ได้บ้างว่าที่เรียกชื่อประเทศไทยว่า “สยาม”
นั้นคงจะเรียกกันมาแล้ว และคงจะเรียกกันมาเรื่อย ๆ
บางคราวก็นิยมมากบางคราวก็ใช้น้อย หรือเกือบจะไม่
ได้ใช้เลยก็มี แต่มาใช้ชุกอยู่ในวรรณคดีสมัยรัชกาล
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และใช้เรียกชื่อ
ประเทศไทยทั่วไป ตลอดจนถึงประชาชนในรัชกาลพระ
บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลหลังทกล่า
งนมค้ำสยามใช้มาก เพราะปรากฏว่าเป็นพระราช
นิยม และชื่อ “สยาม” ก็ได้มาแพร่หลายอีกครั้งหนึ่ง
จนสมัยปัจจุบันซึ่งไทยนิยมคำไทยมากขึ้น จึงได้มีรัฐนิยม
เปลี่ยนจาก “สยาม” มาเป็น “ไทย” ดังปรากฏอยู่ตรา
เท่าทกวนัน ส่วนประเพณีนิยมการเรียกชื่อประเทศตาม
ชื่อนครหลวงนั้น ในปัจจุบันนี้คงจะไม่เป็นที่นิยมตั้งแต่
ก่อน เพราะปรากฏว่านานาประเทศพากันกลับไปนิยม

เรียกชื่อประเทศตามเชื้อชาติของประชาชนทำนองเดียวกับ
กนกยทไทยเปลี่ยนชื่อประเทศเป็นประเทศไทยอยู่ ณ บัดนี้

ความหมายของศัพท์ “สยาม” นี้ ได้มีผู้อธิบาย
กันไว้หลายสถาน บางความหมายก็แสดงว่ามีส่วนเกี่ยว
ข้องกับประชาชนชาวไทยและประเทศไทยทั้งในอดีตและ
ปัจจุบันอยู่เป็นอย่างมาก บางความหมายก็หาแสดงไม่
ว่ามี ความสัมพันธ์กับประเทศไทย แม้ประการใดประการ
หนึ่งเลย ในหนังสือเรื่อง “ทริวิงษ์” มีกล่าวไว้ว่า
“ศุยาม” เป็นนามแห่งโอรสของสุระเป็นภราดาแห่งวา
สเทพ^{๓๔} ในคำ “ศุยามา” Sir Monier Williams อธิบาย
ไว้ว่า เป็นชื่อของแม่น้ำยมุนา ความเห็นตรงกับความ
เห็นของ Hobson Jobson และ H. H. Wilson^{๓๕} ในคำว่า
“ศุยาม” แต่ V. S. Apte กล่าวว่า “ศุยาม” หมายถึง
ต้นมะเดื่อชนิดกสิทถิตชิลลาชะบาตรมฝั่งแม่น้ำยมุนา
ในบางแห่งมีผู้อธิบายว่า “ศุยาม” เป็นชื่อของภูเขา^{๓๔}
V. S. Apte ให้ความหมายไว้อีกแห่งหนึ่งว่า “ศุยาม”
แปลว่า “เมฆ”^{๓๖}

จากหลักฐานต่าง ๆ อันสามารถจะรวบรวมได้ใน
ขณะนี้ทำให้พิจารณาได้ว่า “สยาม” อันเป็นชื่อประเทศ
ไทยมาแต่เดิมนั้น น่าจะเป็นศัพท์สันสกฤตออกจากคำ
ว่า “ศุยาม” มากกว่าจะมาจากคำอื่น แต่การที่ไทย
กลับไปเรียกชื่อประเทศว่า “สยาม” แทน “ศุยาม” อัน
เป็นศัพท์เดิมนั้น น่าจะเป็นเพราะไทยนิยมใช้ภาษามคธ
ปนสันสกฤต ในภาษามคธอันเป็นภาษาที่ไทยนิยมใช้
มากในสมัยกรุงเทพทวารวดีศรียุชยานันไม่มีอักษร “ศ”
เขียน “ศุยาม” เป็น “สาม”^{๓๗} ข้าง และ “สยาม”^{๓๘}
ตามสันสกฤตข้าง คงนี้ประการหนึ่ง ทั้งประเพณีนิยมใน
การเขียนหนังสือของไทยในสมัยโบราณก็ปรากฏว่า การ
ใช้ตัว ศ ษ และ ส ที่มาจากภาษาอื่นนั้นไทยหาได้ยึด
ตามหลักฐานกฤษณะคงในปัจจุบันนี้ไม่ การใช้อักษรทั้ง
สามตามหลักที่สังเกตน่าจะใช่คงนี้ คือ ศ มักใช้เป็นตัว
สะกด เช่น อากาศ พินาศ ฯลฯ ษ มักใช้เป็นตัวการันต์
เช่น วงษ์ ชักษ์ ฯลฯ และ ส ใช้เป็นพยัญชนะต้น เช่น
สุข สิริ ฯลฯ เป็นต้น ตามวิธีการโบราณดังกล่าวมานี้
จึงเป็นการปราศจากปัญหาในการที่ศัพท์ “ศุยาม” ใน

ภาษาสันสกฤตกลายเป็น “สยาม” ในภาษาไทยนั้นอีก
ประการหนึ่ง

ศาสตราจารย์ Macdonell^{๓๘} ได้อธิบายคำ “สยาม”
ในภาษาสันสกฤตไว้เป็นภาษาอังกฤษดังนี้

Syâma, a. black, dark, grey, green, or blue, sable,
dusky, swarthy (considered a beautiful colour in com-
plexion^{๔๐}) n. N. of a sacred fig tree at Prayaga.

พจนานุกรมภาษาสันสกฤตอื่น ๆ มีของ Sir Monier
Williams V. S. Apte และ H.H. Wilson เป็นต้น ได้ให้
คำแปลศัพท์ “สยาม” ไว้ในทำนองเดียวกัน เท่าที่ได้
พิจารณาเปรียบเทียบเหตุและผลจากคำแปลต่าง ๆ
เหล่านี้ ปรากฏว่าคำแปลที่เหมาะสมที่สุดของคำ “สยาม”
น่าจะเป็น “green” คือสี “เขียว” เพราะสีเขียวเป็นสี
ที่เหมาะสมแก่ประเทศไทยยิ่งกว่าสีใด ๆ ทั้งสิ้น แม้จะแปลว่า
“สีดำ” (black) “คล้ำ” (dusky) ถึงที่เคยมีผู้แปล
กันมานานแล้ว ทักล่าวว่า “สยาม” น่าจะแปลว่า “สี
เขียว” มากกว่าอย่างอื่นนั้นจะได้อธิบายโดยเหตุผลที่น่า
สนใจสามประการคือ

ประการที่หนึ่ง ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมด้วย
 ฝน^{๕๑} “มีฝนตกต้องตามฤดูกาล” ความอุดมอันนี้เป็น
 บ่อเกิดแห่งความสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร ทั้ง
 ประเทศมีต้นไม้และป่าใหญ่ปกคลุมแผ่นดินเขียวชะอุ่ม
 อยู่ตลอดกาล น่าจะเป็นเพราะภูมิประเทศเต็มไปด้วยความ
 เขียวนี้ จึงทำให้มีผู้ขนานนามประเทศตามความสมบูรณ์
 ของธรรมชาติ อาจเรียกว่าประเทศที่เขียวชะอุ่ม (green)
 เรียกตามศัพท์สันสกฤตว่า “ศยาม” และเขียนเป็นไทย
 ว่า “สยาม” ก็ได้ประการหนึ่ง “สยาม” ในที่นี้อาจ
 หมายถึงประเทศที่เขียวไปด้วยพฤกษชาติ หรือประเทศ
 ที่อุดมสมบูรณ์ก็ได้อีกประการหนึ่ง ในเรื่องความอุดม
 สมบูรณ์และความสำคัญของป่าไม้ในประเทศไทยนี้ นอก
 จากจะมีหลักฐานทางธรรมชาติอันแท้จริงยืนยันอยู่ใน
 ปัจจุบันแล้ว ก็ยังมีหลักฐานจาก “Relations de la France
 et du Royaume de Siam de 1662 à 1703” ของ Lanier
 พิมพ์ที่เมืองแวร์ซายในประเทศฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. ๑๘๘๓
 มีข้อความแปลเป็นภาษาไทยได้ดังนี้

“ประเทศสยามซึ่งมีภูเขาอย่างสูง ๆ ล้อมรอบนั้น
ในเวลานั้นมีเขตแดนต่อกับลาว เขมร มอญ และอังวะ ใน
ระหว่างเขาเหล่านั้นก็มีแม่น้ำเจ้าพระยาข้างแห้งกว้าง
ตั้งแต่ ๘๐ ถึง ๑๐๐ ไมล์ และลำคลองลำรางตกมาเป็น
อันมาก ซึ่งทำให้ลำแม่น้ำเจ้าพระยาใหญ่ขึ้น แม่น้ำ
เจ้าพระยานี้ไหลตกในอ่าวสยาม มีปากน้ำ ๓ ปาก แต่
ปากน้ำที่เรือเดินได้สะดวกนั้นก็ปากน้ำทางทิศตะวันออก
ทางใต้นั้นแม่น้ำนี้ใหญ่โตแลสง่างงามมาก ลึกหลายวา
และในยี่หนึ่งน้ำคงท่วมทุ่งนาราว ๓ - ๔ เดือน ถ้าจะเทียบ
แล้วน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยานี้เหมือนกันกับแม่น้ำไนล์ของ
เมืองอียิปต์ ในเวลาที่น้ำท่วมนั้นก็เท่ากับเขาไหลมาไล่ตาม
ไร่นาอันมีมากมายอย่างที่สุด และในเมืองไทยนั้นนอกจาก
น้ำซึ่งเป็นการเพาะปลูกอันเจริญนั้นยังมีไร่พริกไทยเครื่อง
เทศ ไบซา และฝ้าย ในประเทศสยามยังมีข่อยแร่ทองแดง
คึกกเหล็กและตะกั่วข่อยทองคำเป็นสาย ๆ แม้เหล็ก พลอย
ต่าง ๆ ไม้ต่าง ๆ สำหรับใช้ในการก่อสร้างได้หลายอย่าง
หลายชนิด และยังมีไม้ไผ่ไม้สัก ไม้แดงและกล้วยต่าง ๆ
ซึ่งเป็นสิ่งสำหรับทำให้คนบริบูรณ์ และถึงจะมีผลไม้ของ

มากกว่าที่มีอยู่ในเวลานี้สัก ๑๐ เท่า ของต่าง ๆ ที่มี ใน
เมืองไทยก็เพียงพอสำหรับทำให้คนบริบูรณ์ได้ทั่วหน้า”^{๔๒}
ในเรื่องป่าไม้สักนั้นขอความอธิบายไว้ใน Revue maritime
et colonial^{๔๓} ว่า “ป่าไม้สักในเวลานี้ยังมีอยู่ข้างเหนือ
ประเทศสยามเป็นอันมาก ไม่นับมีราคาชนิดนั้นมีคนต้อง
การมากสำหรับต่อเรือ ไม้สักซึ่งยาวต้นหนึ่งตั้งแต่ ๑๐—
๑๒—๑๕ และบางที ๒๐ และ ๒๕ เมตรนั้นได้ผูกมัดเป็น
แพแล้วล่องลงมาตามลำน้ำในฤดูฝนจนถึงบางกอก
แล้ว คนไทยก็ตัดเป็นเหล็ยมและเลื่อยเป็นไม้กระดานซึ่ง
เลื่อยกันด้วยแรงคนทั้งสิ้น แต่ไทยมากตามโรงเลื่อย
เหล่านี้มักจะมีเงินเป็นผลแล แต่เมื่อหลายปีมาแล้วก็มี
ห้างอังกฤษออกไปทำป่าไม้ ในตอนเหนือ แล้วเอาไม้สัก
นั้นมาเลื่อยด้วยเครื่องจักร ซึ่งเขาได้ตั้งขันทบางกอก
และเครื่องไม้ที่ไซส์ตมนนุกเป็นเครื่องทำที่กรุงลอนดอน”

ประการที่สอง ประเทศไทยนี้เป็นประเทศที่อุดม
ด้วยไร่นา เต็มไปด้วยคนขาวยอกเขียวไสวเมื่อตอนลม
ในท้องทุ่ง ความที่อุดมนี้เป็นเหตุให้กล่าวกันว่าเมืองไทย
“เป็นอู่ข้าว” ยปรากฏความตามจดหมายเหตุเรื่องสิ่งทอ

ไทยไปกรุงโรมครั้งที่สองในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์
มหาราชว่า "ราชอาณาจักรสยามนั้นอยู่ระหว่างอ่าวสยาม
และอ่าวเบงกอลเลยแม่น้ำคงคาไป ข้างเหนือแผ่ไปถึง
เมืองรามัญ แลข้างใต้แผ่ไปถึงแหลมมะลายู อยู่เหนือเส้น
ศูนย์กลางแห่งโลก ๑๕ องศา เป็นประเทศที่อุดมด้วย
ข้าว"^{๔๔} ความจริงเมื่อพิเคราะห์ดูให้ถ่องแท้แล้ว หาก
จะเรียกประเทศนี้ว่าประเทศข้าวก็น่าจะได้ เพราะปรากฏ
อยู่ชัดเจนแก่ตาโลกว่าในประเทศไทยนี้ ไม่ว่าจะเดินทาง
ไปในสารทิศใดจะแลเห็นต้นข้าวขึ้นเขียวชะอุ่มอยู่ทั่ว
ประเทศในฤดูทำนา อาจเป็นเพราะสีเขียวแห่งต้นข้าว
และความอุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวที่ปกคลุมแผ่นดินแลเขียว
ขจีเองจึงเป็นเหตุให้มนุษย์ขนานนามประเทศนี้ว่า "สยาม"
อันหมายถึงสองสถานคือสีเขียวหรือต้นข้าวก็น่าจะได้ยก
ประการหนึ่ง เฉพาะประการนมข้นน้ำส้นใจก็คือ ข้าว
เป็นอาหารสำคัญอันเป็นเครื่องยังชีพของประชาชนพล
เมืองในประเทศนี้ ไพร่บ้านพลเมืองมีชีวิตยืนยาวอยู่ได้
ก็ด้วยการกินข้าวเป็นอาหาร เมื่อข้าวเป็นสิ่งสำคัญและ
วิเศษสำหรับประเทศนี้ และถ้าสยามหมายถึงข้าวได้ก็

ออกจะเป็นการเหมาะอยู่หาหน่อยไม่ที่เมืองไทยได้ชื่อว่า
“สยาม” อันหมายถึงเมืองขาว ทั้งนี้เพราะ “ขาว”
มีความสัมพันธ์กับชาวไทยและประเทศไทยอยู่เป็นอันมาก

ประการที่สาม ประเทศไทยเป็นที่ประดิษฐานพระ
มหามณเฑียรตบฏีมากร พระแก้วมรกตอันมีชื่อเสียง
บริสุทธิ นับเนื่องอยู่ในของคู่บ้านควรมืองของไทย พระ
พุทธรูปอันเป็นมิ่งขวัญของชาติ เป็นเจดีย์อันควรแก่การ
สักการะยิ่ง เป็นเสมือนชีวิตจิตใจของประชาชนชาวไทย
ทั่วไป ความสำคัญของพระแก้วมรกตพระองค์นั้นมอญกับ
เมืองไทยมากถึงกับเรียกกันเป็นชื่อประเทศอีกชื่อหนึ่งว่า
“เมืองพระแก้ว” พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลก ปฐมกษัตริย์แห่งจักรบรมมหาจักรวงศ์ ก็
พระราชทานนามนครหลวงให้สร้างขึ้นใหม่ในท่ามกลาง
ประเทศไทยข้ตนว่า “กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร
มหินทรายุทธยาบรมราชธานี” เพราะทรงกล่าวว่ “เป็น
ที่เกษรรักษาพระมหามณเฑียรตบฏีมากร” ออกจะเป็น
แปลกประหลาดอยู่ข้างในการที่ศัพท์ “สยาม” แปลได้
ว่า “ขาว” และสีเขียวอันขงเอณูมาพองกับสีขาวอัน

เป็นยอคอาหารของประชาชนชาวไทย และพ้องกับสี่แก้ว
อินนายช่างประดิษฐ์ขึ้นเป็นองค์พระมหามณเฑียรตนปฏิมา
กร พระแก้วมรกต พระพุทธรูปคู่บ้านคูเมืองไทยใน
ประการนี้ หากจะตีความหมายของชื่อประเทศสยาม
ว่าเป็นประเทศอันเป็นที่สถิตของพระมหามณเฑียรตนปฏิมากร
พระแก้วมรกตก็น่าจะฟังชน และพระพุทธรูปอันศักดิ์สิทธิ์
นั้นก็จะเป็นสมบัติของชาติไทยมาแต่เก่าก่อน ที่จะมาตั้ง
นครหลวงอยู่ ณ กรุงสุโขทัยก็น่าจะเป็นได้ เพราะแก้วศิลา
ทำนองเดียวกันกับที่นายช่างประดิษฐ์ขึ้นเป็นองค์พระมหา
มณเฑียรตนปฏิมากรพระองค์นั้น ปราชญ์ชำนาญหลายท่าน
ได้ให้ความเห็นไว้ว่า มีข่อยเกิดในภาคเหนือของประเทศ
จีน^{๔๗} และทางแถบประเทศมณฑลโกเลียอันอยู่ในแถบอันเคย
เป็นถิ่นของไทยเดิม ชาติไทยคงจะได้แก้วศิลาวิเศษนี้ไว้
เป็นกรรมสิทธิ์ตั้งแต่สมัยเมื่อไทยยังอยู่ในดินทกล้าวมาแล้ว
และไทยที่ได้แก้วนั้นไว้ก็น่าจะเป็นไทยที่เข้มแข็งในการ
รณรงค์สงคราม เช่นที่เกรงขามแห่งชนชาติอื่นที่อยู่ใกล้
เคียงเช่นแน่แท้ พิจารณาตามเรื่องราวในประวัติของไทย
แต่ที่กล่าวบรรพ์มาน่าจะลงเนื้อสันนิษฐานได้ว่า ไทยในยุค

นี้คงจะเป็นไทยน่านเจ้า ซึ่งอยู่ในดินแดนที่เป็นมณฑล
ชั้นหน้าเดียน เขตแดนของอาณาจักรน่านเจ้าข้างตะวัน
ตกเฉียงเหนือติดต่อกับประเทศชิลัน ข้างตะวันตกเฉียงใต้
ติดต่อกับประเทศเกาจี ในแคว้นแคว้นน่านเจ้ามีเมืองใหญ่
ตั้งอยู่เป็นอิสระแก่กัน ๖ เมือง คือ เมืองม่งชัย เมือง
เอียงเซ่ เมืองล่างกง เมืองเท่งเซียง เมืองชลา้งและเมือง
ม่งแล ใน ๖ เมืองนี้เมืองม่งแลเป็นเมืองใหญ่กว่าทุกเมือง
และอยู่ห่างลงมาทางทิศใต้

ประวัติของอาณาจักรน่านเจ้าปรากฏในหนังสือ
ฉบับชื่อว่า ตั้งแต่ครั้งอาณาจักรจีนแบ่งออกเป็นสามก๊ก
พระเจ้าเลียบครองราชสมบัติเมืองเสฉวนเป็นก๊กหนึ่ง สิ้น
พระเจ้าเลียบแล้ว พระเจ้าเลียบนครองราชสมบัติเมือง
เสฉวนต่อมาได้ ๒ ปี ถึง พ.ศ. ๗๖๘ ขงเบ้งยกกองทัพ
มาตีอาณาจักรน่านเจ้า ตามที่กล่าวในหนังสือสามก๊กว่า
ไปรบกับเบ้งเฮก น่านเจ้าทั้ง ๖ แคว้นสู้ขงเบ้งไม่ไหวจึงยอม
ขึ้นแก่เมืองเสฉวน แต่นั้นมาไม่ปรากฏเรื่องราวของไทย
อีกเลย จนถึง พ.ศ. ๑๑๕๓ เมื่อพระเจ้าเกาจงฮ่องเต้
ในราชวงศ์ถังได้ครองราชสมบัติในประเทศจีน พระเจ้า

แผ่นดินไทยอาณาจักรน่านเจ้าทรงพระนามว่า "สินโล
หรือ สินโล"๕๘ แต่ทั้งราชทูตไปเจริญทางพระราชไมตรี
กับพระเจ้ากรุงจีน ไทยในสมัยพระเจ้าสินโลนั้นเป็นไทยที่
เข้มแข็งสามารถรวมไทย ๖ ประเทศตั้งขึ้นได้เป็นอิสระ
มีกำลังพอจะคุ้มครองตัวเอง ยี่สิบกับการเขยิบเขยิบของ
จีนได้ ราชวงศ์ของพระเจ้าสินโลครองราชสมบัติเป็นใหญ่
อยู่ถึง ๒๕๕ ปี ราชวงศ์อื่น ๆ ปกครองเขตน่านเจ้าต่อมา
อีก ๓๕๐ ปี จน พ.ศ. ๑๗๕๗ พระเจ้ากรุงจีนราชวงศ์
หงวนกษัตริย์มองโกลรบพุ่งแผ่อาณาเขตออกมาต่ออาณาจักร
น่านเจ้าได้ ไทยน่านเจ้าก็สูญชื่อและกลายเป็นเมือง
ชนของจีนแต่นั้นมา

เมื่อไทยน่านเจ้าได้แก้วศิลาวิเศษนั้นไว้ แก้วศิลา
นั้นจะ ได้ประคองชูขึ้นเป็นองค์พระมหามณเฑียรตนปฏิมากร
หรือยังนั้นไม่ปรากฏหลักฐานในขณะนี้ แต่ฝีมือช่างที่
ประคองชูพระพุทธรูปอันเป็นยอดศักดิ์การะของปวงชนชาว
ไทยนั้น น่าจะเป็นฝีมือไทยเชิงเส้นมากกว่าฝีมือช่าง
เมืองอื่น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราช
ทานพระราชวินิจฉัยไว้ว่า "เมื่อเปรียบเทียบกับไทย

ละเอียดยกเหมือนจะเป็นฝีมือช่างลาวเหนือโบราณช่างเมือง
เชียงแสน” ชาวเชียงแสนนั้นความจริงก็ทำใช้ชนชาติ
อื่นไม่ ที่แท้คือไทยที่อพยพลงมาจากถิ่นไทยเดิมสืบเลือด
เนื้อเชื้อไทยเดิมมานั่นเอง ฉะนั้นการประดิษฐ์พระพุทธรูป
พระองค์นี้จึงน่าจะเป็นอารยธรรมของไทยในสมัยนั้นเจ้า
ตากทอเข้ามาถึงไทยเชียงแสนก็น่าจะเป็นได้ น่าจะเป็น
เพราะไทยสมัยนั้นได้แก้วศิลาวิเศษนี้ไว้ในครอบครอง
และเพราะสี และคุณวิเศษของแก้วศิลานั้นทำให้ไทยได้
รับสมญาใหม่ว่า “สยาม” ซึ่งหมายถึงประเทศอื่นเป็นที่
ประดิษฐ์านทองแก้วศิลามรกตอันมีค่าประมาณมิได้ หรือ
ประเทศอื่นเป็นที่ประดิษฐ์านพระมหามณเฑียรตนปฏิมากร
อันคู่บ้านควรเมือง ท่านองไทยเรียกนครหลวงในปัจจุบัน
ว่า “กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร” เมืองอันเป็น
ที่เก็บรักษาพระมหามณเฑียรตนปฏิมากรก็ได้

ทั้งได้อธิบายมาแล้ว สีเขียวแห่งพฤกษชาติอันปก
คลุมปริมณฑลแห่งประเทศไทย สีเขียวแห่งต้นข้าวอันมี
ช้อยอย่างอุดมสมบูรณ์ทั่วประเทศไทย และสีเขียวแห่งดวง
แก้วศิลาวิเศษอันนายช่างประดิษฐ์ขึ้นเป็นองค์พระมหา

มณเฑาะว์มฤตุมาร พระแก้วมรกต พระพุทธรูปคู่บ้านขวัญ
เมืองของไทย สีเขียวทั้งสามประการนี้เป็นสีเขียวสำคัญ
ยิ่งสำหรับประเทศไทยยากที่จะหาสิ่งสำคัญใดอื่นมาเปรียบ
เทียบได้ จึงเป็นการสมควรยิ่งนักที่จะแปลศัพท์ “สยาม”
ว่าสี “เขียว” มากกว่าที่จะให้แปลว่า สีคล้ำม หรือ
สีคลา หรือคำละม้ายคล้ายสีผิวของพวกนี้ โกรทังมีผู้เคย
ให้คำแปลว่า “สยาม” มาแล้ว

ข้อความที่นำมาแสดงข้างต้นนี้เป็นเพียงข้อสันนิษ-
ฐานตามความคิดเห็นว่า “สยาม” ควรจะแปลว่า
“สีเขียว” เพราะสีเขียวมีส่วนสัมพันธ์กับประเทศไทย
ดังกล่าวมาแล้ว เป็นเพียงแนวความคิดที่จะนำไปสู่ความ
หมายที่ไต่หลักฐานจากที่ต่าง ๆ โดยอาศัยหลักจากนิรุกติ
ศาสตร์ อรรถศาสตร์ วรรณคดี และประวัติศาสตร์ที่
ได้ศึกษามา

พิจารณาตามหลักนิรุกติศาสตร์ “สยาม” น่า
จะเป็นคำที่ใช้มาตั้งแต่สมัยเมื่อไทยยังอยู่ในประเทศจีน
ยุคนี้ ครองตั้งอาณาจักรนานเจ้าราชสมัยพระเจ้าสินโล
หรือสินโล ประมาณ พ.ศ. ๑๑๕๓ การที่กล่าวเช่นนั้น

ก็เพราะปรากฏตามความถี่นักกล่าวมาแล้วข้างต้นว่าจีน
เคยเรียกไทยว่า “เสียมหลอ” ซึ่งใน Encyclopaedia Bri-
tannica^{๔๕} อธิบายไว้ว่า “ศัพท์สยามนี้ โบราณใช้ว่าเสียม
และจีนว่าเสียนโล” คำว่า “เสียมหลอ” ก็คือ “เสียนโล”
ก็หรือ “สินโล” ก็คือ ตามหลักนิรุกติศาสตร์ซึ่งท่าน
ศาสตราจารย์ Max Müller^{๔๖} ให้ไว้ย่อมถือว่าเป็นคำ ๆ
เดียวกัน สินโลเป็นนามของกษัตริย์ไทยแห่งอาณาจักร
น่านเจ้าที่เก่งกล้าและสามารถรวมไทยเป็นปึกแผ่นแน่น
หนาอยู่ในเขตจีน ไท่ทงกล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อมา
พิจารณาถึงคำ “สยาม” ก็คือ สินโล ก็คือ เสียมหลอ ก็คือ
หรือเสียนโล ก็คือ น่าจะเห็นได้ว่าหลักสำคัญอยู่ที่
“สินโล” พระนามของกษัตริย์ไทยผู้สามารถ เนื่องด้วย
พระเจ้าสินโลเป็นกษัตริย์ชนชอลอนามเป็นตระกูลกษัตริย์ของ
ชนชาวจีนในกรุงกระโน้น พระองค์เป็นผู้ตั้งประเทศทำนอง
พระร่วงสร้างชาติไทย ชาติที่อยู่ใกล้เคียงเกรงขาม ชาติ
ที่เกี่ยวของด้วยก็คงเรียกชื่อประเทศตามพระนามกษัตริย์
อาณาจักรของพระองค์คงจะเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า “สิน
โล” คือเมืองของพระเจ้าสินโล ทำนองเมืองพระร่วง

อันพระร่วงเป็นผู้สร้าง หรือเมืองไทยที่อธิบายไว้ข้างต้น
นั้นแล้ว คำว่า "สินโล" อันเป็นชื่อเมืองนคังใช้กันมาก
ชาติต่าง ๆ ต่างก็เรียกไปตามที่ความสะดวกแห่งถิ่นของ
ตนจะอำนวย ฉะนั้นคำ "สินโล" อันเป็นความหมาย
เดิมก็เคลื่อนที่ไป ปรากฏความต่อมาภายหลังว่าจีนซึ่ง
เป็นชาติที่มีเสียงวรรณยุกต์มากเรียกไทยว่า "เสียม
หลอ" ทั้งนี้จะเป็นเพราะเสียงเพี้ยนไปตามภาษาของ
จีน ตามเรื่องราวในประวัติที่กล่าวมาแล้วว่าราชวงศ์ของ
พระเจ้าสินโลสืบเนื่องต่อมาเป็นเวลาช้านานและใน พ.ศ.
๑๗๕๓ ไทยในเมืองจีนก็ระส่ำระสายแตกแยกกันลงมา
คนละทิศละทาง ในระหว่างสมัยของพระเจ้าสินโลจนถึง
สมัยราชวงศ์หงวนเข้าครองประเทศจีนนั้นเป็นเวลาาน
หลายร้อยปี และวงศ์ของพระเจ้าสินโลก็หมดสิ้นไปเป็น
เวลาถึง ๓๕๐ ปีเศษแล้วราชวงศ์หงวนจึงได้เป็นใหญ่ ใน
ระหว่างนั้นไทยอพยพลงมาจากแดนจีนเป็นลำดับมา ชื่อ
"สินโล" หรือ "เสียมหลอ" ก็หายไปโดยมิได้มีการ
ติดต่อกับจีนอีกเลย จนราว พ.ศ. ๑๘๒๐ เมื่อรัชกาล
พระเจ้าขุนรามคำแหงมหาราช ไทยตั้งตัวได้เป็นหลัก

เป็นฐานเริ่มทำการติดต่อกับจีนเมื่อราว พ.ศ. ๑๘๒๕
ในการที่ไทยพบกบจีน ทำความรู้จักกับจีนใหม่ครั้งสุโขทัย
ปรากฏความตามจดหมายเหตุจีนเมื่อราว พ.ศ. ๑๘๒๕
ว่า “พระเจ้ากรุงจีนในราชวงศ์หงวนทรงพระนามพระเจ้า
สัวจิวฮ่องเต้ ให้ขุนนางจีนขอให้อพยพเข้ามา
ยังเมืองไทย” การที่จีนมาติดต่อกับไทยก่อนเช่นนี้
หากพิจารณาด้วยเหตุและผลก็จะเห็นได้ว่า จีนคงจะ
ลำบากใจไม่น้อยว่าจะเรียกชื่อประเทศไทยในครั้งนั้นว่า
อะไร แต่เท่าที่ปรากฏก็ว่าจีนยังคงเรียกไทยตามชื่อเดิม
ในเมืองจีนว่า “เสียมหลอ” การที่จีนกลับไปเรียกนาม
ไทยว่า “เสียมหลอ” ตามนามเดิมในประเทศจีนที่ว่า
เพี้ยนมาจาก “สินโล” นี้ ก็มีเหตุผลอยู่ เพราะจีน
ไม่รู้จะเรียกไทยว่าอะไรดี และจีนคงเห็นว่าไม่มีชื่อใด
สำหรับไทยที่จะเหมาะไปกว่าชื่อเดิมอันเป็นมงคลนามของ
ไทยในครั้งกระโน้น และประเทศไทยในครั้งนั้นก็น่าจะยัง
คงใช้คำ “สยาม” เรียกชื่อประเทศอยู่ เมื่อมา

พองกนเช่นนกเป็นธรรมดาอยู่เองที่ชาติอื่นจะเรียกไทยว่า
“สยาม” ข้าง เสียมข้าง ซียมข้าง ฯลฯ ทั้งได้อธิบาย
มาแล้วข้างต้น

เรื่องของคำ “สยาม” เพียงที่กล่าวไปแล้วนี้
เผอิญมาเขารอยกนได้สนิท คือในเรื่องที่อธิบายถึงสี่เขี้ยว
ในประการที่สาม ว่า “สยาม” น่าจะหมายถึงประเทศ
อันเป็นที่ประดิษฐานพระมหามณเฑียรตนปฏิมากร หรือประ
เทศอันเป็นที่ประดิษฐานดวงแก้วศีลามรกตอันมีค่าประ
มาณมีไฉนนั้น ในตอนที่กล่าวถึงที่มาของพระแก้วมรกตได้
ให้ข้อสันนิษฐานไว้ว่าน่าจะเป็นอารยธรรมของไทยสมัย
น่านเจ้าตกทอดมา พระแก้วมรกตเป็นแก้วเขี้ยว ตรง
กษัตริย์ “สยาม” พระเจ้าสินโลกษัตริย์น่านเจ้าทมิ
ลอาณาจักรพระนามซึ่งได้สันนิษฐานแล้วว่าน่าจะเพี้ยนมา
เป็น “สยาม” ได้ดังนี้ และตามคัมภีร์วิษณุปราณะซึ่ง
จะได้นำมาอธิบายในตอนต่อไปก็กล่าวถึงแก้วชนิดหนึ่งไว้
แก้วนั้นมีคุณสมบัติ และอิทธิฤทธิ์คล้ายคลึงกับอภินิหาร
ของพระแก้วมรกตของไทยอยู่มาก และแก้วนั้นเผอิญมี
ชื่อว่า “สยาม” ตามศัพท์สันสกฤตว่า “ศุยาม”

และหากมีเหตุผลพออาจสันนิษฐานต่อไปได้ว่า การที่
พระเจ้าสินโลได้พระนามว่า “สินโล” อันเพี้ยนมาเป็น
“สยาม” นั้น น่าจะเป็นเพราะพระองค์เป็นสมเด็จพระเจ้า
นันทกษัตริย์ เพราะมีหลักฐานยืนยันจากนักปราชญ์
หลายท่านว่า แก้วทำนองเดยวกันนตกอยู่ในมือของชาติ
ตะวันออกชาติหนึ่งอันเป็นเชื้อสายพวกมองโกล ดังจะได้
นำมาประกอบข้อสันนิษฐานต่อไปข้างหน้า

ในเรื่องของศัพท์ “สยาม” ที่ว่าเพี้ยนมาจาก
“สินโล” นั้นไม่น่าจะเป็นปัญหาประการใด เพราะ
“เสียมโล” ก็คือ “เสียมหลอ” ก็คือ และ “สินโล”
ก็ย่อมไปกันได้ตามหลักนิรุกติศาสตร์ที่ได้อธิบายมา
แล้ว และการที่ “สินโล” มาเป็น “สยาม” หรือ
“เสียมหลอ” นั้นฟังดูจะหนักกว่า “สินโล” เป็น “สาย
นามง” ซึ่งนักประวัติศาสตร์เคยสันนิษฐานไว้เสียอีก
ได้พิจารณาอยู่ในพจนานุกรมสันสกฤตของ Sir Monier
Williams ในคำว่า “ศุยาม” ปรากฏคำอธิบายว่า
“The Name of a man.” — a man ในทันทีก็จะหมายถึง
ถึงพระเจ้าสินโลก็พอจะฟังได้ และในพจนานุกรมฉบับ

๘ ๙๕๓๕๖
เทียบกันน ไค ให้ความหมายของศัพท์ “คฺยาม” ไร่ว่า

๑๑ “The name of a modern prince” ๑๑๒

ความหมายของคำ “คฺยามก” ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕
อักษรหนึ่งซึ่ง

Sir Monier Williams ให้ไว้มีชื่อว่า “a kind of cultivated millet” ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙
นั้นเป็นความหมายที่น่าสนใจผู้มีใช้น้อย เพราะ

ความหมายตามนัยนี้ไปตรงกับคำแปลที่ว่า ลี “เซียว”

และ “ข้าว” ซึ่งได้อธิบายไว้แล้วข้างต้น คำว่า “millet”

ใน “Chamber” ให้ไว้ว่า “a grass yielding grain which is used for food” ในศัพท์ “คฺยามก” ๑๒๐

ศาสตราจารย์ Wilson ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางภาษา

สันสกฤตแห่งมหาวิทยาลัยออกส์ฟอร์ด ได้ให้คำละติน

ควบไว้ ในตอนที่ตีความหมายของศัพท์ว่า “ข้าว” ว่า

“panicum frumenaceum” ๑๒๑ ผู้เชี่ยวชาญทางพฤกษ-

ศาสตร์ให้ความเห็นว่าเป็นว่า “ข้าวฟ่าง” ในยทานุกรมภาษา

ละติน—อังกฤษว่า “เป็นข้าวชนิดหนึ่ง ท่านของข้าวสาละ

แต่เป็นขอย่างดีที่สุด ใช้ทำขนมปังกินได้” ใน Oxford

Dictionray” ในคำว่า “Rice” ไม่พบความหมายที่เกี่ยวข้อง

กับ "สยาม" เลย คำละตินที่ให้ไว้กับคำว่า "Rice"
นั้นชื่อว่า "Oryza Sativa" ซึ่งไม่ตรงกับ ความหมายที่
Wilson ให้ไว้^{๕๓}

กล่าวตามความเป็นจริง ข้าวเป็นอาหารสำคัญยิ่ง
สำหรับชาติไทยมานับชัวยพันปี ตามที่สังเกตเห็นข้าวหา
ใช้พืชพันธุ์ที่เกิดขึ้นในประเทศนี้เองไม่ เป็นพืชพันธุ์ที่คง
ทำการเพาะปลูกอยู่เนืองนิตย์ ทั้งไม่เคยพบหรือได้ยินว่า
มีข้าวจ้าวในประเทศไทย ข้อที่น่าสนใจมีอยู่ว่า ไทยทุก
เหล่าทุกสาขากินข้าว ทุกถิ่นที่มีไทยคงหลักฐานอยู่ของ
มีการปลูกข้าวและการทำนา เมื่อพิจารณาคุณภาพ
ประเทศที่ไทยอพยพลงมาจากทางเหนือ คือในประเทศ
จีนโดยตลอดจะเห็นได้ว่าทุกกลุ่มแม่น้ำที่ไทยผ่าน ที่ไทย
อาศัยย่อมมีการทำนาทั้งสิ้น ตั้งแต่กลุ่มแม่น้ำเหลือง แม
่น้ำแยงซี แม่น้ำแดง แม่น้ำสาละวิน ตลอดจนแม่น้ำ
ยี่ วัง ยม น่าน โขง เจ้าพระยา ท่าจีน แม่น้ำของ
บางปะกง และแม่น้ำเล็ก ๆ น้อย ोन ๆ าล ๆ ล้วนมี
การทำนาเนื่องกันมาโดยตลอด ในปัจจุบันนี้ในถิ่นที่ไทย
เคยผ่าน ไทยเคยอาศัย ก็ยังทำการปลูกข้าว ทำนาอยู่

ทั่วไป และข้าวที่ดีที่สุดในโลกทุกวันนี้คือ "ข้าวสยาม"
(Siam Rice) ที่ปลูกอยู่ในลุ่มแม่น้ำแห่งประเทศไทยนี้
ฉะนั้นการที่จะตีความหมายของคำ "สยาม" ว่า "ข้าว"
ก็น่าจะสมเหตุสมผลด้วยประการทั้งปวง และถ้า "สยาม"
หมายถึง "ข้าว" ได้จริงก็นับว่า "สยาม" มีความ
สำคัญเกี่ยวข้องกับ "ไทย" อยู่อย่างมากมายจนถึงกับ
ไทยจะขาด "สยาม" (ข้าว) เสียมิได้

การนำชื่อ "ข้าว" มาตั้งเป็นชื่อประเทศก็น่าจะมี
ทางเป็นไปได้ เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันชื่อท้องที่ตำบลต่างๆ
ในประเทศไทยที่เกี่ยวกับ "ข้าว" ก็มีอยู่มากมายเหลือ
ที่จะคณานับ ที่เป็นชื่อประเทศก็มี "ลานนา"^{๕๔} ซึ่งเต็ม
ไปทั่วยนาและอุดมด้วยข้าว ในยี่หนึ่งๆ ปรากฏว่าทำนา
ได้ถึงสองครั้ง^{๕๕} ที่เป็นเมืองท่ง ไบราณและยี่จจุบันก็มี
มีชื่อเหลืออยู่ คือ ฉัญฉุกร^{๕๖} ซึ่งไม่มีที่สงสัยข้าวเต็มไป
ท่งเมือง ที่เป็นชื่ออำเภอและตำบลก็มีไม่น้อย มีท่ง
ท่งท่งนาซึ่งล้วนแต่เกี่ยวข้องกับข้าวท่งสิ้น จะขอยกมาแต่
พอสมควรคือ ท่งภูเขาทอง ท่งของข้าวเหนียว ทำข้าว
เปลือก ทำฉาง บ้านย่งทลาย ขางนา บ้านนา ท่งนา

19/03/2555

ไทย พันนา นาแวง นาทวี นาเวียง นาทุ่ง นาเวียง ฯลฯ
ตั้งกล่าวมาแล้วเราจะเห็นได้ว่า การที่จะเอา “ข้าว” ไป
ตั้งเป็นชื่อประเทศที่อุดมด้วยข้าวและมีความเกี่ยวข้องกับ
“ข้าว” อย่างมากมายเช่นนี้ น่าจะสมเหตุสมผลทุก
ประการ และเนื่องด้วยประเทศไทยเรานิยมใช้ภาษา
สันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาครูเก่าครูแก่ ชื่อประเทศจึงเรียก
ไปตามศัพท์สันสกฤตว่า “ศุยาม” หรือ “สยาม”
ตั้งกล่าวมาดังนี้

การนำเอาสิ่งสำคัญของบ้านเมืองมาตั้งชื่อบ้าน
เมืองหรือชื่อคนเป็นของธรรมดา ประเทศไทยมีพระแก้ว
มรกตเป็นปูชนียวัตถุที่สำคัญ ไทยก็ให้ชื่อนครหลวงของ
ประเทศว่า “กรุงรัตนโกสินทร์” ในครั้งพุทธกาล
“ข้าว” เป็นอาหารสำคัญอยู่มาก พระเจ้าศรีสุทโธทน
พระพุทธบิดาก็มีพระนามแปลได้ความว่า “ข้าวสุก”
เชอพระวงศ์อื่น ๆ ก็ทรงพระนามมีความหมายถึง “ข้าว”
ไปในทำนองเดียวกัน เมื่อพระนามพระพุทธบิดายังหมายถึง
ถึง “ข้าว” ได้ การตั้งชื่อประเทศไทยอันอุดมสมบูรณ์
ด้วยข้าวว่าประเทศเต็มไปด้วยข้าวไทยใช้คำ สันสกฤตว่า

“คฺุยาม” และเขียนเป็นไทยตามหลักของการเขียนว่า
 “สฺยาม” คงนึกไม่มทางที่น่าจะสงสัยว่าจะเป็นไปได้
 ฉะนั้นจึงกล่าวว่าการที่ประเทศไทยได้ชื่อว่า “สฺยาม”
 นั้น คำสฺยามน่าจะหมายถึง “ข้าว” และเหตุที่เรียก
 ประเทศนี้ว่าประเทศสฺยามก็เพราะประเทศนี้อุดมด้วยข้าว
 นั้นเอง และที่สมกษัต Sir Monier Williams ให้ความ
 หมายถึงว่า “คฺุยาม” คือ “a kind of cultivated millet”
 นั้นเอง

คำอธิบายความหมายของคำ “สฺยาม” ในชั้น
 ต่อไปในค่อนข้างจะยาว หลักฐานที่นำมาประกอบคำ
 อธิบายส่วนสำคัญ นำมาจากวรรณคดีสันสกฤตชื่อ
 “วิษณฺุปรานะ” คำที่เกี่ยวข้องกับ “สฺยาม” ในวรรณคดี
 เอนั้นเขียนไว้ว่า “คฺุยามนฺุตก” ซึ่งแยกออกไปเป็น
 คฺุยาม กับ นฺุตก คฺุยาม แปลว่า สึ “เขี้ยว” นฺุตก
 Macdonell ให้ความหมายไว้ว่า destroying คือมีอำนาจ
 ที่จะทำลาย

เรื่องราวในวิษณฺุปรานะนั้นกล่าวว่่า “คฺุยามนฺุตก”
 เป็นแก้วศิลาดวงหนึ่งประดิษุฑอยู่ที่พระศอกของพระอาทิตย์

ขณะที่ดวงแก้วศีลานั้นประกายอยู่เราจะเห็นพระอาทิตย์ใน
ลักษณะของดวงไฟใหญ่อันให้แสงสว่างแก่โลก แต่เมื่อ
ปราศจากแก้วศีลาดวงนี้ พระอาทิตย์จะมีลักษณะเป็น
มนุษย์ที่ตาโต มีสี่ร่างกายแดงเหมือนทองแดงที่ไหม้ไฟ
พระเนตรมีสี่แดงเรื่อ ๆ

“วิษณุปราณะ”

อธิบายลักษณะของแก้วศีลา

ประกายพระศอพระอาทิตย์ไว้ว่า “แก้วศีลานั้นอาจกล-
บวรรคาลให้เกิดทองคำได้วันละ ๘ กอง ความศักดิ์สิทธิ์
ของแก้วศีลานั้นอาจขจัดความกลัวเกรงต่อลางร้าย ขจัด
ภัยอันเกิดแต่สัตว์ป่า ชัคคภัย โจรภัย และทพภิกขภัย
ทั้งมวล” ข้อความในวิษณุปราณะตอนนั้น H.H. Wilson,
M.A., F.R.S. ศาสตราจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านสันสกฤต
แห่งมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ได้แปลออกจากภาษา
สันสกฤตเป็นภาษาอังกฤษไว้ว่า

The Jewel, which yielded, daily, eight loads
of gold, and through its marvellous virtue, dispelled
all fear of portents, wild beasts, fire, robbers, and
famine.....”

จากเรื่องราวข้างบนจะเห็นได้ว่า “ศุขามนุตก”
เป็นชื่อของแก้วศิลาชนิดหนึ่งซึ่งเป็นดวงแก้ววิเศษ มี
อิทธิฤทธิ์จะทำลายความชั่วร้ายต่าง ๆ อันเป็นอวมงคล
ให้ศูนย์สิ้นไป

คุณค่าแห่งแก้วศิลา “ศุขามนุตก” นั้น ปราณะ
ทกกล่าวถึงยังอธิบายต่อไปอีกว่า “ศุขามนุตก” นั้นเป็น
แก้วศิลาประเภท เมอตกไปอยู่กบฏใด ถ้าผู้นั้นเป็นผู้
บริสุทธิ์สมควรแก่ค่าของศุขามนุตก แล้วย่อมจักเจริญ
รุ่งเรือง แต่ผู้ไม่สมควรกับศุขามนุตกหากได้ไปไว้ใน
ความคุ้มครองก็ย่อมถึงภัยพิบัติคือความตาย ซึ่งท่าน
ศาสตราจารย์สันสกฤตผู้กล่าวนามข้างต้นได้แปลออก
เป็นพากย์ของกฤษว่า

“Now, it was the peculiar property of this
jewel, that, although it was exhaustible source of
good to a virtuous person, yet, warn by a man of bad
character it was the cause of his death.....”

บ้านใดเมืองใดได้ “ศุขามนุตก” ไว้ บ้านเมือง
นั้นย่อมพ้นภัยพิบัติต่าง ๆ ด้วยอิทธิฤทธิ์ของดวงแก้วศิลา

นี้ อันตรายเกิดแต่ความแห้งแล้ง ความกันดาร หรือ
โรคระบาด อันสังหารชีวิตมนุษย์ก็ไม่บังเกิดขึ้นเลย

นอกจากข้อความที่แสดงถึงอิทธิฤทธิ์ของแก้วศิลา
“ศุขามนุตก” อันมีอยู่ใน “วิษณุปราชะ” วรรณคดี
ชั้นเอกของอินเดียคงได้นำมากล่าวข้างต้นแล้ว H.H.
Wilson ยังได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ในฉบับภาษาอังกฤษอีก
ครั้งข้อความต่อไปนี้

“ดวงแก้วศิลาวิเศษในปราชะนั้นมีลักษณะละม้าย
คล้ายคลึงกันกับแก้วศิลาชนิดหนึ่ง ซึ่งมีค่าควรแก่การ
สมโภช แก้วศิลาชนิดนี้มียุทธศาสตร์ตามข้อเขียน
ของพวกมเหษรหมัตมียุทธศาสตร์ว่า แก้วศิลาชนิดนี้แต่เดิม Noah
ได้ให้แก่ Yapeth พวกอาหรับเรียกชื่อแก้วศิลานี้ว่า
Hajarul matar พวกเปอร์เซียเรียกว่า Sang yeddah และ
พวกเตอร์กเรียกว่า Jeddah tash การมีแก้วศิลาชนิดนี้
กล่าวกันว่า อาจบันดาลให้เกิดฝนและความอุดมสมบูรณ์
ผู้ประพันธ์หนังสือ Hahibus Syrya ได้ให้คำรับรองไว้
อย่างแน่นแฟ้นว่า ในสมัยของท่านนั้นแก้วศิลาชนิด
“ศุขามนุตก” นั้นยังมีอยู่ และตกอยู่ในครอบครองของ

ชนเผ่ามองโกล (Mongol) เหล่าหนึ่ง แต่หาได้บอกไม่ว่า
เป็นมองโกลเหล่าใด

นายพันโท David Price ได้เขียนไว้ใน Chronologi-
cal Retrospect เล่ม ๒ หน้า ๔๕๗ และ ๔๕๘ เกี่ยวกับความ
โตดังนี้ “หลังจากอุทกภัยครั้งใหญ่ของโลก เรือใหญ่
ของ Noah ก็ค้างอยู่บนยอดเขา Jud. Noah ได้จัดการแบ่ง
แผ่นดินออกเป็น ๔ ส่วน เพื่อให้บุตรชายไปครอบครอง
การแบ่งนั้นกล่าวว่าจะเป็นกรกระทำโดยพลการหรือโดย
บัญชาของพระเจ้าเป็นเจ้าบนสวรรค์ก็โตทั้งสองสถาน
Yapeth บุตรชายคนหนึ่งได้รับส่วนแบ่งให้ไปปกครองพื้น
ที่ทางตะวันออก เมื่อจะอำลาบิดามารดาได้ขอคำแนะนำ
จากบิดาในเรื่องสำคัญบางประการ นัยว่าได้ขอคาถา
อาคมอย่างใดอย่างหนึ่ง คาถาอาคมที่ว่านั้นกล่าวกันว่า
มีความศักดิ์สิทธิ์ถึงขั้นสามารถจะคลยันคนให้เกิดฝัน
เพื่อช่วยเหลือราษฎรในขณะตกนการนำให้การเพาะปลูก
เจริญก็ได้สมตามความประสงค์ ทั้งกล่าวได้ช่วยว่า Noah
ได้จารึกอะไรลงไปบนแก้วศิลาดวงหนึ่งคล้ายกับจะเป็น
พระนามของพระเจ้า” Yapeth ได้แก้วศิลานั้นแล้ว

ก็แยกทางมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ไต่ท้องเทียวไป
 ในทำนองผู้เลียงสัตว์ตลอดแผ่นดินอันคนไต่รับสิทธิให้
 ครอบครอง บุคคลอื่น ๆ ที่ไต่ติดตามมากไต่รับความร่ม
 เย็นเป็นสุขทั่วหน้ากัน คราวไต่เมื่อเกิดข้าวยากหมาก
 แพงหรือแล้งฝน ก็ไต่อาศัยแก้วศิลาวิเศษดวงนั้นช่วยกล
 บันกาลให้มีฝน แผ่นดินที่อยู่อาศัยก็ชุ่มชื้น ยังความ
 งอกงามให้แก่พืชพันธุ์ธัญญาหาร ดวงแก้ววิเศษนั้นนาย
 พันโท David Price กล่าวว่า พวกอาหรับเรียก Hidjer-
 ul-matty, lapis inbifer หรือแก้วศิลาน้ำฝน พวก
 เปอรเซียเรียกว่า Sang-Yeddah หรือแก้วศิลาที่ปกขี้
 รักษาให้ความร่มเย็นเป็นสุข หรือแก้วศิลาแห่งความมี
 อำนาจ พวกตุรกีเรียก Jeddah taush นายพันโท David
 Price ยืนยันว่าในศตวรรษที่ ๑๖ แก้วศิลานี้ตกอยู่ใน
 ครอบครองของชนเผ่ามองโกลเหล่าหนึ่งเช่นเดียวกับผู้
 แต่ง Habibus Syryar ไต่กล่าวไว้ข้างต้น ว่าโดยอภินิหาร
 และเรื่องราวของแก้วศิลานี้ดูละม้ายคล้ายคลึงกันกับแก้ว
 ศิลา “ศุขามนุดก”

M. Langlois ได้แปลความเห็นเรื่องแคว้นคีลาจาก
หนังสือ "หริวงษ์"^{๖๒} ออกเป็นภาษาฝรั่งเศส ข้อความ
ในหนังสือฉบับนี้ในเล่ม ๑ หน้า ๑๗๐ หมายเหตุที่ ๔ อธิบาย
ไว้ถึงข้อความต่อไปนี้

"ศุขามนุตก"^{๖๓} นี้เป็นแคว้นคีลาทั้งดงาม มีค่า
อันล้ำเลิศ เป็นเสมือนบ่อเพชรซึ่งกลบ้นกาลความมั่งคั่ง
สมบูรณ์ผดุดรอบครอง เป็นแคว้นที่เกี่ยวกบที่ชาวอินเดีย
เรียกว่า "สุรยกานต" เป็นแคว้นที่ประทับที่เสด็จอำนาจ
อันของพระเจ้าจักรพรรดิ อันพระราชานันต่างก็มุ่งที่จะ
ช่วงชิงเอาไปเป็นของตน ๆ"^{๖๔}

ความหมายของคำ "ศุขามนุตก" ตามหลักฐาน
อันมีมาในวรรณคดีสันสกฤตชื่อ "วิษณุปุราณะ" หลัก
ฐานของศาสตราจารย์ H.H. Wilson M.A., E.R.S. ผู้
เชี่ยวชาญฝ่ายสันสกฤตแห่งมหาวิทยาลัย Oxford ซึ่ง
อธิบายไว้ในปุราณะฉบับภาษาอังกฤษ ความเห็นของนาย
พันโท David Price ใน Coronological Retrospect และ
ของ M. Langlois ใน "หริวงษ์" ฉบับภาษาฝรั่งเศสที่นำ

มาแสดงไว้ข้างต้นตลอดจนข้อความใน Encyclopaedia
 Britannica ล้วนชี้ให้เห็นชัดว่า “สุยามนุตก” เป็นแก้ว
 ศิลาวีเศษที่ชาวตะวันตกออกหลายชาติหลายภาษานับถือว่า
 ศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์และอภินิหารมาก ทั้งเรียกชื่อผิด
 เพี้ยนกันไปต่าง ๆ นานา ข้อสำคัญอันควรจะยกชนกกล่าว
 จากเรื่องราวที่มานานกคช หลักฐานที่ชัดเจนอยู่ว่า แก้ว
 ศิลาชนิดเดียวกันกับ “สุยามนุตก” นั้นเป็นแก้ววิเศษ
 และแก้วมรกตตามความใน Encyclopaedia Britannica
 ที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับแก้วศิลปะ สุยามนุตก ว่าโดย
 กาลเวลาหลักฐานที่อ้างมาข้างต้นก็กล่าวไว้ในศตวรรษ
 ที่ ๑๖ แห่งคฤศตกาลนั่นเอง แก้วศิลปะที่ทำนองแก้ว
 ศิลา สุยามนุตก นี้ยังคงตกอยู่ในมือของชนเผ่ามองโกล
 เผ่าหนึ่ง ซึ่งควรสังเกตและเอาใจใส่ก็คือ ในขณะนั้น เวลานี้
 และเวลาที่นับย้อนขึ้นไปจนถึงศตวรรษที่ ๑๖ แห่งคฤศต
 กาล หรือเก่ากว่านั้น จนถึงสมัยเซียงแสน ไทย อันสืบ
 มาแต่่มองโกลเหล่าหนึ่ง มีแก้วศิลปะอันมีศักดิ์านภาพ
 นั้นเป็นแก้วศิลปะที่ทำนองเดียวกันกับแก้วศิลปะ “สุยา

มนุค” ไว้ในกำมือแล้ว และแม่ในสมัยนั้น วนัน แก้ว
ศิลาทำนองเดียวกับนกกยงเป็นของไทยอยู่ เป็นเสมือน
มิ่งขวัญของชาติ แต่แก้วศิลาที่ไทยมีอยู่เวลานี้ ได้ปรากฏ
รูปเป็นประหนึ่งองค์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไทยทุกคน
กราบไหว้ ไทยทุกคนบูชาอยู่ตลอดกาล แก้วศิลาวิเศษนี้
คือพระพุทธรูปรัตนปฏิมากร พระแก้วมรกตอันประดิษ
ฐานอยู่เหนือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดใดในท่ามกลางแห่งหัวใจของ
ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย

พระพุทธรูปรัตนปฏิมากร พระแก้วมรกต พระ
องค์นี้ นักประวัติศาสตร์^{๖๖} กล่าวกันว่าเป็นศิลปวัตถุ
ไทยได้รบจากอารยธรรมแห่งอาณาจักรไทยอันไพศาลใน
ประเทศจีน ราชยุคนานเจ้า แต่นักโบราณคดี^{๖๗} กล่าว
ว่า “ดูเหมือนว่าจะเป็นฝีมือช่างลาวเหนือโบราณข้าง
เมืองเซียงแส้นเห็นคล้ายคลึงมากกว่าฝีมือช่างเมืองฮน”
อย่างไรก็ตามแก้วศิลาทวงอันนายช่างได้ประดิษฐ์ขึ้นเป็น
องค์พระพุทธรูปรัตนปฏิมากรนี้เมื่อเทียบขณินหารอันปรากฏ

อยู่ทางตำหนักขนิษฐาของแก้วศัลยา "สุยามนุตก"
แล้วก็มีส่วนคล้ายคลึงกันหลายประการ เป็นต้นว่า
ความเห็นของ M. Longlois^{๒๘} ที่ว่า "เป็นแก้วประดับ
ที่เสด็จอำนาจสิ้นของพระเจ้าจักรพรรดิ" พระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชวิจารณ์ไว้ว่า "ท่าน
ที่เป็นเจ้าของเกมที่ ให้สร้างพระพุทธรูปองค์นี้ คงมีอา
ภาพมาก จึงได้แก้วก้อนใหญ่ถึงเพียงนั้นมาไม่มีผู้อื่นที่จะ
คิดริษยาช่วงชิงไปได้... พระเจ้าแผ่นดินองค์ใดที่มีบุญญา
ภินหารแก่กล้าจึงจะรักษาพระพุทธรูปปฏิมากรพระองค์นี้ไว้
ได้....." ใน "วิษณุปราณะ" ที่ว่า "สุยามนุตก" น
ตกอยู่กับผู้ใด หากผู้นั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ควรแก่ค่าของ สุยา
มนุตก แล้วจักเจริญรุ่งเรือง แต่ผู้ไม่สมควรแก่ สุยามนุ
ตก เมื่อได้แก้วนี้ไว้ในครอบครอง ย่อมถึงภัยพิบัติ
ความตายเป็นที่สุด" ในตำนานพระแก้วมรกตก็ว่า
"พระนครศรีอยุธยาเป็นมหานครอันใหญ่เห็นจะเป็นด้วย
ไม่ได้พระพุทธรูปปฏิมากรพระองค์นี้ไว้ในพระนคร จึงมี
ข้าศึกมาประชิดธานีพระนครเป็นหลายครั้งและมีเหตุ

เปลี่ยนเจ้าแผ่นดินต่างวงศ์แลซึ่งสมบัตตองรบพุ่งกันกลาง
พระนครก็มี จนถึงศักราช ๑๑๒๕ ปี เลียกรวงศ์ร้อยยอ
แก้พม่า เจ้าตากสินซึ่งเป็นพระยากำแพงเพชรได้เป็นพระ
เจ้าแผ่นดินครอบครองในสยามประเทศอาศัยกำลังสมเด็จ
พระเจ้ามหาภักษัตริย์ศึก พระเจ้าสุรสีห์พิศณุวาธิราชได้
ช่วยกันปราบยุคเข็ญเสี้ยนศัตรุร้ายเป็นปรกติแล้วมาตั้ง
พระนครธนบุรี ครั้นจุลศักราช ๑๑๔๑ ปี สมเด็จพระ
เจ้ามหาภักษัตริย์ศึกแลพระเจ้าสุรสีห์พิศณุวาธิราชได้ยก
พยุหโยธาทัพขึ้นไปปราบเมืองสัตตนาคนหุต เวียงจันท
ศัวยอำนาจบารมีสมเด็จพระเจ้ามหาภักษัตริย์ศึกซึ่งควร
เป็นผู้ครอบครองปฏิบัติบูชาพระพุทธรัตนปฏิมากรพระ
องค์พระเจ้านามชาวเมืองหลวงพระบางก็สวามิภักดิ์ช่วย
ในการสงคราม พระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีสัตตนาคนหุตราช
วงศ์นางวงศ์แสนท้าวพระยาลาวครองนนถิงได้พระพุทธรัตน
ปฏิมากรพระองค์ไวถนอบถวูปริตคิณเส็นวักยบูชาเป็นเจ้า
ผู้ล้มโคกระบือบูชาเชิญให้เข้าคนทรงแม่มตนางท้าว
เจรจาล้อลวงคนไปต่าง ๆ หานขี้ถ้อโดยครัทธาต่อพระ
พุทธคุณตรง ๆ ไม่ จึงทนทานกำลังทหารและพระปัญญา

บารมีสมเด็จพระเจ้ามหาทักษัตริย์ศกมไต่ ก็พ่ายตรนัตตา
 หนีไป สมเด็จพระเจ้ามหาทักษัตริย์ศกมไต่เมืองเวียงจันทน์
 แล้วยกเชิญพระพุทธรูปปฏิมากรพระองค์และพระบาง
 ลงมาด้วยแล้วเลิกทัพกลับลงมาพระนครธนบุรี เจ้าตาก
 สิ้นซึ่งเป็นเจ้าแผ่นดินใหญ่ในครั้งนั้นให้สร้างโรงพระ
 แก้วที่หลังพระอุโบสถวัดอรุณราชวรารามในพระราชวัง
 เสร็จแล้วก็เชิญพระพุทธรูปปฏิมากรนั้นและพระบางขึ้น
 ประดิษฐานในโรงเสร็จแล้วให้มีการสมโภชต่าง ๆ ครั้น
 ลุคักราช ๑๑๔๒ ปีชวตโทษก ฝ่ายข้างก็มีพวชประเทศ
 นนแผ่นดินเป็นจลาจล สมเด็จพระเจ้ามหาทักษัตริย์ศก
 มไต่พระเจ้าสุรสีหพิศเนวาชราชต้องยกทัพรีบออกไปถึง
 ที่มีพวชประเทศเพื่อจะปราบปรามแผ่นดินเมืองเขมรให้
 เรียบราบ ฝ่ายการแผ่นดินกรุงธนบุรีนั้นก็ผันแปรไป
 ต่าง ๆ ทำให้สมณพราหมณาจารย์และชนนางข้าราชการ
 การพระราชารายถูกรังรังไต่ความเดือดร้อนด้วยราช
 ทัณฑ์อันมีควรต่าง ๆ เป็นเหตุให้ราษฎรละทิ้งเหย้าเรือน
 แลภูมิลำเนาหนีเข้าป่าไปเป็นหลายตำบล แผ่นดิน
 กรุงธนบุรีเดือดร้อนทั่วทั้งเมือง พระเจ้าแผ่นดินเสีย

สติอารมณ์ไปในนักชะรอยจะเป็นอชตเหตุ เพราะที่มีไต่ควร
 เป็นเจ้าของผู้ไต่ครอบครองปฏิบัติบูชาพระพุทธรัตนปฏิ
 มากรพระองค์นี้ บารมีเจ้าตากสินทรงกำลังศรัทธาของพระ
 พุทธรัตนปฏิมากรมีไต่จึงบังเอิญให้คลังไต่เสียพระสติ
 สัญญาผิดวิปลาศไปดังนี้....ก็ตั้งแต่กรุงอมรัตนโกสินทร
 นมา..... มีผู้ประทุษร้ายต่อแผ่นดินครั้งใดก็มีโทษ
 สำเร็จเมื่อจับตัวไต่ทุกครั้งมีไต่ทำลุลกลามไปได้มากแต่
 ลักครงหนึ่งและมีเหตุการณ์สำคัญซึ่งจะเป็นช่องอันตราย
 แก่บ้านเมืองขึ้นอย่างไรก็เผอิญให้กลับเป็นศิโรราบเรียบร้อยไป
 ได้” ในเรื่องข่าวยากหมากแพงแล้งฝนตามคำอธิบาย
 ของนายพันโท David Price ก็มีอยู่ในเรื่องตำนานของ
 พระพุทธรัตนปฏิมากร ปรากฏความว่าในรัชสมัยพระ
 บาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฝนไม่ตกเมื่อเสด็จ
 พระแก้วมรกตออกแห่ ฝนจึงตก เรื่องโรคระบาดตาม
 ความใน “วิษณุปุราณะ” ก็มีพ้องกับเรื่องในรัชกาลพระ
 บาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยซึ่งปรากฏว่าเกิด
 อหิวาตกโรคครั้งใหญ่ต้องทำพิธีอาพาธพินาศ เมื่อเสด็จ
 พระแก้วมรกตออกมาโรคก็สงบ^{๗๐} ในเรื่องข้องกันอศคภย

ก็เช่นเดียวกันปรากฏความว่าในปี ร.ศ. ๑๒๒ ไฟไหม้พทอ
ปรากฏปราสาท แต่ด้วยขารมีของพระแก้วมรกตหาได้มี
อันตรายแม้ประการใดไม่ เรื่องอภินิหารของพระแก้ว
มรกตและอิทธิฤทธิ์ของดวงแก้ว สุยามนุตก ที่ยกมา
เปรียบเทียบกันนมลักษณะคล้ายคลึงกันอยู่มาก ฉะนั้น
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งสองน่าจะมีการเกี่ยวของกันบ้างไม่มากก็
น้อย และข้อสำคัญอันควรสังเกตก็คือ แก้วศีลาทำนอง
“สุยามนุตก” นนมอยู่ทางตะวันออก อยู่ในความคุ้ม
ครองของชนเผ่ามอญไกล และพระแก้วมรกตซึ่งมีอภินิหาร
ทำนองเดียวกันก็แก้วศีลา นนมที่นานว่ามาจากแนว
เดียวกัน ทั้งชาติที่เป็นบุตรของพระแก้วมรกตก็เป็น
เผ่ามอญไกล ชาตินั้นคือชาติไทย ด้วยเหตุนี้พระแก้วมรกต
กับ สุยามนุตก จึงน่าจะมีการเกี่ยวของกันอยู่บ้าง และ
ประเทศอันเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต หรือประเทศ
ไทยขตนั้นก็เคยมีชื่อว่าประเทศ “สยาม” อันเป็นคำที่สย
เนอมาแต่ศัพท์ “สยาม” ในภาษาสันสกฤตซึ่งผู้
เชี่ยวชาญได้ให้คำแปลว่า “เขี้ยว” ตามข้อความที่ได
กล่าวมาแล้วข้างต้น

เมื่อประมวลความเห็นตามที่ได้พิจารณาโดย
ลำดับ ความหมายของคำ “สยาม” ก็น่าจะได้นักคือ

๑. สยามอาจหมายถึงเมืองหรือประเทศของพระ
เจ้าสินโลอันเป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรืองในยุคนานเจ้า หรือ
อาจหมายถึงชื่อของพระเจ้าสินโล ที่เพี้ยนมาเป็นเสียนโล
หรือเสียมทลอ ซึ่งชนกไตเรียกไทยในยุคนั้นตามชนกไต

๒. สยามอาจหมายถึงชาว ประเทศข้าว หรือ
เมืองอันเต็มไปด้วยข้าว ดังที่เรียกกันว่าข้าวอันนี้ ซึ่ง
หมายถึงความมั่งคั่งกไต

๓. สยามอาจหมายถึงเมืองอันอุดมสมบูรณ์ด้วย
ทิวพฤษภ อุดมไปด้วยป่าไม้และพืชพันธุ์ธัญญาหาร
และเพราะความเขียวแห่งทิวพฤษภนี้เป็นเหตุให้ ไทช้อว่า
“สยาม” กไต

๔. สยามอาจหมายถึงประเทศอันเป็นที่สถิตของ
พระพุทธรูปนิมิตพระแก้วมรกต หรือจะเรียกให้สั้นว่า
“เมืองพระแก้ว” ดังที่ไทยเรียกนครหลวงของตนว่า
“กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทรายุทธยาบรมราช
ธานี” ในปัจจุบันนี้

ตามความเห็นที่ได้ประมวลมานี้ ข้อใดจะผิดข้อใด
จะถูกประการใดขึ้นอยู่กับเหตุและผล ทั้งอยู่ที่ความวินิจฉัย
ของท่านผู้ ชำนาญ และผู้สนใจในเรื่องนี้ แต่อย่างไร
ก็ตาม สยามจะหมายถึง “สินไธ” ก็คือ จะหมายถึง
“ชาว” ก็คือ จะหมายถึงเมืองอนมังกังสมบูรณกิต หรือ
จะหมายถึง “เมืองพระแก้ว” ก็คือ ความหมายเหล่านี้
ได้นำแสดงมาแล้วด้วยเหตุและผล ซึ่งล้วนแต่เป็นข้อนำ
วินิจฉัยทั้งสิ้น และก็น่าที่จะเพียงพอสำหรับจะกล่าวได้ว่า
“สยาม” หมายความว่าอะไร? ทั้งมีความสัมพันธ์
เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของประเทศไทยเพียงไร?

แต่ความหมายของคำ “สยาม” นั้น หาได้สิ้น
สุดลงแต่หลักฐานอันนำมาอธิบายเพียงเท่านั้นไม่ เพราะ
ได้กล่าวไว้ในตอนวินิจฉัยคำ “ไทย” ว่าความหมาย
ของคำตามหลักนิรุกติศาสตร์นั้น หากคำมีอายุยืนยาว
เพียงใด ความหมายของคำก็ย่อมขยายตัว ย่อมเปลี่ยนแปลง
ไป แปรไป มากจนเพียงนั้น คำ “สยาม” มีอายุยืนยง

อยู่นาน มีความเก่าแก่เท่า ๆ กับประเทศไทย ฉะนั้น
 ความหมายของคำ “สยาม” ย่อมเปลี่ยนไป แปรไป
 จากเดิมมาก มากจนเป็นที่ยากแก่การค้นคว้าหาหลัก
 ฐาน และคำเหมือนมนุษย์ ย่อมมีชีวิตจิตใจ ความหมาย
 ของคำ “สยาม” ยังจะเจริญงอกงามต่อไปอีก และ
 ความหมายอนาคตของคำ “สยาม” น่าจะเป็น “ไทย”
 เพราะ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” ฉบับ
 แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้เปลี่ยนคำ “สยาม”
 เป็นไทย “สยาม” คือ “ไทย” “ชาวสยาม” คือ
 “ชาวไทย” “ไทย” หมายถึง “อิสระ” หมายถึง
 “รุ่งเรือง” หมายถึง ความ “ยิ่งใหญ่” ประเทศ
 สยาม หรือ ประเทศไทย ก็หมายถึงประเทศที่เป็นอิสระ
 ประเทศที่รุ่งเรือง และประเทศที่เป็น “มหารัฐ”

“หากสยามยังอยู่ยง ยืนยง
 เราก็กเหมือนอยู่คง ชัพด้วย
 หากสยามพินาศลง ไทยอยู่ ได้ฤ
 เราก็กเหมือนมอดม้วย หมดสิ้นสกุลไทย”

๑. Turpin
๒. บทความพงศาวดารและเดอชัวส์ กับ คำกล่าวของ Earnest Young ในหนังสือ Peeps at many lands - Siam.
๓. นายพันเอก เจริญ (Gerini)
๔. คู่มือหนังสือเรื่อง The Tai Race ของ William Clifton Dodd
๕. ขุนเจนจันอักษร (สุดใจ) เป็นผู้แปล
๖. คู่มือพระบรมราชาธิบายในรัชกาลที่ ๔ และคำอธิบายในพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาเล่ม ๑ ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ
๗. ชาวฝรั่งเศสผู้ใช้นามปากกาว่า C.A. เขียนไว้ในเรื่อง Siam et Thailande ในหนังสือ L'illustration No 5028 ฉบับพิเศษ Le 150^e Anniversaire de la Revolution Francaise เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ กล่าวว่ การที่ไทยเปลี่ยนแปลงชื่อประเทศครั้งนี้เป็นนโยบายการเมืองระหว่างประเทศ
๘. พงศาวดารโยนก
๙. หน้า ๘๔-๘๕
๑๐. Macdonell ให้ไว้ว่า "ไท แปลว่า purify ไทยแปลว่า purified.
๑๑. ในรัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์ โปรดฯ ให้แปลเป็นภาษาไทยเรียกว่า ชินกาลมาลินี
๑๒. จากพระราชวิจารณ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบวรราชินีพนธ์
๑๓. คู่มืออธิบายพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา หน้า ๕๗

๑๔. นายพลตรี หม่อมเจ้าทองทัตมายู ทองใหญ่. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ใน “อธิบายเบ็ดเตล็ดในเรื่องพงศาวดารสยาม” เรื่อง “อธิบายเรื่องนามประเทศสยาม” ก็ทรงกล่าวว่ายามแปลว่า “กล้าน” และ “ทอง”
๑๕. “...สุวรรณภูมิ เถรเทว โสณ อุตฺตร เมวจ...” จากมหาวงษ์ ศาสตราจารย์ Rhys-Davids กล่าวว่าสุวรรณภูมิ “อยู่ตั้งแต่เขตรามัญประเทศมาจนตลอดแหลมมลายู” ใน “แหลมอินโดจีนสมัยโบราณ” ของ “เสฐียรโกเศศ” กล่าวถึงสุวรรณภูมิว่า “มีอยู่ในมหาชนกษัตริย์ สังฆพราหมณ์ชาดก และ สุตตันตชาดก” ก็ให้คำสันนิษฐานตามความเห็นนักปราชญ์อื่นๆ ว่า “อยู่ในแหลมอินโดจีน” และว่า “ศูนย์กลางของสุวรรณภูมิ อยู่ที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาหรือบริเวณนครปฐม”
๑๖. Chin lin, Chin-ch'en.
๑๗. Chryse, Chrysé
๑๘. Chryse Chersonésos, The Golden Chersonese.
๑๙. ดู “เมืองทอง” — ขุนศรีวิวัฒนอาณาจักร (ผล ศรีวิวัฒนกุล) หน้า ๒๓ - ๒๔
๒๐. จากหนังสือ “ความสมบูรณ์ทางแร่ของประเทศไทย” — กรมที่ดินและโลหกิจ ๒๔๘๒
๒๑. The Kingdom of the Yellow Robes.
๒๒. จากเมืองทอง หน้า ๑๓ - ๑๔
๒๓. จากสำเนาจดหมายเหตุเรื่องส่งทูตไทยไปกรุงโรม ครั้งที่ ๒ ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งแปลจากภาษาละตินและอิตาลีของราชบัณฑิตยสภา

๒๔. ดูพระราชนิพนธ์พระราชพงศาวดารสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์
๒๕. “โบราณจารย์ท่าน.....เรียกว่าประจันตคามเป็นภาษาสยาม
ทั้งสิน.....”
๒๖. สมเด็จพระร่วงเจ้า.....เป็นบิดาพระราชาราชกุมารชาวชนบทนิคม
คามสยามประเทศทงมวต.....”
๒๗. ตามคำอธิบายของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระสมมตอมรพันธุ์
๒๘. รัตนพิมพวงศ์
๒๙. พระยาปริยัตถธรรมราชา (แพ) เปรียญ เป็นผู้แปล
๓๐. ความว่า “สมเด็จพระบรมศาสดาพระพุทธองค์เจ้า เสด็จเข้าสู่
ปริมณฑลวงไปได้ ๑๘๖๐ พระวรรษา ยังมีพญาองค์หนึ่งทรง
พระนามว่า พญาโรจราช ได้เสวยสิริสมบัติในเมืองสุโขทัย
ในสยามประเทศในชมพูทวีปนี้”
๓๑. โคลงในลิลิตตะเลงพ่าย
บทหนึ่งมีว่า “บรรจงเสวตขลุ่ยแล้ว หลายคองขบตุ
ปองบินธเรศอรุณ โลกเลียง
ทำนุกเขตพนผดง เสดอนตัก เต็มเอิบ
อวาศอสนโพ่งเพ็ชง แผ่นฟ้ามาเสมอ”
๓๒. ฉบับโรงพิมพ์ไท พ.ศ. ๒๔๕๘
๓๓. “กวีฤาแล้งแหล่งสยาม” นกนี้อยู่ในท้ายพระนลคำฉันท์ของ
พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์
๓๔. Sir Monier Williams
๓๕. พจนานุกรมสันสกฤต - อังกฤษ
๓๖. “ a cloud ”

๓๗. รตนพิมพ์วิสาปกรณวจนนาคถา

๓๘. ชินกาลมาลีปกรณ์

๓๙. Sanskrit-English Dictionary: Arthur A. Macdonell M.A, Ph. D. corpus Christi College (Deputy) Professor of Sanskrit in the University of Oxford —Longman Green.

๔๐. ท่านองคัมภ์ Rhys-Davids ให้ไว้ตั้งกล่าวแล้วข้างต้นว่า “yellow of a golden colour beautiful” และตรงกับ “สีวสีทองคำ”

๔๑. ความสมบูรณ์ในเรื่องแผ่นดินนับเป็นเรื่องสำคัญ ในการรับทูตหรือผู้แทนต่างประเทศ ไทยมักทักถามด้วยเรื่องฝนเสมอ ในทะเลงพายก็ว่ามี

“หนึ่งไร่พรุณรวงฟ้า	ฟูไพลศรพณ์นอ
โดยอุตุดาลไซ	น้ำนน้ำ
พุนพิชโภชนาไม	นครเขตต์ เบื่อฤ
อกราษฎร์ขาดเทวษชา	ชุ่มฟ้าจำฝน”

๔๒. ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๗

๔๓. ฉบับเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๗๓

๔๔. “It is plentiful of rice” นอกจากนข้อความในจดหมายเหตุยังสนับสนุนความหมายที่ Rhys-Davids ให้ไว้ว่า “ทองคำ” อีกด้วย ข้อสนับสนุนนั้นเมื่อขุดต่อไปนี้ “The capital bears the name of the kingdom and has a circuit of about ten miles; and it is surrounded both by walls and by the river. Its king is one of the richest monarchs of the east. He seldom allows his subjects to see him, and when he goes out, he marches with all his court and displays his greatness by taking with him sometimes 200 out of the 1,200 tame elephants he possesses. Amongst them there is one of a white colour thought much

of by him; he glories in calling himself the King of the White Elephant. When going out into the city to visit a temple of an idol, he travels by river, making a display of 200 galleys, all gilded, into which his court is distributed. This court reaches the number of 12,000 people.

The chief temple, which is standing in the city, contains 400 idols all gilded. It has ornaments of great value, and in it, as in all other temples, there are lamps continually burning. In that kingdom they reckon there are more than 60,000 priests, who are called Talapoin and are much venerated by the people. They wear yellow garments, four hours after midnight they get up to pray, and they adore a fantastic god called Sommono Kodom."

๔๕. "The Land of Emerald Buddha"

๔๖. จากตำนานพระแก้วมรกตพระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๔๗. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงมีพระราชวินิจฉัยไว้ว่า "เมื่อแก้วสีลาซึ่งเป็นพระพุทธรูปปฏิมากรพระองค์นี้ อย่างนี้ เห็นจะมีข้อเกิดมาจากเมืองฝ่ายเหนือที่ติดต่อกับแดนจีน เพราะตัวอย่างเคยเห็นมาแต่เมืองจีนบ้าง ดูคล้ายแก้วอย่างนี้ แต่ที่จะดีใหญ่เท่าแก้วที่เขื่อนองค์พระนรก ไม่เคยได้เห็นแล ได้ยินเป็นแน่ว่ามีที่ใดอีกเลย"

๔๘. Sien-lo

๔๙. หน้า ๘๕๔ เรื่อง "SIAM" ตอนประวัติศาสตร์ นี้ข้อความอยู่ข้างคือ "ไปนี้ "The obsolete Siamese word is Siem and the Chinese Sien-lo"

๕๐. พหุศัพท์ให้ไว้มี ๔ ประการ คือ

๑. คำ ๆ เดียวกันย่อมาแปรรูปต่าง ๆ ในภาษาต่าง ๆ
๒. คำ ๆ เดียวกันย่อมาแปรรูปต่าง ๆ กันในภาษาเดียวกัน
๓. คำต่างกันย่อมาเป็นรูปเดียวกันในภาษาต่างกัน
๔. คำต่างกันอาจเอารูปเดียวกันในภาษาเดียวกัน

๕๑. พระเจ้าสายน้ำผึ้งเป็นกษัตริย์ ในนิยายโบราณของไทยมีเรื่องราวพิสดารอยู่ในหนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ ๑ ว่ามีบุญญาภิหารมากเป็นที่เกรงขามของจีน พระเจ้ากรุงจีนถึงกับถวายพระธิดาอันทรงพระนาม นางสร้อยดอกหมากให้เป็นชายา เรื่องพระเจ้าสายน้ำผึ้งนี้ต่อมามีความเกี่ยวข้องกับตำนานวัดพนัญเชิง กรุงเก่า ทางนิยาย

๕๒. ในพจนานุกรมเล่มเดียวกันนี้ อธิบาย คำ “สยามกล” ไว้ว่า “The plural name of a people” ความหมายนี้ยังไม่มีโอกาสจะกันกว่า แต่เป็นที่น่าสังเกตคือว่า ปรากฏตามหนังสือไทยโบราณเป็นส่วนมากเมื่อกล่าวถึงคำว่า “สยามประเทศ” แล้ว มักปรากฏว่าใช้เป็นพหูพจน์บ่อย ๆ เป็นต้นว่า “สยามประเทศทั้งหลาย” “สยามประเทศทั้งปวง” และ “สยามประเทศทั้งมวล” คำว่า “ทั้งหลาย” ก็คือ “ทั้งปวง” ก็คือ หรือ “ทั้งหมด” ก็คือ ล้วนแต่เข้าได้กับ “The plural name of a people” ทั้งสิ้น

๕๓. ศัพท์ “สยาม” ออกจาก “สยาม” ภาษาสันสกฤต ภาษาของชาวอินเดีย “ข้าว” (Rice) ใน Oxford Dictionary ก็ให้ไว้ว่า “undoubted native of India” ข้อที่น่าสังเกตก็คือศัพท์ทั้งสองซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับประเทศไทยนั้น ล้วนแต่มีกำเนิดอยู่ในประเทศอินเดีย บ่อเกิดแห่ง “ไทยอารยธรรม” ด้วยกันทั้งสองศัพท์

๕๔. ชื่อประเทศทางภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีนครหลวงอยู่ที่ “เชียงใหม่” บัดนี้

๕๕. คู่มือหนังสือเรื่อง “Siam Rural Economical Survey” 1930-31 Carle C. Zimmerman Ph. D.

๕๖. เมืองข้าวน่าจะคู่กับเมืองปลา “มึนบุรี”? — มีข้าวในนามี่ ปลา
ในน้ำ” — จารึกพ่อขุนรามคำแหง

๕๗. พุทธประวัติ พระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา
วชิรญาณวโรรส

๕๘, ๕๙ จากหนังสือ “The Vishnu Purana, a system of
Hindu Mythology and tradition, translated from the
original Sanskrit.” เล่ม ๔ หน้าที่ ๑๓ หน้า ๗๕-๗๖ edited by
Fitzedward Hall.

๖๐. หนังสือ Habibus Syryar นั้ H.H. Wilson ว่าแต่งใน
ศตวรรษที่ ๑๖ แห่งกฤตศกาศ.

๖๑. “.....the mysterious names of God, inscribing
it on stone.....”

๖๒. Harivamsa

๖๓. เรื่อง “สุยามนุตล” น้นอกจากในวิษณุปุราณะแล้วยังมีกล่าว
ในหนังสืออื่นอีกเป็นต้นว่า Bhagavata, Vayu, Matsya, Brahma,
Harivamsa และในปุราณะอื่น ๆ ส่วนเรื่องละเอียดของแก้วศิลาสุยามนุตล
นั้นมื่ออยู่ในวิษณุปุราณะ

๖๔. บรรดาแก้ววิเศษต่าง ๆ ที่มีในอินเดียเห็นใน Encyclopaedia
Britannica เล่ม ๘ หน้า ๑๗๐ มีว่าบรรดาแก้วศิลาอันมีค่าทั้งหลายนั้นใน
สมัยโบราณย่อมถือกันว่ามรกตเป็นแก้วศิลาที่มีค่าที่สุด ทั้งยังมีอีก
หลายประการเช่น ทำให้ดวงตาสว่างสดใส ทำให้น้ำกลายเป็นสุขาช่วย
สตรีมีครรภ์ให้คลอดบุตรง่าย และปลดเปลื้องอวมงคลนานาประการ การ
เชื่อถือในแก้วศิลาวิเศษนี้ยังคงมีอยู่ในตะวันออกกระทั่งทุกวันนี้

คำอธิบายของ M. Langlois เป็นภาษาฝรั่งเศสมีอยู่ดังนี้
“Qu'etait - ce que cette pierre poetique du Syamantaca ?
On pourrait, d'après ce récit, supposer que c'etait quelque

mine de diamants; qui avait répandu la richesse et l'abondance dans les états du prince qui la possédait. On pourrait croire aussi que le Syamantaca était la même chose que cette pierre merveilleuse appelée par les Indiens souryacanta, et que nous prenons quelquefois pour le cristal; ou bien un ornement royal, marque distinctive de l'autorité, que tous ces princes se disputaient."

๖๕. H.G. Wells. ในหนังสือหลักไทยก็มีข้อความยืนยันไว้ว่า
“ไทยเป็นมองโกลสาขาหนึ่ง”

๖๖. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราจรรยาภาพ

๖๗. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๖๘. ทรวิวงศ์

๖๙. จากตำนานพระแก้วมรกตพระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๗๐. อภินิหารของพระแก้วมรกตนี้ สมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระนิพนธ์ไว้ในลัญจิสั่งเวียงตั้งข้อความต่อไปนี้

“.....พระคุณคุ้มเกล้าสามัญ นครเขตขัณฑ์
เกษมสำราญบ้านเมือง

นิราพาธปราศข้องเบญเฑาะง จำรูญรุ่งเรือง
ทั้งแผ่นดินไทยบุลย์

พระมาตถกตก่อเกื้อกุล ทอนทุกขาคูร
กำเดาบันเทาเบ้า

แล้วทรงบริรักษ์รักษา สมเด็จพระกษัตริ
ธิราชทุกบั้นปดพิ.....”

จากวารสารแห่งสมาคมคณวิชา

ประเทศไทย พฤษภาคม ๒๔๘๕

บุคคลสำคัญใน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕
ที่ชาติไทยพึงระลึกถึง

หม่อมราชวงศ์ สุนนชาติ สวัสดิ์กุล

นอกจากคณะราษฎรผู้ก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ แล้ว ยังมีบุคคลสำคัญยิ่งอีกผู้หนึ่งที่ชาติไทยพึงระลึกถึงในฐานะที่ได้คิดการส่งเสริมให้ชาติไทยได้มีรัฐธรรมนูญโดยปราศจากอุปสรรคใด ๆ จนได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่ทำการเปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตยประเทศเดียวในโลกที่ไม่มีการนองเลือดเยี่ยงประเทศทั้งหลาย บุคคลที่สำคัญยิ่งผู้นั้นคือพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมนามาภิไธยนี้ควรคู่อยู่กับประวัติรัฐธรรมนูญของประเทศไปตราบนานกาลไปาวสาน

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่สุดของไทย
สำเร็จเรียบร้อยแล้ว นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
นายกรัฐมนตรี ได้ทูลขอพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้อย่างสูงในท่ามกลางมวลสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรซึ่งมาประชุมกัน ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม
ในวันนั้น พระยามานวราชเสวี ประธานสภาผู้แทนราษฎร
ในนามของสภาก็ได้สรรเสริญวราษกรณียกิจอันยิ่งใหญ่
ของสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้าองค์นี้ไว้เป็นพิเศษ
อย่างมิได้เคยมีมาแต่กาลก่อน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์องค์สุดท้ายของประเทศไทย
พระราชอำนาจอันเด็ดขาดของพระองค์ ได้สิ้นสุดลงเมื่อ
เช้าตรู่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ และในวันเดียวกันนั้น
พระองค์ทรงยอมลดพระราชอำนาจที่ทรงมีอยู่อย่าง
สมบูรณ์ ลงมาอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมาย
สูงสุดของประเทศไทย นับเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรก
ในการปกครองระบอบใหม่ประเทศไทยใหม่ชน เป็นธรรมดา

อย่างยิ่งของทุกประเทศที่มีการปกครองแบบใหม่ สภา
ใหม่ รัฐบาลใหม่ ย่อมกระตือรือร้นที่จะทูลเกล้าฯ ถวาย
ผู้เคยทรงพระราชอำนาจสิทธิ์ขาดอยู่ในอดีต ฐานะ
ในสมัยแรก ๆ สภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาลกับพระ
มหากษัตริย์จึงกระตือรือร้นกันอยู่เสมอ ๆ รายงานการ
ประชุมสภาผู้แทนราษฎรในครั้งกระโน้นย่อมยืนยัน
ข้อความที่กล่าวแล้วนี้ได้อย่างชัดเจน ประกอบด้วยความ
ความเห็นพระมหากษัตริย์และชาติสยามซึ่งเป็นสิ่งที่ทรง
สงวน พระองค์จึงจำกัดองค์สละราชบัลลังก์ การสละราช
สมบัติของพระองค์ในครั้งนั้นเป็นการสละเพื่อประชาธิปไตย
โดยสิ้นแท้จริง ไม่ใช่เพื่อระบอบเผด็จการหรือระบอบใด ๆ
ทั้งสิ้น นับเป็นการเสียสละอย่างใหญ่หลวงยากที่จะหาผู้
อื่นเสียสละได้เหมือน

พระองค์ทรงไตร่ตรองการศึกษาอย่างดีจากประเทศ
อังกฤษมาแต่ยังทรงพระเยาว์ในวิทยาลัยอื่นเป็นวิทยา
ลัยที่โลกยกย่องว่าฝึกนิสัยอันดีเยี่ยมให้แก่กษัตริย์โดย
ทั่วไป และสำหรับคนไทยด้วยแล้วนับว่ามีความไม่ถนัด
นักที่ไตร่ตรองผลที่ควรมาจากวิทยาลัยอื่นเลื่องชื่อน การ

รับการอบรมในวิทยาลัยนี้เป็นเหตุให้พระองค์ทรงรู้จัก
“ประชาธิปไตย” แบบอังกฤษอย่างทันท่วงที
อันมาเทียบเคียงได้

ในรัชกาลสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าน้อง
ยามเธอได้ทรงปฏิบัติพระองค์ตามเยี่ยงนักประชาธิปไตยทั้ง
หลาย มิได้ทรงถือพระองค์ว่าทรงดำรงพระอิสริยยศ
เป็นเจ้าฟ้าแม่พระกาโรโตประการหนึ่งเลย ผู้คนเคยต่อ
พระราชอัธยาศัยย่อมมีความชอบเป็นอย่างดียิ่ง

ด้วยเหตุที่พระองค์ทรงเป็นพระราชโอรสพระองค์
น้อยของสมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า และเป็นองค์สืบทอด
ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ มีสมเด็จพระ
เชษฐาธิราชอยู่หลายพระองค์ จึงมิได้เคยมีผู้คำนึง
ว่าพระองค์จะต้องเป็นรัชทายาทบรมราชสันตติ
วงศ์เป็นพระมหากษัตริย์แห่งจักรวรรดิสยามวงศ์น พระ
องค์เองก็มีได้ทรงคิดคำนึงถึง ฉะนั้นการเป็นนักประ
ชาธิปไตยในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จึงมีอยู่ใน

พระองค์อย่างเต็มเปี่ยม ไท้เสด็จประพาศไปทั่วทั้งทวีป
ยุโรปและอเมริกาอย่างสามัญชนเพื่อศึกษาถึงความเป็น
อยู่ของมนุษยชาติ มีไท้เตรียมพร้อมที่จะเป็นพระราชาใน
ระบอบการปกครองอันสมบูรณ์พูนสุขโพ้นเลย

เมื่อสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชสวรรคต และโดย
เหตุที่สมเด็จพระเชษฐาธิราชหลายพระองค์ก็ทิวงคต
ตาม ๆ กันไปก่อนสิ้น ราชอาณาจักรอันหนักที่จะหลกเลี้ยง
มีพันธจำตอองตกอยู่กับพระองค์ทงทม ไท้ทรงมีเวลาเตรียม
การมาก่อนเลย

ถึงกล่าวแล้วว่า พระองค์ทรงได้รับการอบรมใน
ทางลัทธิประชาธิปไตยแบบอังกฤษมาตั้งแต่ยังทรงพระ-
เยาว์ ด้วยเหตุฉะนั้นราชอาณาจักรที่ ไท้ทรงปฏิบัติ ในชั้นต้น
เมื่อทรงรับราชสมบัติจึงเป็นไปในทำนองประชาธิปไตย
อย่างเด่นชัด หากแต่ยังมีทรงสามารถจะกระทำให้เป็น
ประชาธิปไตยโดยรูปไต้เท่านั้น เพราะระบอบเต็มเป็น
ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งถวายพระราชอำนาจไว้
อย่างเต็มเปี่ยม พระองค์หาไต้ทรงใช้พระราชอำนาจที่
ทรงได้รับมอบไว้เต็มที่ เฉกสมเด็จพระมหากษัตริราช

ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ทั้งหลายไม่ กลับทรง
มอบพระราชอำนาจแบ่งสิ้นขั้นส่วนไปให้อภิรัฐมนตรีสภา
และองคมนตรีสภา เพื่อฟังความคิดเห็นของคนหมู่
เป็นการลศพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ส่งลงมาสู่ระบอบประชาธิปไตย
ด้วยพระองค์เอง ราชกรณียกิจชิ้นแรกในรัชสมัยของ
พระองค์น้อยมชชชที่ว่าพระองค์มีพระราชประสงค์ที่จะส่ง
เสริมวิธีการปกครองระบอบใหม่อยู่แล้วพระองค์ทรงพร้อม
อยู่เสมอที่จะมอบพระราชอำนาจพระราชทานแก่บุคคล
ชนชั้นสามัญของประเทศให้ดำเนินการปกครองตามระบอบ
ใหม่ที่ทรงเห็นดีเห็นชอบด้วย หากแต่ประสพอุปสรรค
บางประการจึงยังมีสามารรถจะดำเนินงานที่เป็นทำนอง
ผลึกหนามือเป็นหล่งมือได้ โดยฉับพลันทันทเท่านั้น ทั้งนี้
เพราะพระองค์ทรงเห็นการไกลอยู่ เกรงจะเป็นผลร้ายเกิด
ขึ้นแก่ประเทศที่จะต้องทรงรับผิดชอบอยู่อย่างเต็มเปี่ยม
แต่พระองค์เดียว ทรงเห็นความล่าช้าในงานบ้านการ
ศึกษาทรงพยายามที่จะให้การศึกษาแก่ราษฎรอย่างเต็มที่
ได้เปลี่ยนวิธีการศึกษาตามแบบที่ปรับปรุงให้เหมาะสมกับ

ระดับของคนไทยในครั้งนั้น แก่ไขการศึกษาระดับประถม
มัธยม และอุดมศึกษาใหม่ สำหรับชั้นประถมนั้นให้ความรู้
ให้เหมาะแก่วัยของเด็ก ชั้นมัธยมให้เหมาะแก่
การที่จะไปปฏิบัติงานและเข้ามหาวิทยาลัยทั้งในและนอก
ประเทศได้ โดยมีต้องเสียเวลา และชั้นอุดมก็ได้ขยายกิจ
การให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่ออบรมให้เกิด “มันสมอง”
ของประเทศขึ้นเอง ทรงเห็นความสำคัญในทางการศึกษา
เพราะการปกครองระบอบใหม่จะดำรงคงทน มีความ
วัฒนาถาวรอยู่ได้ก็ด้วยการศึกษาของราษฎร หาก
ราษฎรไร้การศึกษาแล้วก็อาจพาลชาติบ้านเมืองไปสู่หายนะ
ได้ ทรงเกรงลทธิเผด็จการจะเข้าแทรกแซง โดยเฉพาะ
ในบ้านการศึกษานี้ ได้ทรงช่วยชาติด้วยการสละพระราช
ทรัพย์ส่วนพระองค์สั่งเสริมให้เจริญรุ่งเรืองด้วยอนุ
ประการ อาทิเช่นสร้างสถานศึกษาในศิริราชพยาบาลซึ่งใน
เวลานั้นเป็นส่วนหนึ่งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรง
ช่วยออกเงินเพิ่มเติมให้ศาสตราจารย์บางตำแหน่งในมหา
วิทยาลัยนั้น ทรงสร้างตึกเรียนที่โตชื่อว่าตึกวชิรมงกุฏ
ในโรงเรียนวชิราวุธทรงออกเงินทุนเล่าเรียนให้รัฐบาลได้

ส่งนักเรียนไปศึกษาวิชาต่างประเทศเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่ง
เป็นต้น ทั้งทรงพระราชปรารภอยู่เนืองนิตย์ถึงเรื่องงบประมาณการศึกษาของรัฐบาลไม่พอเพียง หากเวลานั้น
เป็นเวลาอัคคัตทั่วโลก ทรงรออยู่ว่าเมื่อใดบ้านเมือง
สมบูรณ์จะต้องเพิ่มงบประมาณรายนอกมาก ๆ นอกจาก
ในด้านการศึกษาแล้ว ในด้านการปกครองโดยราษฎรเพื่อ
ราษฎรก็ได้ทรงทดลองดูโดยจัดตั้งสภาข้าราชการทั้งหัว
เมืองชายทะเลเช่นที่ตำบลหัวหิน ให้ราษฎรในที่ซึ่งที่คัดปก
ครองกันเองเป็นการฝึกซ้อมประชาธิปไตยไปในตัว เป็น
การเริ่มจากส่วนน้อยไปหาส่วนใหญ่ เป็นการสร้างตึกคอน
กรีตบนรากฐานอันมั่นคงแข็งแรง การวางรากคองงาน
ทดลองเป็นงานที่ช้า แต่ช้าเพื่อความมั่นคงและรุ่งเรืองใน
อนาคต

ความมุ่งหมายที่จะนำประเทศไทยเป็นประเทศประ
ชาธิปไตยนั้นทรงระลึกลงอยู่เสมอ การเสด็จพระราช
ดำเนินประพาสทวีปอเมริกาอันเปลี่ยนแปลงการปกครอง
แผ่นดิน และการพระราชทานสัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์
อเมริกันในครั้งนั้นย่อมแสดงถึงความมก๊กก้องกาหลมแก่นัก

หนังสือพิมพ์ในอเมริกาเป็นอย่างยิ่ง เพราะพระมหา
กษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีพระราชดำริ
ยกย่องสรรเสริญการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ เป็น
การแสดงทัศนให้เห็นชัดเจนว่า ทรงนิยมในระบอบประชา
ธิปไตยและพร้อมแล้วที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่
ปวงชน ความชอบนายปรีดี พนมยงค์ วัชรบูล และ
นายกรฐมนตรีกล่าวก้าวเป็นหลักฐานยืนยันอยู่ต่อสภาผู้
แทนราษฎร แต่ความคิดในเรื่องการที่จะให้ประเทศไทย
ได้มีการปกครองตามระบอบใหม่ยังเอื้อมมาพ้องกันกับ
ความคิดของบุคคลอีกคนหนึ่ง ซึ่งเรียกตนเองว่า “คณะ
ราษฎร” เขา และด้วยความฉับไวของ “คณะราษฎร”
ประเทศไทยจึงได้มีรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินตาม
วิถีที่เขามาแล้ว ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
อยู่หัวจะพระราชทานให้แก่ราษฎรด้วยพระองค์เอง

อย่างไรก็ตามเมื่อการกระทำของคณะราษฎรในวันที่
๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นการตรงกับพระราชดำริ แม้
จะเป็นการกระทำที่ออกห่างไกลกับต้องออกพระราชบัญญัติ
นิรโทษกรรมก็ตาม แต่ก็ได้ทรงยอมรับนับถือการกระทำ

นั้น การที่ทรงต้อนรับ น.อ. หลวงศุภชลาศัยผู้แทนของ
คณะราษฎร ณ พระราชวังไกลกังวลและลาหยพระราชม
หัตถ์ถึง “ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร” ลงวันที่ ๒๕
มิถุนายน ๒๔๗๕ ย่อมเป็นพยานยืนยันให้เห็นพระราช
หฤทัยอันแท้จริงของพระองค์ และประเทศไทยก็ไต่มี
รัฐอธิปไตยการปกครองแผ่นดินโดยมีใ้มีกการนองเลือด
เช่นในนานาประเทศ ทั้งนี้ นอกจากเพราะความรอบคอบ
ของคณะราษฎรแล้ว ก็เช่นเพราะพระบารมีปกเกล้าฯ อยู่
อีกประการหนึ่ง

จากรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ จาก
แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิ
ปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวสละราชสมบัติก็ได้ และจาก
รัฐอธิปไตยฉบับใหม่ที่กำลังใช้อยู่ในขณะนั้นก็ ย่อมช
ให้เห็นชัดเจนว่า พระองค์ทรงมีพระวิจาร์ณญาณอันสุขุม
ทรงเล็งเห็นการณ์ไกลกว่าคณะรัฐบาลในครั้งนั้นจึงเป็น
เหตุให้เกิดการกระทบกระทั่งกันจนถึงกับทรงมีพระราช
โทรเลขมาถึงคณะรัฐบาลในครั้งนั้นว่า “ข้าพเจ้ามีความ

เสียใจที่ข้าพเจ้าและรัฐบาลไม่สามารถจะตกลงกันได้
และในพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ เวลา
๑๓.๔๕ นาฬิกาว่า “ข้าพเจ้ามีความเสียใจอย่างยิ่งที่
ไม่สามารถจะยังประโยชน์ให้แก่ประชาชนและประเทศ
ชาติของข้าพเจ้าต่อไปได้ ตามตั้งใจและความหวังซึ่งรับต่อ
กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ยิ่งได้แต่ตั้งสัตยาธิษฐานขอให้
ประเทศสยามจงได้ประสบความเจริญและประชาชนชาว
สยามจงได้มีความสุขสบาย” พระราชโอรสและ
พระราชหัตถเลขานี้ย่อมแสดงให้เห็นชัดว่าทรงมีพระราช
ประสงค์อันดีต่อประเทศและประชาชนชาวไทยเพียงไร

บัดนี้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น ได้สวรรคตแล้วใน
ประเทศอังกฤษ และความที่ทรงมีในประชาธิปกไทย มี
พระราชดำรัสสั่งให้จัดการพระบรมศพให้เป็นไปอย่าง
ธรรมดา มิให้รับเกียรติยศอันใดที่รัฐบาลอังกฤษจะพึง
ถวายในฐานะเคยทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทย การจัก

พระบรมศพจึงเป็นไปอย่างธรรมดา คือทรงพระบัญชาแกง
เยี่ยงเจ้านายไทย แทนที่จะทรงเครื่องเช่นพระมหากษัตริย์
บรรทมในโลงแบบฝรั่งแทนพระโกศทองคำอันวิจิตรตาม
โบราณราชประเพณี งานพระบรมศพก็จัดกันอย่าง
ธรรมดาที่สุดตามกระแสพระราชดำรัส พระองค์เสด็จ
สวรรคาลัยแล้วและหากจะยังทรงมีทิพยญาณอันใดที่จะ
สอดส่องเห็นเมืองไทยอยู่ในฐานะอันสมบูรณ์ด้วยเอกราช
คงที่เป็น ฅ ขัน ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญอันเป็นไป
ในแนวทางที่ทรงมีพระราชประสงค์อยู่หลายอย่างหลาย
ประการก็คงจะทรงชื่นชมโลมแน่

การที่รัฐบุรุษอาวุโส หัวหน้าคณะรัฐบาลและประ
ธานสภาผู้แทนราษฎรได้กล่าวสดุดีเทอดพระเกียรติของ
พระองค์ไว้ ในท่ามกลางที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรใน
โอกาสที่ไทยได้รัฐธรรมนูญใหม่นั้น เป็นการกระทำที่
ที่ชอบอย่างยิ่ง เพราะราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญไว้นั้น
เป็นราชกรณียกิจอันยิ่งใหญ่ยากที่จะหาผู้ปฏิบัติได้เสมอ

เหมือน การสลักในขณะนั้นเป็นการกระทำกันทางวาจา
ยังหาได้ปฏิบัติให้สมกับที่ได้เทอดพระเกียรติไว้ไม่ แต่
ก็เท่ากับเป็นการรับรองไว้ว่า ในไม่ช้าชาติไทยคงจะได้
สนองพระคุณพระองค์ด้วยพระเกียรติที่สมควรจะทรงได้รับ
คืออัญเชิญพระบรมศพ หรือพระบรมอัฐิมายังประเทศไทย
ประกอบพิธีตามโบราณขัตติยราชประเพณี สร้างพระ
เมรุมาศกลางพระนครถวายพระเพลิงพระบรมศพเยี่ยง
สมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้าพระองค์อื่น เชิญพระ
บรมอัฐิของพระองค์ลงไว้ในพระโกศทองคำ ประดิษฐาน
ไว้ในพระราชฐาน ทั้งนี้จะเป็นการเทอดพระเกียรติ
พระองค์อย่างสมบูรณ์สมกับที่ได้เตรียมหล่อพระบรมรูป
ประดิษฐานไว้ในปราสาทพระเทพบิดรแล้วนั้น

จึงอยู่งานพระบรมศพอาจเป็นการหมดเปลือง แต่
ขออ้างคำของ ดร. มาลินอฟสกี ที่พระวรวงศ์เธอ พระ
องค์เจ้าธานีนิวัต ทรงคัดไว้ในหนังสือเรื่อง “บรมราชา
ภิเษก” ที่ว่า

“สังคมนั้นถือธรรมเนียมของตนอันสืบต่อ
มาแต่หลัง ย่อมทำให้ฐานะของสังคมนั้นแข็งแรง
และแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การยึดมั่นและปฏิบัติประการ
ใด ๆ ก็ดี หากเป็นไปในทางที่จะยกย่องธรรมเนียม
แห่งสังคมของตนแล้ว ย่อมเป็นกำลังสำคัญที่จะยืด
อายุให้แก่อารยธรรมแห่งสังคมนั้น.....ธรรมเนียมตั้ง
ว่าท่านผู้ใหญ่ท่านลงทุนไว้เป็นนักหนาที่จะสร้างขน
ไว้ ฉะนั้นหากการดำรงธรรมเนียมเหล่านั้นจะเป็นเหตุ
ให้หมดเปลืองไปสักเพียงไร ก็ต้องยอมสละให้จง
ได้”

คัดจากหนังสือ “วงวรรณคดี” มิถุนายน ๒๔๘๕

โนพระโกศ

กรุงเทพฯ

วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕

เพื่อนรักของฉัน

ฉัน ได้รับจดหมายของเพื่อนเล่าถึงความรู้สึกของ
คนไทยในอเมริกาที่มีต่อการสวรรคตของล้นเกล้าล้นกระ
หม่อมในพระโกศแล้ว เพื่อนและเพื่อนไทยในประเทศนั้น
แม้จะอยู่ห่างไกล ไม่มีโอกาสได้พบเห็นพระราชอิสริยาภรณ์
อันละมุนละม่อมของล้นเกล้าล้นกระหม่อมยังมีความเศร้า
สลดใจถึงเพียงนั้น เพื่อนลองคิดดูหรือว่าเราในเมืองไทย
ในกรุงเทพฯ ผู้ที่เคยพบเห็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมอยู่
เสมอแล้วจะมีความโศกสลดสักเพียงไร เพื่อนลองเอาใจ
เพื่อนมาใส่ใจเราดูบ้างเถิดแล้วเพื่อนจะรู้สึกว่าดวงใจของ
พวกเรานั้นเหมือนกันจะแยกออกเป็นเสี่ยงๆ พระเมตตา
คุณหรือ พระกรุณาคุณหรือ เข้มมลินเทยวเพื่อนเอ๋ย
สักเช่นนั้น น่ารักกเช่นนั้น ใครเห็นใครหลง ใครคบ
ใครรัก ฉันรู้จักคนมากมาก ไม่เคยเห็นใครเป็นเช่น

ฉันเกิดมาสิ้นกระหม่อมพระองค์น่ะเลย นี่แหละเป็นเหตุให้
นำตามองกรุง นองกรุงจริง ๆ เชี่ยวเพื่อนเฮีย ใครเลย
จะคิดว่าจะมาถ้วนสวรรคตไปเช่นนั้น

วันนั้น วันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕ วันอันชาว
ไทยทั้งชาติจะลืมเสียมิได้ เพราะเราต้องสูญเสียสมเด็จพระ
พระมหากษัตริราชที่เคารพรักของเราไป ฉันกำลังยุ่ง
อยู่ด้วยเรื่องพ่อฉันเจ็บหนัก ฉันนึกพิง ๆ นอง ๆ มาพบปะ
หาบอกนถงเรื่องพ่อเจ็บ แต่เพื่อนเฮีย พอเขามาบอก
ว่า “ในหลวงสวรรคต” เรางงเง้งกันหมด เหมือนฟ้าฟาด
ลงกลางกระหม่อม ฉันเกือบสิ้นสติ ไม่รู้ว่าลงจากเรือน
ชั้นบนลงมาสู่พื้นดินที่ตัวผู้ส่งข่าวได้อย่างไร เขาว่าประ
ชวรพระนางก็ไม่ปรกติ ฉันคิดอยู่สักครู่ แล้วก็คิดว่าจริง
แต่ก็เชื่อกว่าไม่เชื่อกว่า ที่เชื่อกเพราะได้ข่าวประชวรมา
ก่อนวันเสด็จประพาสลำปางแล้ว และเมื่อเย็นวันที่ ๕
ไม่ได้เสด็จพระราชดำเนินในงานพระราชทานเพลิงศพ
พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา โดย
โปรดเกล้า ๆ ให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันเสด็จ
แทนพระองค์ ที่ไม่เชื่อนั้นเพราะคิดเห็นว่าไม่น่าจะรวบเร็ว

โตเช่นนั้น โตช้าว่าไม่ทรงสยายเพียงเล็กน้อย ฉันตัด
สิ้นใจออกจากบ้าน โดยมี โต นั่งถั่งเรื่องพ่อเจ็บและนอนรอ
คอยการรักษาพยาบาลอยู่เลย มุ่งตรงไปหาผู้ที่เชื่อถือโต
ว่าจะไ้รับข่าวที่แน่นอน และเมื่อโตความจริงซัด และว่า
มีไข้เพราะประชวร ฉันก็พักไม่ออก ปล่อยอารมณ์ไป
ตามเรื่อง และลมเรื่องพ่อเจ็บเสียสนิท

เย็นวันหนึ่ง ที่ท้องสนามหลวงดูราวกะมังาน ผู้คน
แน่นไปหมด ตรงหน้าประตูวิเศษไชยศรี คนกลุ่มใหญ่
ยืนอยู่ด้วยอาการคุษณภาพ ตามองเหม่อลอคประตู
พิมานไชยศรีสู่กลางที่แถวทหารกองเกียรติยศหน้าพระ
ที่นั่งจักรมหาราสาท มีแต่เสียงซบซิบกัน นาน ๆ มีรถ
วงเขาวงออกทกมของคกนจนเหลยวหลัง มีคนเดินออกมา
คนหนึ่ง แม่จะไม่รุ้ชกกรกนเขาถามว่าเกิดอะไรขึ้นหรือ
แล้วก็โตความรู้เท่าเดิมหรือเพิ่มชนออกเล็กน้อย เจ้านาย
ในราชวงศ์เสด็จมาแล้ววกเสด็จกลับ ไม่เห็นใครให้ข่าว
ว่าอะไร ยิ่งเย็นลงกลุ่มคนก็ยงโตขึ้น เสียงซบซิบก็ดัง
ขึ้นจนเป็นเสียงพมพมแล้ววกงยบ เงยบชย่นานเหมื่อน
กะว่าไม่มีคนอยู่ทนนเลย ภาพหน้าพระบรมมหาราชวัง

ววนนเป็นภาพที่แสนเศร้า ฉันไม่เคยเห็นคนหมู่ใหญ่เศร้า
เหมือนววนนเลย เรามองตหน้ากันแล้วนาตากไหล ผู้เฒ่า
ผู้แก่ถึงกับร่ำว่าพรณถึง ข้างคนคร่ำครวญอยู่ช้านาน
เพื่อนเอ๋ยภาพสลทใจอนัน จะจาร์ก้อยู่ในความทรงจำของ
ฉันไม่รู้หาย พระทูนกระหม่อมแก้วพระองค์จะทรงตั้งพัก
นิกรไป โดยมีให้ร้องรอยอนใดไว้เลยเจียวหรือ?

แปลกแท้เทียวเพื่อน ท้องฟ้าววนนสีชอยกลเสียด
จริง ๆ ดูแล้วน่าขนลุกขนพอง ฟ้ำคินก็ ไศกสลทไปกัยเรา
พอตกค่ำฝูงคนก็ค้อย ๆ ทะยอยกันกลับทีละคนสองคน
มาจับกลุ่มกันตามร้านกาแฟ ตามที่ทมวททยกระจายเสียด
พอสำนักพระราชวังและกรมตำรวจแกลงข่าวสวรรคต
ออกมา นาทากนองกรง เียงบสังคทกบ้านทุกเรือน ขน
ฉันลุกเกรียวไปหมด เพื่อนเอ๋ยพระเจ้าแผ่นดินสวรรคต
สวรรคตอย่างไม่มีใครเคยคิด แทบไม่เคยปรากฏใน
พงศาวดารของโลก เพลงสรรเสริญบารมีในวิททยกระจาย
เสียดววนนผิดกว่าววนอน ช่างตรึงใจคนเสียดเหลือเกิน
ความจริงก็เช่นเพลงเคยวกันกบที่ใดเคยฟังอยู่เสียด ๆ แต่
คนน เพลงนเช่นพิเศษ พอเริ่มบรรเลงคนกยบนชนพร้อม

กันหมด นิ่ง ไม่กระดกกระพิกกระทั้งขยเพลง น้ำตาไหล
ซมลงอายหน้า เพื่อนรัก เดินไปทางไหน ทุกตรอกทุก
ซอกมีแต่เสียงซบซิบ มองดูหน้า หน้ามองไปด้วยน้ำตา
ไม่ว่าสาวแก่แม่หม้ายหรือชายใจเพชรตลอดจนอายโจร
ใจอำมหิตผู้ร้ายฆ่าคนในคุกม่นกย่นร้องไห้ เพราะชาติ
ไทยต้องเสียพระมหากษัตริราชธาซอนเป็นทริกขิงของปวง
ชน นึกอัสภาพของกรุงเทพมหานครเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๘๕ กรุงเทพมหานครหลวงแห่งประเทศไทย เมือง
แห่งความสมบูรณ์พูนสุข บัดนี้เมืองนี้ไต่กลายเป็นเมือง
น้ำตาไปแล้ว เพราะสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
สวรรคต

พอวิทย์ประกาศข่าวสวรรคต เมฆดำกลุ่มใหญ่ก็
ลอยมาปกคลุมไปทั่วพระมหานคร พอตกยทประชาชน
ได้ทราบข่าวสวรรคตนั้น ฟากคะนองอยู่เปรยงๆ ฝนก็
เริ่มโปรยเป็นละอองลงมานองพนแผ่นดิน ไม่นาน้ำตาคน
เทวนนทนของเมือง เทวดากรูจกรองไห้ ในการที่เราตอง
สูญเสียสันเกล้านกระหม่อมของเราไป เสียงฟ้าคะนอง
กระหม่อมอยู่ทั่วทิศ ไม่เพียงแต่เศรำไต่กเท่านั้น ตุรวากย

กวีโกธรดอยด้วย เพื่อนรักที่เซกสเชียร์ว่าไว้ในยทละคร
เรื่องจูเลียตซซาร์ว่า

“ When deggars die there are no comets seen ;

The heavens themselves blaze forth the death ;
of princes.” นนเป็นความจริงแท้เทยวเพื่อนเฮีย

รุ่งขบวนที่ ๑๐ ฉนั้นออกจากบ้านแต่เช้า เพื่อนรัก
มองดูบ้านเมืองมันเหงาเสียจริง ๆ แลดูผู้คนหน้าตาโศก
เศร้ากันไปหมด พบกันใต้แต่มองคหน้ากัน ทุกคนไว้ทกซ์
ทั้งชายและหญิง ทั้งไทยจีนแขกฝรั่ง สถานที่ราชการ
ลคดงลงครึ่งเล่า จะเป็นธงไทย อเมริกัน อังกฤษ หรือ
ธงจีน ลคดงครึ่งเล่าทงนน เป็นการแสดงความเศร้าสลก
อันยิ่งใหญ่ในครงนี้ คนออกหน้าประตวิเศษไซยศรีตั้งแต่
เช้าจนเย็น จะสร้างพระบรมศพกนนวนน คนส่วนมากยัง
ไม่เชอกนว่าสวรรคตทง ๆ ที่ตนไว้ทกซ์อยู่ ทงนเพราะ
ความอาลัยอาวรณ์ทม้อยต่อพระบรมโพธิทองของชาติ สัน
เกล้าฉนกระหม่อมสวรรคตในพระที่นั่งบรมพิมาน พระ
บรมศพยังคงตงอยู่ในห้องบรรทมที่สวรรคตภายในพระ
วิสุตวร พระเนตรหลับสนิท พระพักตรยังมีรอยยิ้มเศร้า ๆ

ไม่มีเงาแห่งมฤตยูฉายอยู่บนพระพักตร์เลย ไม่มีใครเชื่อ
ว่าสวรรค์ทางทิศใต้เห็นพระบรมศพแล้ว ลันเกล้าลัน
กระหม่อมหลับพระเนตรนิ่ง ไม่มีอาการอันใดที่แสดงว่า
คืองทนต์ขจรมานเลย ราวกระว่าบรรทมหลับแล้วก็ผลอย
ไปฉะนั้น พระบรมวงศานุวงศ์ที่เข้าเฝ้าถวายบังคมพระ
บรมศพทุกพระองค์พระเนตรก็ไปท้วยอัสสชล ในห้อง
พระบรรทมมีแต่ความเงยบ สิ่งของที่ชาวजनถวายเมื่อวัน
เสด็จพระราชดำเนินประพาสลำเพ็ญยังวางอยู่เกลื่อนกลาด
ใครที่เห็นภาพอันน่าเศร้าสลดเช่นนกตอกรอหงษ์ นิ่ง
สาวของฉนผู้มี ใจอันเข้มแข็งถึงกับอทานออกมาว่า “อย่า
ว่าแต่คนเลยหมามันรอกหงษ์ได้ มันกตอกรอหงษ์” ฉนไม่เคย
เหงาใจอะไรอย่างนี้เลย ความทุกข์ที่กระทบแก่ตัวฉน
ครั้งนี้เป็นความทุกข์ที่จะเอาอะไรมาซึ่งเทียบไม่ได้ เศร้า
จนบอกไม่ถูก พรรณนาออกมาเป็นตัวหนังสือไม่ได้เท่า
ที่ทุกข์อยู่ในใจ

แล้วใครเล่าจะมาทุกข์หนักยิ่งไปกว่าสมเด็จพะ
ราชชนนี ความรกรระหว่างแม่ขลุกรวมตามืออยู่เพียงไร
หัวอกของแม่ยอมชมชายใด แทนลูกเป็นถึงพระเจ้าแผ่นดิน

ความสุขสวาทย่อมมีอยู่อย่างล้นพ้น ฉันพูดได้เต็มปาก
 เทียบว่า ตั้งแต่เกิดมาไม่เคยเห็นแม่ลูกที่ไหนรักกันมาก
 เท่านี้ คำก็แม่ สองคำก็แม่ แม่รักลูกเสียจริง ๆ
 ประเทีย ๆ ก็เข้าอกอกกัน ชายคนชวาคน นันทออย่างนั้น
 เล็กอย่างนี้ คำน้อยไม่โตกล่าวให้เป็นที่สะเทือนใจกันเลย
 ล้อกันเล่นมาตั้งแต่เด็กจนโต คิดดูเด็กลูกกำพร้าพ่ออยู่
 ในหัวอกแม่มาแต่เนิ่นยัคุมใหญ่ แม่กับลูก ลูกกับแม่ จะ
 รักกันสนิทสนมเพียงไร แต่ละครของคลื่นแต่เป็นดวง
 พระราชหฤทัยของกันและกัน และเมื่อพระองค์หนึ่งต้อง
 มาจากไปด้วยอาการเช่นนั้น ใครเล่าจะเข้ามาอยู่ข้างขวา
 หัวอกสมเด็จพระราชชนนีจะเป็นอย่างไร ผู้สนิทสนมที่
 ได้เฝ้าอยู่ โดยใกล้ชิดขอมรัชคเจนตอยู่ ฉันคนหนึ่งละที่
 อดเศร้าไม่ได้ ใครจะไม่มีความรู้สึกข้างเด็ก

เขาเชิญพระบรมศพจากพระที่นั่งบรมพิมาน ประ
 คิยฐานบนเปลพวยบาลจากห้องบรรทมลงมาสู่ชั้นล่าง
 หัวใจทุก ๆ ดวงทเห็นภาพนนเด่นถ เงียบ ไตยีนแต่เสียง
 ฝนที่ท่าทห้ามเปล เสียงขันทหารยามกระทำวันทยาวัธ รด

ที่ประดิษฐานพระบรมศพเคลื่อนออกช้า ๆ ย้ายหน้าไปสู่
พระที่นั่งพมมานรัฐยาที่สร้างพระบรมศพ.....

พอสร้างพระบรมศพ เลี้ยงขึ้นใหญ่ยิ่งถวายค่านับถึง
สระทองเลื่อนลง เลี้ยงเสกท่านเข้าไปในหัวใจคน พลเมือง
ยืนส่งบึง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงรักของ
ชาวไทยเสด็จสู่สวรรคตแน่แล้ว ทุก ๆ นิตที่ไต่ยืนเลี้ยงขึ้น
ผู้เฒ่าผู้แก่นาคาไหล พระทนต์ระหม่อมแก้ว.....ที่ประต
พระบรมมหาราชวังคนแน่นไปหมด ทหารต้องถอยขึ้นกัน

คน คนพยายามจะเข้าไปดูให้เห็นแก่ตาว่าสวรรคตแน่
ละหรือ นคือความรู้สึกของคนไทยเมื่อวันสร้างพระบรมศพ

เจ้าพนักงานสนมพลเรือน และเจ้าพนักงานภูษา
มาลาทำหน้าที่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ใหม่ถวาย
บังคม ทรงหรวพระเกษยา..... พระบรมศพทรงเครื่องตาม
แบบโบราณกษัตริย์ เชิญพระบรมศพลงพระลองเงิน ขึ้น
ใหญ่ยังยืนอยู่ กรรเทพฯ เมืองที่แสนสนุกได้กลายเป็นสภาพ
เป็นเมืองน้ำตาไปแล้ว

ฉันยังจำได้ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘
วันนั้นคนไทยทั้งชาติหน้าชนตาบาน เพราะเรารู้กันว่า

เสด็จพระราชดำเนินวัดสุทัศน์พระมหานคร เราคอยกันมา
นักแล้วว่าเมื่อไรนั้นจะมาถึง เร่งวันเร่งคนเร่งนาฬิกา
ดังตาคอย เพราะเราขาดร่มโพธิ์ทองของชาติมานานนัก
แล้ว เราต้องตกเป็นทาสของสงครามมานานปีช่วยมิได้
อยู่กับเนอภัยตัว เราไม่ต้องการอะไรอื่น นอกจากพระ
มหากษัตริย์อันเป็นทรก ทศการพ ทบุชาของเราเสด็จนิวัต
สู่พระนคร

วันนั้นเราแหงนคูกองฟ้ากันตั้งแต่เช้า ทว่าเมื่อไร
เรือฟ้าพระที่นั่งจะมาถึง ทกคราวที่ได้ยินเสียงเครื่องบิน
คองวงออกมาดู วันนั้นช่างออกบินหลายลำเสียจริง ๆ ดูแล้ว
ก็อึกไม่รู้ว่าลำไหนเป็นลำทรง แล้วเราก็ไปรอเฝ้าทูล
ละอองธุลีพระบาทตามถนน สำหรับตัวฉัน ฉันแอบไปที่
สถานหลวงสวนจิตรลดา เพื่อนรักพอใกล้เวลาเสด็จ ถึง
แต่สถานี่หลวงไปกระทั่งประตูวิเศษไชยศรี ไม่มีคนนอก
จากคนไทย จีน แขก ฝรั่งเศส วันนั้นรู้สึกว่าในวันแรกในระยะ
นับทศวรรษ ๑๐ ปีที่คนในเมืองนมทวยใจร่วมเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน คือทศมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและไปทางไหนคนเต็ม
ไปหมด ทหารยืนรายเรียงสองฟากถนน ประชาชนยืน

เป็นชั้น ๆ คอยรับเสด็จพระราชดำเนิน มี โยแสงแดดจะ
แผดเผาเรา ก็ไม่ย่อหย่อนท้อถอย ขอให้ได้เห็นพระพักตร์
เกล้าล้นกระหม่อมเถิด แม้แต่แวบเดียวก็เอา ทถนน
ราชดำเนินนอก ราชดำเนินใน เขาทำซุ้มรับเสด็จ แม้
จะไม่มโหฬารเหมือนเมือครั้งสมเด็จพระบรมอัยกาธิราช
ก็เป็นความจงรักภักดีของชาวเมือง

พอได้เวลา ที่สถานีหลวงสวนจิตรลดาคนหมายตา
ไปทางทิศเหนือ เราเห็นจุดดำเล็ก ๆ โกล่อกออกไปข้างหน้า
บนทางรถไฟ มาแล้วแต่ยังไม่ถึง รถไฟทกวันวิ่งเร็วเสีย
จริง ๆ ทำไมกระบวนนั่งชานิก โกล่เข้ามาแล้ว แต่ก็
ยังไม่ถึงอีก รถยังโกล่คนยังคนเดินกันมากจน ถึงแล้ว
“รถพระที่นั่งเทียบสถานีแล้ว” เขาตะโกนบอกในวิทยุ
กระจายเสียง ถึงจริง ๆ แต่รวง วงใหญ่เริ่มบรรเลงเพลง
สรรเสริญพระบารมี เป็นครั้งแรกที่บรรเลงอย่างเต็มที่
เพราะเราเคยได้ยินกันแต่ย่อ ๆ มาหลายปี เสด็จลงจาก
รถไฟพระที่นั่งแล้ว เสียงผู้คนไชโยโห่ร้องสนั่นหวั่นไหว
ถึงที่ยังไม่เห็นพระองค์ เป็นเสียงที่ไม่ได้ยินมานาน เป็น
เสียงที่ออกมาจากหัวใจอันบริสุทธิ์ จนฉันทกเกรี้ยวไป

หมด น้ำตาไหลออกมาด้วยความขี้ต เจ้าชีวิตของเรา
มาถึงแล้ว เราเป็นข้าไรเจ้ามานานขี้ ล้นเกล้าล้น
กระหม่อมของชาวไทย เรากำลังทุกข์ พระองค์คือเทพวารี
ที่มาชะโลมอก

หลังจากที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์กราบบังคม
ทูลถวายพระราชอำนาจคืนให้ทรงปกครองไพร่ฟ้าข้า
แผ่นดินในฐานะที่ทรงบรรลุนิติภาวะ และหลังจากที่
ทรงสละยศอำนาจของนายกรัฐมนตรีแล้ว มีพระ
ราชดำรัสตอบ ทรงปราศรัยกับประชาชน เขาถ่ายทอด
พระราชดำรัสไปทั่วประเทศ พระสุรเสียงช่างจับใจเสีย
จริง ๆ

แล้วก็เสด็จพระราชดำเนินสู่พระบรมมหาราชวัง
โดยรถยนต์พระที่นั่ง รถค่อย ๆ แล่นไปอย่างช้าที่สุด
ประชาชนได้ชมพระบารมีอยู่ โดยทั่วกัน จึงมหาราชโยก
สะบัดอยู่หน้ารถพระที่นั่ง ธงชาติ โยกไสวอยู่รายทาง
ดวงพระพักตร์ที่ปรากฏแก่สายตาประชาชนในวันนั้นเป็น
ดวงพระพักตร์ที่แจ่มใสอันชาวไทยจะลืมเสียมิได้ ระหว่าง
ทางที่ผ่านราษฎร ราษฎรโยกธงถวายไชยมงคล ทรงยิ้มรับ

แม้ก่อนข้างเศว้าแต่ก็เป็นการข่มที่ออกมาจากดวงพระ
ราชหฤทัยอันแท้จริง ทั้งเด็ก ทั้งแก่ ทั้งหนุ่ม ทั้งสาว
ต่างก็ชื่นชมในพระบารมีอยู่โดยทั่วกัน การรับเสด็จพระ
ราชดำเนินในวันนั้น แม้จะไม่มโหฬารเหมือนเมื่อครั้ง
สมเด็จพระบรมมอญยกกาธราชเจ้าก็จริง แต่เรายังหวังกัน
อยู่ว่า การรับเสด็จพระราชดำเนินอีกครั้งหนึ่งเมื่อทรง
สำเร็จการศึกษามาแล้วนั้นคงจะยิ่งใหญ่ แต่นั่นเป็นเพียง
ความหวัง ความหวังที่ทลายเสียแล้ว เพราะบัดนี้คนเกลา
สิ้นกระหม่อมพระองค์นั้นได้สวรรคต งานใหญ่ที่จะมีได้
นั้นคืองานพระบรมศพ

ระหว่างประทับอยู่ในพระมหรานาครั้งนั้น แม้ระยะเวลา
จะน้อยเพียงครึ่งปีเท่านั้นก็ตาม แต่ในระยะเวลา
เพียงครึ่งปีนั้น พระองค์ได้พระราชทานความสนิทสนมแก่
พสกนิกรของพระองค์ โดยใกล้ชิด ทรงเยี่ยมเยียนครัว
ตามถึงทุกซอกซอญโดยทั่วหน้า ความสนิทสนมนั้นแหละทำให้
เวลาวันน้อยเป็นวันมาก เวลาครึ่งปีดูยาวเป็นนานปี ฉะนั้น
พอมาสวรรคตลงโดยข้จวบทันควัน อาณาประชาราษฎร
ของพระองค์จึงโศกเศว้าโศกาตู่รกันมาก ทุ ๆ จะยิ่งไป
กว่าสมเด็จพระบรมมอญยกกาธราชเสียอีก

ถ้าจะพูดถึงพระราชอิสริยาภรณ์ เท่าที่ฉันได้เคยพบ
เห็นโดยใกล้ชิด รู้สึกว่าเยือกเย็นสละสลวยเทิดทูนในวัย
เดียวกันเสมอเหมือนได้ยาก ทรงมีพระสติปัญญาเฉลียว
ฉลาด เอาการเอางาน และทนารทนายนดอดอดองกคคค ทรง
เอาพระราชหฤทัยใส่ในราชกิจของพระองค์เป็นอย่างคดียิ่ง
ทรงเป็นห่วงใยในทุกซอกซอของราษฎรอยู่เสมอ และราษฎร
ก็รักท่าน และก็หาใครรักท่านอย่างเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน
ท่านนั้นไม่ ยายแก่บ้างคนรักท่านอย่างรักลูกหลานอีกด้วย
สิ้นเกล้าสิ้นกระหม่อมไม่ไท่ถ้อพระองค์เลย ทรงสนทนา
วิสาสะกับคนทุกชน ทุกเพศ ทุกวัย ทรงเป็นนักประชา
ธิปไตยที่แท้จริง ทอดราวที่ทรงปราศรัยนอกจากกรณีกิจ
ส่วนพระองค์แล้ว มักทรงกล่าวถึงความเจริญของบ้าน
เมือง ความเป็นอยู่ของคนงาน ทรงเป็นห่วงข้าราชการ
ทั้งทหารและพลเรือนว่าได้เงินไม่พอใช้ ทรงมีพระราช
ประสงค์จะให้เมืองไทยเป็นเมืองเจริญคึกคักเทียบม นานาประ
เทศทุก ๆ ทาง ทรงมีพระราชหฤทัยอย่างยิ่งที่จะได้พบปะ
กับประธานาธิบดีทูแมนแห่งสหรัฐอเมริกา และสมเด็จพระ
พระเจ้ายอรัชแห่งกรุงอังกฤษ มีพระราชปรารภว่า “เรา

เป็นประเทศเล็ก แต่เขาก็เตรียมต้อนรับฉันยังกับว่า
เราเป็นมหาประเทศ เกียรติยศของชาติไทยจะแผ่ไป
ไกลอย่างยิ่งในครั้งนี้ และการไปของฉันคงจะได้
ประโยชน์ในทางการเมืองต่างประเทศเป็นแน่” แต่
แล้วก็หาได้เข้าไปดั่งพระราชปรารภไม่ เพราะพระองค์
สวรรคตเสียก่อน

ทุกคราวที่เสด็จกลับจากประพาสลับนเกล้านักระ
หม่อมทรงคยถึงความสนุกและผลที่โตจากประพาสลับน ฯ
เสมอ ครองหนงเมอศนเคอนเมษายน เสด็จประพาสวัด
พระเชตุพนในขณะที่มีงานพร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนี
และผู้ติดตามอีกนายหนึ่ง ทรงเล้าว่า “เราเดินกันไป
ออกจากประตูวังหลวงไม่มีใครสังเกตเห็นว่าเราเป็นใคร
ราษฎรที่พบในถนนคงจำฉันไม่ได้ว่าเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
เพราะธรรมดาเราไปรถยนต์เสมอ เราเข้าไปในวัด
เขากำลังมีงาน เราเดินดูอะไรก็ดูอะไรเรื่อยไป ใคร
เห็นใครก็มองหน้า มองแล้วเขาก็ผ่านไป พอทางวัดเขา
รู้จักว่าเราเป็นใคร เขาก็ยกกันด้วยเครื่องกระเจายเสียง
คนกรูมดูเราและทำความเคารพ เราเที่ยวพอควรแล้ว

เราก็กลับ ขากลับมีคนเดินตามมาส่งเราสักยี่สิบกว่าคน
เขาเดินตามหลังเรามาเงียบ ๆ ที่เข็นเด็กแต่งตัวไม่เรียบร้อย
ก็มึนเสียงเขาคุกกั้นเบา ๆ ข้างหลังเรา เราหันไปมองดู
เขา เขาก้มม เราดูเขาคราวไรเขาก้มมทุกครั้ง เขาตาม
ไปส่งเราจนเข้าวัง ไปไหนเงียบ ๆ ไม่ได้ ไม่อยากจะให้
เขารู้ว่าเราเป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่ทำได้เพียง ๒-๓ นาที
เท่านั้นเอง”

เมื่อกราบบังคมทูลถามถึงเรื่องเสด็จพระราชดำเนิน
ประพาสตามวัด มีพระราชดำรัสว่า “ที่จริงไปตามวัด
ก็มาก ใครรู้จักกับพระ ได้เห็นสิ่งที่ไม่ค่อยได้พบเห็น และ
ไปพบปะกับราษฎร ได้คุยกับเขา ถ้ามองทุกซอกซอกของ
เขา และได้ความรู้” เมื่อกราบบังคมทูลถามว่าไม่ทรง
เห็นคเห็นชอบในการเสด็จประพาสนอกหรือ มีพระราช
ดำรัสตอบว่า “ก็เป็นข้าง เพราะมากวัดด้วยกัน ความรู้
ที่ได้ออกจะพรั่าง ๆ ไปข้าง แต่คิดเพราะราษฎรเขาชอบ
ให้ไป” การเสด็จประพาสหัวเมืองและลำเพ่งนั้นโปรด
มาก โดยเฉพาะลำเพ่งทรงเล้าถึงคนแก่ที่เข้าเฝ้า เล้า
ถึงความจงรักภักดีของชาวจีนที่มคขอพระมหากษัตริย์

ตอนหนึ่งทรงเล้าว่า “ฉันกำลังเดินเพลิน ๆ อยู่ พอก้าว
ขาออกไป มีเงินคนหนึ่งวิ่งเข้ามาตรงเท้า ฉันตกใจเหลือว
มาก เห็นเขากอบเอาขี้เงินตรงที่ฉันเหยียบใหม่ ๆ ไล่มือ
แล้วเอาท่อใส่ผ้าเช็ดหน้าไว้ ถามดูได้ความว่าจะเอาไป
บูชา” และทรงเล่าถึงการรับเสด็จพระราชดำเนินของ
ชาวจีนว่า “เขาทำกันจริง ๆ ชั่วแต่อาหารที่เขาเลี้ยง
ฉันก็แทบแย้ เทาที่จำได้มือเคียวเท่านั้นดูเหมือนตั้ง ๕๓
สิ่ง ของที่เขาให้ก็มากมายจนคนเคียวไม่ไหว”

สำหรับตัวฉันและครอบครัวนั้น ฉันเกล้าฉัน
กระหม่อมทรงมีพระเดชพระคุณพิเศษออกไปจากในฐานะ
ราษฎรสามัญ ประการแรกเมื่อฉันแต่งงานก็ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสมรสให้ ณ พระที่นั่ง
จักรีมหาปราสาท ซึ่งฉันถือว่าเป็นเกียรติยศและเป็นมงคล
อันยิ่งใหญ่ และเมื่อวันแต่งงานได้ครบ ๑๐ ปีก็ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฉันและภรรยาเข้าเฝ้าทูล
ละอองธุลีพระบาท ณ พระที่นั่งบรมพิมานอีกด้วย นอก
จากนัยของฉันก็เป็นราชเลขาณการของสมเด็จพระบรม
อัยยกาธิราช แม่ฉันก็เป็นข้าหลวงของสมเด็จพระพันวัสสา

อัยยกาเจ้า พ่อของฉันทน์ก็เป็นมหาดเล็กของสมเด็จพระราช
ยิกา ตัวฉันทน์เองสมเด็จพระราชยิกา และสมเด็จพระขิงตุ
ฉาเจ้า เจ้าฟ้ากรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินทรก็ทรงชูป
เลี้ยงมา ทั้งสมเด็จพระราชชนนิกทรงมีพระเดชพระคุณ
อยู่ล้นเกล้าจนตราบเท่าทกวนน ฉะนนพนธะทลนเกล้าฉน
กระหม่อมมีอยู่ต่อฉนจึงผดกษคนฉน และในคณนปลาย
รัชกาลฉนฉนก็เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่เนือง ๆ
และความที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททำให้ฉนเค้ราสลดผิต
กับคนฉนอยู่มากเมื่อลนเกล้าฉนกระหม่อมสรวรรคต

ที่ฉนเค้รามากก็คช ทรงมีพระราชปรารภกับฉนว่า
“หนังสือไทยฉนฉะไรก็คคอก เลี้ยงแต่ฉนรูนอยแต่มีที่
ช่วยฉนบ้างก็ใหม่ เวลาฉนไปเมืองนอกช่วยเขียนหนังสือ
ง่าย ๆ ส่งไปให้ฉนอ่านบ้าง เขียนให้ฉน ๆ นระ เพราะฉนไม่
ค่อยมีเวลาจะอ่าน จะต้องรีบทำปริญญากลับมาเมืองไทย”
เมื่อทรงกล่าวถึงปริญญาตรัสว่า “ปริญญาคอกเตอร
ทางกฎหมายฉนฉนรู้สึกว้าสำคัญสำหรับฉนมาก รูปร่าง
ใหม่ว่า วิชาลัยไหน เมืองไหน ที่ทำคกรคอกเตอรทาง
กฎหมายได้เร็ว ๆ ฉนอยากจะรีบเรียนให้เสร็จ แล้วจะไค

กลับ ฉันเป็นห่วงเมืองไทยนัก” ฉันไม่รู้ แต่ก็ได้นำผู้
ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทและให้เล่าถวาย ทรงซักและ
สนพระทัยในกิจการของมหาวิทยาลัยในประเทศต่าง ๆ
มาก ทรงอธิบายถึงวิธีการศึกษาในมหาวิทยาลัยที่ทรง
ศึกษาอยู่ และตรัสว่า “เห็นจะไม่มีวิทยาลัยไหนที่ฉันจะ
ทำปริญญาเอกเตอร์ได้เร็วกว่าที่สวิสส์ อีกปีครึ่งฉันจะ
เสร็จอยู่แล้ว ตกกลางคืนจะกลับไปเรียนที่เดิม แล้วฉันจะ
รีบมาเมืองไทย”

แต่เพื่อนรัก เคยวันลนเกล้าลนกระหม่อมสวรรคต
เสียแล้ว ฉันรู้สึกว้าวุ่นใจยิ่งนัก พระบรมศพประดิษ
ฐานอยู่ ณ พระที่นั่งศิวาลัยมหาปราสาท ฉันไปถวายบังคม
อยู่เสมอมิได้ขาด ทุกคราวที่ไปใจช่างหืดหวั่นเสียจริง ๆ
พุทโธเอ๋ยยังหนุ่มแน่นอยู่แท้ ๆ ไม่น่าจะมาที่วันสวรรคต
ไปเสียเลย ฉันนำตาไหลเมื่อวันคืนสุดท้ายลงกรณมหา
วิทยาลัย ๑๕๐๐ คนไปถวายบังคมศพ เขาไม่ได้ขอ
อนุญาตเข้าพระบรมมหาราชวัง จึงไม่ได้รับความสะทวัก
ในตอนนั้น เขาว่าถ้าเขาไม่ได้เขาจะตั้งแถวถวายบังคม
ตั้งแต่ท่าช้างวังหลวงถึงข้อมแผ่นดินจตุจักร และวางพวง

มาลาไว้หน้าประตูวิเศษไชยศรี ในตอนหลังเขาได้เข้า
ถวายบังคม เสด็จลานพระมหาปราสาท แต่ก็ไม่ได้ขึ้นไป
ถวายบังคมข้างบน เขาช่างจงรักภักดีแท้ สมแล้วที่อยู่
ในมหาวิทยาลัยในพระปรมาภิไธยของสมเด็จพระบรม
อัยยกาธิราช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ใหม่เสด็จ
ถวายบังคมพระบรมศพสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชทุก
วัน วันละสองเวลา ราษฎรไปถวายบังคมพระบรมศพกัน
มาก มากจนต้องเขี่ยกัน แม้เจ้าพนักงานจะพยายาม
จัดคิวอย่างไร ก็เขี่ยกันเสื่อขาดทุกคราว คนก็ไม่คลาย
ความจงรักภักดี ยิ่งนานวันเข้า คนยิ่งแน่นมากขึ้น
ราษฎรช่างรักกันเกล้านักระห่อมเสียนักอะไร คนแก่
ไปนั่งร้องไห้ โศกเศร้าว่าพรพรรณอยู่ที่พระบรมศพก็มี ทุก
วันอาทิตย์ วันอังคาร และวันพฤหัสบดีเขาเขี่ยให้ประ
ชาชนเข้าถวายบังคม แลตก้าไปหมดทั้งลานพระมหา
ปราสาท หนุ่ม ๆ เช่นนอนอยู่ในเมืองไทยในระยะนี้เพียง
ครึ่งขยงมีคนรักมากดังเพียงนี้ ทง ๆ ที่ยังไม่ได้ทรงสร้าง
बारमीอินโด ราษฎรก็ยังจงรักภักดีดังเพียงนี้ ถ้านานปี
จะเป็นอย่างไร ?

พร้อมด้วยจดหมายนั้นฉันได้รวบรวมหนังสือพิมพ์
ต่าง ๆ ชนิด ทั้งชาวชาติ และชายชาติส่งมาให้เพื่อนอ่าน
ด้วยแล้ว เพื่อนอยากรู้ความอะไรก็อ่านดูเขาเองเถิด
สำหรับฉันมันแสนจะเศร้าใจจนไม่สามารถจะเล่าอะไรให้
เพื่อนฟังได้ออกแล้ว และด้วยความเศร้าสลดท้ออย่างบอกไม่
ถูกนี้ ฉันจึงคิดจะส่งของพระคุณฉันเกล้าฉันกระหม่อมสัก
อย่างหนึ่ง คิดไม่ตกว่าจะทำอะไรดี เลยอยากจะขอชื้อเพื่อ
ถวายพระราชกุศลสักพรรษาหนึ่ง กว่าเพื่อนจะได้รับ
จดหมายนี้ ฉันคงกลายเป็นสมณะไปแล้ว เพื่อนคง
จะช่วยอนโมทนาในส่วนกุศลที่ฉันนั้นซอมเกล้า ๆ ฮทิศถวาย
เกล้าฉันกระหม่อมของฉันในคราวนี้ด้วย หวังว่าเพื่อน
และครอบครัวในสหรัฐอเมริกาคงเป็นสุขสบายดีทวณ.

ด้วยความรักและคิดถึง

สุนนชาติ สวัสดิ์กุล

คัดจากหนังสือ "วงวรรณคดี" กรกฎาคม ๒๔๘๕

วินิจฉัยเรื่อง “ศรีปราชญ์”

หม่อมราชวงศ์ สุนนชาติ สวัสดิ์กุล

เรื่อง “ศรีปราชญ์” เป็นเรื่องที่น่าสนใจมานาน
นักแล้ว แต่ยังไม่เคยมีผู้ใดได้ขบคิดให้แตกหักลงไปไม่ว่า
เรื่องราวของศรีปราชญ์นั้นเป็นประการใด คำานาน
ศรีปราชญ์ที่พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ) ลงพิมพ์ใน
หนังสือวิทยาคารยในกาลก่อนนั้นฉบับเดียวเท่านั้นเห็น
ยคถอกกันอยู่ แม้หนังสือเกี่ยวกับ “วรรณคดี” ชั้น
“ตำรา” ที่ออกมา ๓-๔ เล่มในระยะหลังนี้ ก็ได้คัดลอก
ความคิดเห็นนั้นลงต่อ ๆ กันไป มิได้มีการวิจารณ์ผิดแผก
แตกหักลงไปเลย

วิชาศัพท์ของข้าพเจ้า คือ วิชาประวัติศาสตร์
วรรณคดีเป็นเพียงวิชาสมัครเล่น แต่เนื่องด้วยวรรณคดี
พัวพันอยู่กับประวัติศาสตร์มาก ทั้งหนังสือ “วงวรรณคดี”
นตงชนเพื่อ “วรรณคดี” เพื่อเป็นการส่งเสริมวรรณคดี
ใน “วง” นี้ ข้าพเจ้าจึงขอเสนอความเห็นเรื่องศรีปราชญ์

ไว้ใน “ วง ” นี้ เพื่อให้คนปราชญ์ได้พิจารณาวินิจฉัย
ตามสมควรแต่กำลังสติปัญญาอันน้อยข้าพเจ้า

เมื่อพิจารณาถึง “ วรรณกรรม ” ที่ว่าเป็นของ
ศรีปราชญ์ เท่าที่ปรากฏว่ามีอยู่ในขณะนั้นแล้ว จะเห็น
ได้ชัดไม่มีใครเถียงได้ว่า มีอยู่สามเรื่องด้วยกัน เรื่อง
ที่หนึ่งเรียกกันว่า กำสรวลโคลงคน เรื่องที่สองคือ
อนิรุทธคำฉันท์ และเรื่องที่สามไม่ใช่เรื่อง แต่เป็นโคลง
ยท ๆ ว่า ศรีปราชญ์แต่ง ในจำพวกโคลงเหล่านี้บางโคลง
ที่ว่ากันว่าศรีปราชญ์แต่ง เมื่อไปค้นดูใน “ โคลงกว
โบราณ ” ที่พระยาทรง “ จำไว้ถวาย ” ปรากฏว่าเป็น
ของศรีธนนชัยและคนอื่น ๆ ก็มี โคลงที่ว่าศรีธนนชัยแต่ง
นั้นเป็นโคลงขึ้นชื่อโคลงหนึ่ง คือ

เตรียมให้ชลเนตรถ้วม	ถึงพรหม
พาหุสัตว์จอมจอม	ขพม้วย
พระสุเมรุเบื่อยเบนตม	ทบท้าว ลงแฮ
อภินิรุพรหมฉ้วย	พิเว็จคง ๆ

และถ้าหากจะมีผู้เถียงว่า “ ศรีธนนชัย ” เป็น
คนเดียวกับ “ ศรีปราชญ์ ” นั้นก็จงใจ แต่ความเห็น

ข้าพเจ้าว่าน่าจะไม่ใช่ เรื่องของศรีปราชญ์เท่าที่เห็น
ก็นับมีอยู่สามเรื่องดังกล่าวมาแล้ว

หากจะนำเรื่องทั้งสามของศรีปราชญ์มาวินิจฉัย
เทียบกันดูและพิจารณาด้วยปัญญาจริง ๆ แล้วจะเห็นได้ว่า
ก่ำสรวงโคกลงคนกต อธิรทคำฉนทกต ตลอดจนประเภท
โคลงต่าง ๆ ที่อยู่ในประวัติศรีปราชญ์ก็ หาใช่สำนวน
คน ๆ เดียวกันไม่ ก่ำสรวงโคกลงคนนั้นน่าจะเก่ากว่าอธิรท
คำฉนทตถึง ๒๐๐ ปี เพราะก่ำสรวงโคกลงคนเป็นหนังสือที่
เห็นชัด ๆ ว่าอยู่ในสมัยอยุธยาสมัยแรก คือสมัยสมเด็จพระ
บรมไตรโลกนาถ ทั้งถ้อยคำสำนวนไม่มีที่เถียงเลย
เทียบได้กับ ขวนพ่าย พระลข และมหาชาติคำหลวง ซึ่ง
ข้าพเจ้าได้วินิจฉัยไว้แล้วในหนังสือวารสารแห่งสมาคม
คณาวิชาประเทศไทย ฉบับภาษาไทยเล่ม ๓ เรื่อง "สอบ
สวนการแต่งลิลิตพระลข" และสมเด็จพระเจ้าบรม
วงศ์เธอ กรมพระยาตำราจรรณภาพ ก็ได้ประทานวินิจฉัย
ไว้ในเพลงยาวกลดลกลกอักษรแล้ว ไม่จำเป็นที่จะต้อง
มาวินิจฉัยกัน ๓ ทนอก แต่ขอควรนำมากล่าวถึงอีก
หนังสือ "จินตมณ" ที่ว่า พระโหราธิบดี (บิดาของ

ศรีปราชญ์) แต่ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์นั้น ไทยก
เอาคำโคลง ๓ บทต้นของกำสรวลโคลงต้นมาอ้างเป็น
ตัวอย่างของโคลงต้นบาทกฤษณะว่า

“ อยุชยายตยงพา	ลงคืน
บุญอาเพอเพรงพระ	กอบเกอ
เจตยละอออินทร	ปราสาท
ในทาบทองแล้วเนอ	นอกโสรหม
พรายพรายพระธาคูเจ้า	จयरจันทร
ไตรโลกย์เลงคือโคม	คำเข้า
รบยงบรรหารสวรรค	รจเหรข
ทุกแห่งห้องพระเจ้า	นั่งงเนอ
ศาลาเอนกสร้าง	แสนเสา
ธรรมาสมีจงใจเมือง	สุพา
วิหารย่อมฉลัดเกล้า	ฉลุดแต่น ไส่นา
พระมาศเหลอมเหลอมหล้า	หลอแสง ”

หาก “ ศรีปราชญ์ ” เป็นบุตรพระ “ ไทราชิยค ”
ก็แปลกอยู่มิใช่น้อย ทชชคาญแต่งคำราชนงสื่อไทยอันเป็น
หลักฐานสำคัญยิ่งเล่มแรกของชาติ ลอกโคลงของบุตร

มาอ้าง และถ้าพระ "โหราธิบดี" นั้นเป็นพ่อ "ศรีปราชญ์"
ผู้แต่งกำสรวลโคลงคนจริงก็ค่อนข้างจะชอยกมลอยู่ เพราะ
พระโหราธิบดีจะต้องเกิดก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์
มหาราชถึง ๒๐๐ ปี

เมื่อเทียบกำสรวลโคลงคน กบ จินตคามณ์ หรือแม่
กบสมุทรโสมยคำฉันทน์ ตอนที่ว่าพระมหाराชครูแต่ง กบ
ก่อนพระราชนิพนธ์ ในสมเด็จพระนารายณ์ก็จะได้ชี้ชัด
ว่าสำนวนผิดกนกล่า ด้วยเหตุนี้ จึงวินิจฉัยไว้ ณ ที่
นี้เป็นเบื้องต้นว่า หาก "กำสรวลโคลงคน" เป็นโคลงที่
"ศรีปราชญ์" สมัยสมเด็จพระนารายณ์ แต่งแล้ว
"ศรีปราชญ์" ผู้แต่งกำสรวลโคลงคนนั้นจะต้องเกิดก่อน
พระโหราธิบดีถึง ๒๐๐ ปี ซึ่งเป็นไปไม่ได้อย่างชัด และ
หากพระโหราธิบดีนั้นจะมีบุตรชายเป็นศรีปราชญ์จริง
ศรีปราชญ์บุตรพระโหราธิบดีจะแต่งกำสรวลโคลงคน
ไม่ได้ด้วยข้อพิสูจน์อันเดียวกัน แต่ศรีปราชญ์บุตรพระ-
โหราธิบดีผู้รจนา "อนิรุตกำฉันทน์" นั้น อาจอยู่ในสมัย
สมเด็จพระนารายณ์ได้ เพราะสำนวน ไวยาหาร และ
ลักษณะการแต่งอนิรุตกำฉันทน์นั้นบ่งชี้ว่าเป็นสมัยสมเด็จพระ

พระนารายณ์ไม่มทเถยง แต่อนรทค้ำฉนทกยทก้ำสรवल
โคลงกนตามความเห็นท้วยความแนใจของข้าพเจ้าว่า จะ
เป็นลำนวนเคยวกันไมได้ โดยเตตชาติ !

เมื่อเป็นเช่นนิจเกิดมญหาชนว่า ศรีปราชญ์มิได้
มีแต่เพยงคนเคยวคอกหรือ? ความชอบกนาคิต เมื่อคิต
ไปถึงชอคนในสมัยก่อนเท่าทพอจะหาได้ สมเด็จพระราช
ชนนของพระเจ้ารามค้ำแห่งแห่งนครสุโขทัยทรงพระนาม
ว่า “เสือง” สมเด็จพระนเรศวรมหาราชพระนามเคย
ว่า “ค้ำ” สมเด็จพระเอกาทศรถว่า “ขาว” ขุนหลวง
ศรีศกคควา “เคือ” พระยาโกษาธิบดี “ปาน” พระเจ้า
กรุงธนบุรี “สิน” ฉะนนถาจะมีคนชอ “ศรีปราชญ์”
ในครงนั้น ก็คอกจะค่อนข้างทวเกินสมัยชอยู่ ทำให้
ใครวินิจฉยว่า “ศรีปราชญ์” นนทาใช้ชอคนไม่ หาก
แต่เป็นชอตำแหน่งของกวีเอกในราชสำนัก ท่านองเคยว
กยศรีธนชัย (ปราชญ์ประจำราชสำนัก?) หาก
“ศรีปราชญ์” เป็นชอตำแหน่ง “ศรีปราชญ์” กมได้
หลายคน ท่านองเคยวกับชอ “ศรีสุนทรโวหาร” ใน
สมัยกรุงรัตนโกสินทรน หรือชอ “สารประเสริฐ” ทม

ในทวาทศมาสครั้งกรุงศรีอยุธยาตกต้น คิงนี้ เมื่อพิจารณา
ให้เห็นเช่นนั้นแล้ว การที่ศรีปราชญ์จะแต่งกำสรวลโคลง
กิน หรือ แต่งอนิรุตกำฉันท ก็หาแปลกไม่ เพราะเป็น
ศรีปราชญ์คนละคน ซึ่งถ้าจะเถียงว่าต้องเป็นคนเดียวกัน
แล้ว ศรีปราชญ์คนนั้นจะต้องมีอายุอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า
๒๐๐ ปี!

โดยเฉพาผู้แต่งโคลงที่พระยาปริยัติธรรมธาดา
นำมาอ้างประกอบประวัติศรีปราชญ์นั้น น่าจะเป็น “ศรี-
ปราชญ์” อีกคนหนึ่ง “ถ้าม” เพราะสำนวนคำโคลง
ต่างๆ นั้นเป็นสำนวนใหม่มาก ใหม่กว่า “อนิรุตกำฉันท”
และใหม่เทียบได้ ในระหว่างสำนวน “พระยาตรัง”
สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ กับสำนวนเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์
สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ซึ่งหากผู้แต่งโคลงประกอบ
ประวัติจะเป็นศรีปราชญ์ ข้าพเจ้าขอลงมติให้เป็น
“ศรีปราชญ์” อีกคนหนึ่ง รวมความว่าอย่างน้อย ๆ
พิจารณาจากสำนวนหนังสือที่แต่ง และตามหลักฐานที่
กล่าวมาแล้วนั้นจะต้องมีศรีปราชญ์ถึง “สามคน”

ข้าพเจ้าขอคัดค้านความเห็นที่ว่าศรีปราชญ์แต่ง
 กำสรวลโคลงต้นเมื่อถูกเนรเทศไปเมืองนครศรีธรรมราช
 ตามความเห็นที่เขียนกันไว้ และว่ากำสรวลโคลงต้นนั้น
 เป็นทำนองนิราสนครศรีธรรมราช ความชอบ หากอ่าน
 กำสรวลโคลงต้นเท่าที่มีอยู่ให้ละเอียด จะเห็นชัดว่า
 กำสรวลโคลงต้นนี้เป็นนิราสที่แต่งจากกรุงศรีอยุธยา
 มาจริง แต่จะไปไกลแค่ไหนนั้น เท่าที่อ่านพบในฉบับทั้งหลาย
 บรรดามีในหอสมุดแห่งชาติ ก็ไม่ไกลที่สุดแค่ปากน้ำ
 เจ้าพระยาตัวเอง โดยอ้างโคลงบทนี้ ซึ่งมีท่วงเกาส์ซึ่ง
 เกาะไผ่ และเกาะครามว่า

“ มุ่งเห็นละล้ายน้ำ	ตาดก แม่ฮา
เกาะสระขงชลธิ	โอบอ้อม
มลักเห็นไผ่รยงรก	เกาะไผ่ พุ่มแม่
ขยวสรวลล้ายอ้อม	ยอดคราม ”

และคำโคลงสุดท้ายที่ขงถึงคำขลที่มีอยู่ก่อน จะขบ
 ก็คือโคลงที่ขงตนว่า “ เยยมาบางผงแผ่ รวงรยง ” ซึ่ง
 เป็นการย้อนกลับเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยาอีก บางผง

เท่าที่สอบสวนหลักฐานทางภูมิศาสตร์ อยู่ระหว่าง
กรุงเทพฯ กับสมุทรปราการ คือระหว่างราชบุรณะ กับ
พระประแดงนั่นเอง หากเป็นโคลงที่แต่งทำนองนิราศนคร-
คีรีธรรมราช น่าจะไต่มีคำโคลงโคลงอ้างถึงฝั่งทะเลตะวันตก
ของอ่าวสยามไว้บ้างดังเช่นนายนิรันทรวิเชียรอ้าง แต่
เท่าที่ค้นไม่พบเลย หากว่าต้นฉบับขาดหายก็งั้นใจ!
แต่อย่างไรก็ดี ที่อ้างกันในประวัตินั้นว่า “ถ้าสรवल
โคลงต้น” นั้น เป็นงานสำคัญชิ้นสุดท้ายของศรีปราชญ์
ซึ่งแม้ว่าจะเขียนศรีปราชญ์สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลก-
นาถ แล้วยังสงสัยอยู่

ออกจะเป็นการแปลกอยู่มิใช่น้อยที่มีหลักฐานชัดเจน
บ่งอยู่ว่า “ศรีปราชญ์” เขียนกวีเอกประจำราชสำนักไทย
ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย หลักฐานนี้คือคำให้การ
ชาวกรุงเก่าที่ใช้พระราชลัญจกรมังกกรคาบแก้ว เป็น
หนังสือที่รัฐบาลอังกฤษได้มาจากหอหลวงในพระราชวัง
ของพระเจ้าแผ่นดินพระบาทเมืองมณฑลทะเลเมือ พ.ศ. ๒๔๒๕
ในหน้า ๑๒๖ ว่าเป็นรัชกาลพระเจ้าสุริเยนทราธิปัตย์
(พระพุทธเจ้าเสด็จ) มีความว่า

“ในรัชกาลนั้นมีชายหนึ่งชื่อ ศรีปราชญ์ ฉลาด
ในทางโหราศาสตร์และพระไตรปิฎก จำนาญทางแต่ง
กาพย์ โคลง บทกลอนทั้งปวงด้วย พระเจ้าสุริเยนทราธิบดิน
พอพระทัยในทางโหราศาสตร์ นิตศาสตร์ พระไตรปิฎก
กาพย์ โคลง บทกลอน ทรงทราบว่าศรีปราชญ์เป็นคน
ฉลาดในทางนั้น ก็ทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงไว้ ศรีปราชญ์
แต่งกาพย์ โคลง บทกลอนต่างๆถวาย พระเจ้าสุริเยนทรา-
ธิบดิน ไปรศพระราชทานรางวัลเนื่อง ๆ

อยู่มาศรีปราชญ์ลอบมีเพลงยาวเข้าไปถึงนางสนม
ในพระราชวัง พระเจ้าสุริเยนทราธิบดินจับได้ก็ทรงพิโรธ
แต่มีใต ให้ลงอาญาอย่างร้ายแรง เป็นแต่ให้เนรเทศไป
อยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช ด้วยทรงเห็นว่าศรีปราชญ์
เป็นพหูสูตรฉลาดในบทกลอน”

แล้วศรีปราชญ์ก็ถูกฆ่าเพราะแต่งเพลงยาวไปให้
ภรรยาเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช เหมือนกับเรื่องที่เคย
ได้ยินกันมา และในคำโคลงประกอบประวัติศรีปราชญ์

ที่พระยาปริยัติธรรมธาดาเขยนไว้กล่าวถึงโคลงบทสำคัญ
บทหนึ่งว่า

“ ธรณีภพนเพ่ง ทิพญาณ หนึ่งรา
เรากศษย์อาจารย์ หนึ่งข้าง
เราผิดท่านประหาร เราชอบ
เราบ่ผิดท่านมล้าง คาพนคนสนอง ”

เมื่อวันจขยมาถงชนัน ก็ทำให้เห็นว่ ศรีปราชญ์
ในสมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าเสด็จเป็นศรีปราชญ์ผู้มประวัต
ตามความในคำให้การชาวกรุงเก่าได้หรือไม่ หรือจะเป็น
ศรีปราชญ์คนรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ เพราะเวลา
ที่ห่างกันชวระยะไม่เกิน ๒๐ ปี แต่อย่างไรก็ตาม หาก
พิจารณาโดยสำนวน ศรีปราชญ์น่าจะมีไม่น้อยกว่า ๓ คน
หรืออาจมีในแผ่นดินสมเด็จพระพุทธเจ้าเสด็จเพิ่มชนอก
คนหนึ่งเป็น ๔ คน แต่ก็ไม่มงานตกมาถึงเพื่อให่วิจารณ์

นอกจากแนวความคิดที่ได้นำมากล่าวน ยังปรากฏ
ในประเทศอื่น ๆ ทมกว่เฮก มีประวัติคล้ายคลึงศรีปราชญ์

ของไทยอีก ทั้งทางทมิฬ และทางพม่า ทำนองเดียวกัน
นี้ ศรัทธาชนชยกมเหมือนกัน ทำให้การสอบสวนไขว้เขว
กันว่า ประวัติของศรีปราชญ์นั้น จะเป็นประวัติที่คัดลอก
กันมาแบบนิยายอื่น ๆ ละกรรมมัง ? อย่างไรก็ตาม ในการ
วินิจฉัยชนนเพียงแต่ชี้ให้เห็นว่า ศรีปราชญ์น่าจะเป็นชื่อ
“ตำแหน่ง” ไม่ใช่ชื่อยุคคล เรื่องของศรีปราชญ์ตาม
วรรณคดีที่ตกทอดมาถึงเราทุกวณนม ๓ ล้านวน ซึ่งอย่าง
น้อยน่าจะมีศรีปราชญ์ ๓ คนด้วยกัน คือ สมัยสมเด็จพระ
บรมไตรโลกนาถ คนหนึ่ง สมัยสมเด็จพระนารายณ์ คน
หนึ่ง และอีกคนหนึ่งอาจอยู่ในสมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าเสือ
หรือสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ หรืออาจเป็นสมัย
สมเด็จพระพุทธเจ้าเสือคนหนึ่ง และสมัยพระเจ้าอยู่หัว
บรมโกศคนหนึ่งก็เป็นได้ ส่วนประวัติของศรีปราชญ์นั้น
อาจเป็นประวัติของคนใดคนหนึ่ง หรืออาจเป็นประวัติที่
คัดลอกกันมาจากประวัติของกวีเอกของชาติใดชาติหนึ่ง
ทำนองเดียวกันเรื่องรามเกียรติ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ก็ได้

กึ่งการวินิจฉัยนเป็นเพียงชให้เห็นทาง ซึ่งอาจเป็นไปได้
ด้วยหลักฐานและเหตุผลดังกล่าวแล้ว และคงจะเป็น
ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าหาเรื่องราวของ “ศรี
ปราชญ์” ต่อไป

ปัญหาสำคัญในทางพงศาวดารที่ควรนำมาสอบสวน
เพื่อประกอบการพิจารณาด้วยก็คือปัญหาเรื่อง “เจ้านคร”
ว่ามีการประหารเพราะ “ตายคนสนอง” บ้างหรือไม่
ได้ค้นในพระราชพงศาวดารไม่ปรากฏว่ามีในแผ่นดิน
สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ หรือสมเด็จพระนารายณ์
ในสมัยสมเด็จพระเพทราชาแต่เกิดขบถชนที่เมืองนคร-
ศรีธรรมราช เจ้านครหนีไปได้ ให้แต่งตั้งกรมการ
อยู่รักษาเมือง กำลังส่วนใหญ่ก็กวาดต้อนมากรุงศรี
อยุธยาสิ้น จนสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศปรากฏใน
เรื่องตงเจ้าพระยานครศรีธรรมราชในประชุมพงศาวดาร
ภาคที่ ๒ ว่าได้ตั้งพระยาไชยาธิเบศร์เป็นเจ้าพระยานคร
ศรีธรรมราช แต่ไม่มีเรื่องการประหารเลย จึงทำให้
เกิดความไม่แน่ใจในประวัติตอนท้ายของศรีปราชญ์ยิ่งขึ้น

ความผิดพลาดเช่นของธรรมดาในการศึกษาและ
ค้นคว้า โดยเฉพาะเรื่องศรีปราชญ์นี้ ได้เรียนกันมาแต่
ไหนแต่ไรตามตำราของพระปรียัติธรรมธาดา ซึ่งผิด
พลาดอย่างไม่มีปัญหา เพียงแต่พิจารณาจากโคลงกวี
โบราณที่พระยาตรังจำไว้ถวายเป็นแล้วจะเห็นได้อย่างชัดเจน
แต่ความผิดพลาดในทางการศึกษาทางวรรณคดีนั้นเป็น
ความผิดทางใจ แม้จะผิดกันมานาน เมื่อรู้ว่าผิดก็มีทาง
แก้ไขด้วยการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม อันตรายที่เกิด
จากความผิดในทางนี้แม้จะมีอย่างเล็กน้อย เวลาอาจช่วย
ให้แก้ไขเป็นลูกได้ แต่ความผิดพลาดในด้านอื่น ๆ นั้น
หากดำเนินไปโดยปราศจากความระมัดระวังและขาด
หลักวิชาแล้ว อาจพาให้ชาติบ้านเมืองถึงกับล่มจมได้.

คัดจากหนังสือ วรรณคดี พุทธศักราช ๒๔๕๐

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ
ในฐานะทรงเป็นนักประวัติศาสตร์

ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิ์กุล

วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาสำคัญวิชาหนึ่งที่น่าศึกษา
ครองจะต้องศึกษาโดยแจ่มแจ้ง เพื่อจะได้เรื่องราวในอดีต
มาเป็นบรรทัดฐานของแนวการปกครองในปัจจุบัน วิชา
ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่เรียนเรื่องของเก่า แต่เป็นของเก่า
ที่ทันสมัยอยู่เสมอ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่
หัว ทรงเป็นนักปกครองที่นำชาติบ้านเมืองพ้นจากห้วง
มรสุมร้ายมาสู่ความเจริญรุ่งเรืองอันทันสมัยได้ ก็เพราะ
พระองค์ทรงเป็นนักประวัติศาสตร์ ทรงทราบวิถีทางที่จะ
นำชาติไปสู่ความเจริญ ได้ทรงศึกษาเรื่องราวในอดีต
อย่างแจ่มแจ้งชำนาญานาน

สมเด็จพระบรมชนกนาถของพระองค์ คือ พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ทรงเป็นนักปราชญ์
รอบรู้ในวิชาการด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในวิชาประวัติ

ศาสตร์ ได้ทรงศึกษาเล่าเรียนและได้ทรงค้นคว้าเรื่อง
ราวต่าง ๆ อันเป็นรากฐานแห่งวิชาความรู้ทางประวัติ
ศาสตร์ของชาติไทยไว้มาก พระราชนิพนธ์เรื่องการแห่
พระราชสาส์นไปยังกรุงจีนกิต ตำนานพระแก้วมรกต
ในหนังสือรัตนพิมพวงศ์กิต ตลอดจนพระราชหัตถเลขา
ที่พระราชทานบุคคลต่าง ๆ กิต เป็นรากฐานและแนว
ทางที่จะศึกษาเรื่องราวของชาติและบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี
คหังสัน พระราชหัตถเลขาถึง เซอร์ ยอน เบาริง ราช
ทูตจากราชสำนักสมเด็จพระบรมราชินีนาถวิกตอเรีย
เรื่องต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องราวของประวัติศาสตร์ชาติไทย
สมัยเริ่มแรกย่อมเป็นพยานยืนยันพระปรีชาสามารถของ
พระองค์เป็นอย่างดี

เพียงแต่พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน ซึ่งเป็นทำ
นองจดหมายเหตุเกี่ยวกับการณ์เสด็จพระราชดำเนินประ
พาสประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปเล่มเดียว ก็เป็นการ
ยืนยันอย่างดีทีเดียว พระองค์ทรงรอบรู้ประวัติศาสตร์ของ
ชาติต่าง ๆ ในทวีปยุโรปเป็นอย่างดี ทรงทราบถึงราก
ฐานความเจริญของชาตินั้น ๆ ในการที่ทรงพรรณนาถึง

ประเทศแต่ละประเทศได้ทรงแทรกประวัติไว้ โดยละเอียด
แม้สถานที่เสด็จประพาสจะเป็นบ้านเล็กเมืองน้อยก็ได้อรรถ
คึกษาหาความรู้มาแล้วไว้อย่างแจ่มแจ้ง ในการทรงพบ
ปะกับบุคคลสำคัญ ๆ ของแต่ละชาติก็ได้อรรถเล่าถึงประ
วัติของคนนั้น ๆ ไว้โดยละเอียด แม้จะเป็นการที่ได้อรรถ
สนทนากับพระราชามหากษัตริย์ของแต่ละประเทศ ก็
ได้สืบทราบชัดถึงเชื้อสายของพระมหากษัตริย์แห่งประเทศ
นั้นมาแล้วไว้ โดยมีได้ผลพลากเลย

ตำนานเมือง ตลอดจนสถานที่ต่าง ๆ ที่ทรงเล่า
เป็นการแสดงกิจการที่ได้ทรงศึกษามาอย่างตลอดปอด
ไปรุ่ง ที่สำคัญยิ่งก็คือการทรงนำมาเปรียบเทียบได้
กับเมืองไทยในสมัยต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี โดย
เฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับการปกครองประเทศ และ
วิธีการปกครองระบอบประชาธิปไตย พระองค์ทรง
นิยมวิธีการของอังกฤษมาก แต่ก็ทรงเทียบวิธีการ
ปกครองระบอบนั้นกับการปกครองของประเทศไทย
ในสมัยนั้นว่า ยังเข้ากันไม่ได้สนิท เพราะการ

ศึกษาของไทยเราในครั้งโน้นยังไม่เหมาะ กับวิธีการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น

หนังสือพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ ที่ได้ทรงพระราช
นิพนธ์ไว้นั้นถึงพระปรีชาสามารถในวิชาประวัติศาสตร์
ของพระองค์เป็นอย่างดี เรื่องเสด็จประพาสมณฑลอยุธยา
ก็เป็นหลักฐานสำคัญเล่มหนึ่ง เพราะหนังสือนี้ได้อธิบาย
ถึงเรื่องราวและประวัติของท้องถิ่นแถบนั้นที่ยังมีใครผู้ใด
อธิบายไว้ โดยพิสดารเลย พระองค์ทรงพรรณนาถึง
สภาพของบ้านเมืองในขณะเสด็จ ทรงอธิบายถึงความ
เป็นมาในอดีต ทรงสนับสนุนฐานด้วยพระปรีชาญาณอัน
หลักแหลม สถานที่ใดที่มจารึกหรือข้อความอันใดที่ทรง
เห็นเป็นรากฐานของการศึกษาอันจะเกิดประโยชน์ ก็
โปรดฯ ให้ลอกคัดลงไว้ เช่นคำโคลงขอพระพุท
ไสยาสน์วัดป่าโมกข์ เป็นต้น

หนังสือสำคัญยิ่งสำหรับการศึกษาวิชาประวัติ-
ศาสตร์ของชาติไทย ก็คือ หนังสือพระราชวิจารณ์
ความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี ตั้งแต่เริ่ม
วิจารณ์ถึงตัวผู้แต่งจดหมายเหตุ ตลอดจนพระบรมราชา

นิยาย เรื่องราวต่าง ๆ ตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า
พระราชประวัติของพระเจ้ากรุงธนบุรี และเรื่องราวสมัย
กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระองค์ได้ทรงบรรยายไว้
เป็นข้อ ๆ โดยละเอียด ผู้ศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ของชาติ
ไทยย่อมได้ประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้เป็นอย่างสิ้นหลาย
เพราะเป็นการวิจารณ์หนังสือในฐานะของนักประวัติ
ศาสตร์อย่างละเอียดลออ ผู้วิจารณ์จะต้องเป็นผู้มีความรู้
ในวิชาการด้านต่าง ๆ หลายด้าน จึงจะสามารถวิจารณ์
ได้ถึงขนาดนั้น ถ้าปรารถนาจะได้เรียนรู้กิจการปกครอง
ในครั้งนั้นคดี ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีวิชา
ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีคดี มีอยู่ในหนังสือ “พระ
ราชวิจารณ์” นี้ อย่างพร้อมเพียง

นอกจากนี้ ได้ทรงเชี่ยวชาญในเรื่องราวของประเทศ
ต่าง ๆ ในสมัยนั้นและเรื่องราวของชาติไทยแล้ว พระ
องค์หาได้ทรงละเอียดที่จะศึกษาประวัติของเพื่อนบ้านใกล้เคียง
เคียงไม่ ประวัติศาสตร์ของ พม่า มลายู และญวน ก็ได้
ทรงศึกษาโดยละเอียด และได้ทรงใช้วิชาความรู้ในวิชา
ประวัติศาสตร์ที่ทรงมีอยู่ ตัดสินพระราชเหตุที่ยินยอม

คดียุขนั้น ทรงสามารถทำทรงความเป็นเอกราชของชาติไทย
ไว้ให้รอดพ้นจากการรุกรานจากประเทศมหาอำนาจที่กำ
ลงทรงอิทธิพลอยู่ในเวลานั้นได้ เท่าที่ทรงรอบรู้ในประ
วัติของชาติบ้านเมือง และทรงนำความรู้นั้นมาใช้ให้เกิดประ
โยชน์แก่ชาติบ้านเมือง ย่อมเป็นข้อที่ควรยกย่องสรรเสริญ
ทั้งประโยชน์ที่ได้ทรงกระทำนั้นมิใช่เพียงแต่เป็นประโยชน์
ธรรมดาสามัญเท่านั้นไม่ เป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ คือ
ดำรงเอกราชของชาติไทยให้คงอยู่ได้ ในขณะที่ประเทศ
เพื่อนบ้านต้องพากันสูญเสียดเอกราชไป ฉะนั้นราชกรณีย
ที่ใดทรงบำเพ็ญโดยเหตุที่ใด ทรงศึกษาสถานการณ์ของโลก
โลก ศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ และทรงใช้วิชาประวัติ
ศาสตร์ให้บังเกิดประโยชน์ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนัก
ประวัติศาสตร์ที่รอบรู้ เพราะได้ทรงศึกษา ทรงค้นคว้า
ทรงพระราชนิพนธ์ ทรงวิจารณ์เรื่องราวในประวัติศาสตร์
และทรงใช้วิชาประวัติศาสตร์ให้เกิดประโยชน์แก่ชาติ
บ้านเมือง พระเกียรติคุณในด้านนี้จึงเป็นอีกด้านหนึ่งที่ควร
แก่การสดุดี.

จากหนังสือมหาวิทยาลัย ๒๓ พ.ศ. ๒๕๕๗

កម្រិត: កំរិតដំបូង ភ្នំពេញ ថ្ងៃទី ០៧ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០២២ លេខ ៧៧ បណ្ណសិក្សា ២០២២ រាជធានី ភ្នំពេញ ថ្ងៃទី ០៧ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០២២